Hodnotová výchova v současné rodině

Bc. Soňa Patáková, DiS.

Diplomová práce
2009/2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Bc. Soňa PATÁKOVÁ, DiS.**
Studijní program:	**N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:	**Sociální pedagogika**
Téma práce:	**Hodnotová výchova v současné rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodinné výchovy, životních postojů a hodnot společnosti.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

EYROVI L., R. Jak naučit děti hodnotám. Praha: Portál, 2007. vyd. 2., 160 s. ISBN 978-80-7367-275-1
GOLEMAN, D. Emoční inteligence. Praha: Columbus, 1997. 352s. ISBN 80-85928-48-5
KUČEROVÁ, S. Člověk, hodnoty, výchova. Prešov: Grafotlač Prešov, 1996. ISBN 80-85668-34-3
LEPPIN, Z. Filozofie hodnot a naše doba. Praha: Svoboda, 1968.
SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2001. 176s. ISBN 80-7178-559-8

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Mgr. Leona Hozová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **12. ledna 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2010**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Fakulta humanitních studií
L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby *1)*;

beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;

na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 *2)*;

podle § 60 *3)* odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

podle § 60 *3)* odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);

pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;

na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 19.4.2010 .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:
(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy. 2
(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.
2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:
(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).
3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:
(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.
(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

ABSTRAKT

Tato práce se věnuje poznání obecně uznávaných hodnot v současné rodině. Zjišťuje, jaké prosociální vlastnosti respondenti s ohledem na jejich vzdělání nejvíce cení a jaké styly výchovy rodiče nejčastěji používají.

Klíčová slova: hodnoty, výchova, postmoderní doba, rodina, prosociálnost

ABSTRACT

This thesis adresses to knowledge of generally respected values in today´s family. It searches for those altruism quality which is the most estimated between respondents considering their degree of education and it also looks for the most used parentel styles.

Keywords: values, education, postmodern time, family, altruism

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

OBSAH

MOTTO **7**

ÚVOD **8**

I TEORETICKÁ ČÁST **9**

1 CO JE VÝCHOVA **10**

1.1 VŠESTRANNÁ VÝCHOVA 10

1.2 MODELY VÝCHOVNÉHO PŮSOBENÍ 11

2 CO JSOU HODNOTY **13**

2.1 DEFINICE HODNOTY 13

2.2 ROZDÍLNOST V HODNOTOVÝCH SYSTÉMECH 14

2.3 HODNOTOVÁ ORIENTACE V NAŠÍ SPOLEČNOSTI Z 90. LET 15

3 RODINA **17**

3.1 RODINA TRADIČNÍ, MODERNÍ A POSTMODERNÍ 19

4 PROSOCIÁLNOST A EMOČNÍ INTELIGENCE **21**

4.1 EMOČNÍ INTELIGENCE 21

4.1.1 Motivace a pozitivní kritika 21

4.1.2 Empatie 22

4.2 MORÁLKA 24

4.3 PROSOCIÁLNÍ JEDNÁNÍ A ALTRUISMUS 24

4.4 PROSOCIÁLNOST PODLE OLIVARA A LENCZE 26

5 VÝCHOVA K HODNOTÁM **30**

5.1 VÝCHOVA K HODNOTÁM V POSTMODERNÍ DOBĚ 30

5.1.1 Charakteristika postmoderní doby 31

5.1.2 Význam rodiny a domova 31

5.1.3 Život v konzumní společnosti 32

5.1.4 Nezávislost dítěte a proces identifikace 33

5.2 METODY VÝCHOVY K HODNOTÁM 33

5.2.1 Role pohádek při výchově k hodnotám 35

5.2.2 Výchova k práci a sounáležitosti s přírodou 37

5.2.3 Výchova hodnotami k hodnotám 38

II PRAKTICKÁ ČÁST **40**

6 PROVEDENÍ VÝZKUMU **41**

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

6.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK 41
6.2 CÍL VÝZKUMU 41
6.3 DRUH VÝZKUMU 42
6.4 STANOVENÍ HYPOTÉZ 42
6.4.1 Proměnné 42
6.5 VÝZKUMNÝ VZOREK 42
6.6 METODIKA VÝZKUMU 42
6.7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT 44
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU 46
7.1 OBECNÉ ÚDAJE 46
7.2 ANALÝZA HYPOTÉZ 63
7.2.1 Hypotéza č.1 63
7.2.2 Hypotéza č.2 65
7.2.3 Hypotéza č.3 69
7.3 RELIABILITA MĚŘENÍ 73
7.4 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU 75
ZÁVĚR 78
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 80
SEZNAM GRAFŮ 83
SEZNAM TABULEK 85
SEZNAM PŘÍLOH 87

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

MOTTO

F.M.Dostojevski : „Nikdo není tak dobrý, aby nebyl zlý, ani tak zlý, aby nebyl dobrý.“

„Problém člověka je problém hodnot, problém výchovy člověka je problém výchovy k hodnotám (Kučerová, 1996, s.18).“

Poděkování,

děkuji Ing.,Mgr Leoně Hozové, vedoucí diplomové práce, za odborné vedení, věcné připomínky a cenné rady, které mi při psaní práce poskytovala.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

ÚVOD

Nedávno jsem přišla na vtip: „pokud něco pořád nejde, je na řadě přečíst si návod.“ Ale existuje návod k životu a výchově dětí?

Současná situace společnosti a výchova dítěte mne zavedla k myšlence, kde to vlastně žijeme a jak musíme své děti vychovávat, aby v budoucnu byly úspěšné, dokázaly se samy o sebe postarat a uměly vzít život do vlastních rukou. Záleží na přístupu rodičů a hlavně jejich hodnotovém přesvědčení. Spousta rodin žije konzumním životem, ale jsou rodiče, kteří se snaží z konzumní společnosti vymanit. Dětem mohou předávat kladné životní hodnoty a vést je k úctě k lidem, šetrnosti k přírodě, pravdomluvnosti, poctivosti, atd. Najdou si čas na to, aby se svými dětmi jezdili na výlety do přírody, za kulturou, poznávali různé země, krajiny, lidi, najdou si čas, aby s nimi diskutovali o problémech, učili správnému přístupu k životu a ostatním lidem. Vedou je zkrátka ke zdravému životnímu způsobu a tím i k utváření zdravého já, k utváření pozitivních hodnot.

Tato práce má za cíl věnovat se obecně uznávaným hodnotám v současných rodinách, dopátrat se toho, jaké prosociální vlastnosti jsou nejvíce ceněny a jaké styly výchovy rodiče používají.

Práce je členěna do několika kapitol, které objasňují základní pojmy hodnotové výchovy v současné rodině. Jednak stručně definuje filozofické pojetí hodnot, výchovu v obecném slova smyslu a výchovu k hodnotám pomocí nejrůznějších metodik a postupů, dále řeší otázku postmoderní doby a s ní spojená rizika ve společnosti. V práci se také nezapomínám zmínit o rodině, jakožto nejdůležitějším výchovném činiteli v rámci socializace jedince!

Protože je práce zaměřena na zjištění, jak moc je pro rodiče důležité budovat v dětech prosociální vlastnosti, věnuje se prosociálnosti, altruistickému chování a k tomu přidruženým dovednostem celá čtvrtá kapitola.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

I. TEORETICKÁ ČÁST

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

1 CO JE VÝCHOVA

Jak tvrdí Vališová a Šubrt (2004, s. 27) *„člověk je bytost společenská, aktivní a konstruktivní,“* proto se potřebuje rozvíjet, aby mohla aktivně žít ve společnosti a pozitivně ji ovlivňovat. Pro život osobnosti je důležitá výchova, kterou můžeme v širším slova smyslu chápat jako rozvoj, zrání, růst člověka po stránce rozumové, mravní, tělesné, estetické a pracovní.

Výchova podle jedné z mnoha definic znamená záměrné, cílevědomé, organizované a plánovité působení na člověka, při kterém má docházet k jeho všestrannému formování. Obecně není důležité, kdo na koho působí, ale s jakým cílem, jaké změny chce jedinec na druhém člověku dosáhnout. Ano, dá se uvažovat nad tím, kdo na koho působí. Zda je to jednotlivec na jednotlivce nebo na skupinu lidí atp. Také jestli jde o učitele a žáka, kteří na sebe mohou působit navzájem, nebo dva jedince na stejné úrovni. Práce se bude zabývat výchovou v rodině, proto budeme uvažovat výchovu v rovině rodič a dítě.

1.1 Všestranná výchova

Všestranná výchova se zaměřuje na celkový rozvoj člověka. Tedy rozvoj rozumový, smyslový, mravní, citový a tělesný. Pro vychovávajícího rodiče to může například znamenat, aby se u dětí snažili o vytvoření kvalit jako jsou osobnostní dovednosti a schopnosti, dovednosti a schopnosti v oblasti mezilidských vztahů, postojů pozitivního sebepojetí, postojů k oceňování druhých, postojů k respektování práva, postojů ke světu, znalostí životního prostředí a další.

Sociální význam výchovy klade důraz na to, aby se jedinec mohl uplatnil ve společnosti a převzal sociální role, které mu společnost dává. Prvním sociálním rolím se člověk učí v rodině jakožto v primární skupině. První rolí je role dítěte, syna či dcery, poté role sourozence. V dalších skupinách a institucích se již dítě musí učit rolím novým. S „hraním“ dalších rolí, jako například role vrstevníka, kamaráda, žáka ve škole a dalších, pomáhají mimo jiné i rodiče. Právě na nich a na jejich výchově závisí osud dítěte, jaké vztahy bude s vrstevníky navazovat, jak se mu bude dařit ve škole a dalším životě.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

1.2 Modely výchovného působení

Jak uvádí Možný (In Havlík, Koťa, 2002, s.74) existují rozličné modely výchovného působení rodičů na děti, při kterých se předávají hodnoty. K těmto přístupům, pojetí v rodičovské autonomii se řadí následující (v čisté formě se vyskytují zřídka, vždy se modely výchovného působení prolínají, jsou ovlivněny výchovnou situací).

Tradiční pojetí výchovy rozumíme tehdy, kdy rodič má právo a povinnost odevzdávat dětem hodnotový systém a představu o životě tak, jak on sám to prožil od svých rodičů. Negativa zde spatřujeme v přikazování, dítě nesmí zasáhnout do rodičovské autority. Soudí se, že takto chápaná autorita rodičů posiluje integritu rodiny a stabilitu vývoje společnosti, na druhou stranu však může vést k utváření autoritářské osobnosti, neschopné se samostatně rozhodovat.

Demokratické pojetí výchovy počítá s povinnostmi držet se hodnot rodičů, ale zároveň dává místo diskusi. Přijetí, zvnitřnění musí proběhnout jak ze strany rodičů, tak také dítěte.

Umírněně liberální model znamená, že rodiče nevnucují dětem hodnoty, ale uvědomují si, že jsou modelem hodnotového systému. Pozitivní je, že liberální rodiče dávají pozor, aby děti nebyli ohroženy, předávají hodnoty přiměřeně věku, dovolují seznámit se i s jinými hodnotovými systémy.

Důsledné liberální pojetí výchovy ponechává na dítěti, aby si samo vybralo hodnoty. Rodiče pouze chrání dítě před vlivy, které by mohly volbu dítěte omezit. Taková výchova dává prostor pro dynamický rozvoj osobnosti, na druhou stranu však může snižovat mezigenerační porozumění.

Havlík a Koťa (2002) také dále tvrdí, že rodiče s nižším vzděláním využívají častěji tradiční (autoritativní) model výchovy, kdežto rodiče s vyšším vzděláním často využívají liberální model.

Jiné výchovné styly uvádí Jungwirthová (2009).

Autoritativní výchova je takový styl výchovy, který naučí děti spolupráci, za podmínky, že jich vyrůstá v rodině více. Mohou se však naučit tíhnout k nezodpovědnosti, pokud není autorita přítomna.

Slabá výchova znamená, že rodiče jsou závislí na pohodě dítěte, jsou schopni pro něj udělat cokoliv, aby se cítilo dobře. Málokdy k dítěti zaujímají autoritativní postoj. Negativem je, že se dítě pokouší dosáhnout svého i v jiných skupinách, například vydíráním, manipulací, vzbuzováním soucitu. Nestanovuje hranice!

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Liberální výchova je patrná v situaci, kdy rodina dobře ví, co dělá a proč to dělá. Dítěti dává svobodu, dokáže ale stanovit hranice! Děti z takových rodin jsou zvyklý o věcech přemýšlet, slepě neposlouchat.

Nedůsledná výchova v sobě skrývá nedůslednost rodičů, kteří netrvají na svých požadavcích, dítěte za nesplnění úkolu či povinnosti nic nehrozí.

Důsledná výchova je opakem předchozího. Bývá považována za ideál. Je však těžké dodržet svou vlastní důslednost, neboť děti těžko můžeme přesvědčit o něčem, co sami nedodržujeme a jak víme, dítě se nejvíce naučí nápodobou!

Diana Baumrind (1966), která se zabývala výchovnými styly v rodině, uvádí základní tři. Jednak je to styl autoritářský, příliš silný, který sebou nese vysoké požadavky s malou odpovědností. Autoritářský rodič není pružný, drží se svých zásad.

Dále styl permisivní, příliš dovolující, s nízkými požadavky a velkou odpovědností. Rodiče jsou příliš citliví na žádosti svých dětí, zřídka prosazují pevná pravidla.

A nakonec styl autoritativní, nejvíce vyhovující, který je charakterizován průměrnou náročností a zároveň přiměřenou citlivostí. Takový rodič je přísný, ale není neochotný udělat ústupek, pokud to situace dovoluje. Autoritativní rodič je citlivý k dětským potřebám, to vše však v rámci zdravé shovívavosti.

Maccoby and Martin (1983) rozšířili tyto tři styly ještě o čtvrtý, a to styl zanedbávající, který nevyvíjí požadavky ani odpovědnost!

Nejúčinnější je tedy taková výchova, která využívá všeho s mírou. Není dobré ponechat vše na dítěti ani mu jen slepě přikazovat, co musí a co nesmí. Liberální i demokratický model přesně vystihují ideální představu výchovy. Zajisté nelze používat pouze jeden model, v každé výchovné situaci se chováme jinak. Každý rodič chce předat svým dětem pouze to nejlepší, ale zároveň každý dělá výchovné chyby. Jen těžko můžeme po dítěti chtít, aby například pozdravilo cizího člověka, když rodiče zásadně nezdraví. To, co chceme po dítěti, musíme chtít také po sobě.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

2 CO JSOU HODNOTY

Pojem hodnota má široké použití. Dá se chápat v mnoha směrech, například jako pojem ekonomický, matematický a další.

V pojetí předávání hodnot v rodině však budeme mluvit o hodnotách z hlediska filozofického. Oblastí hodnot a jejich studií se zabývá axiologie. Za nejvyšší hodnoty člověka považuje ideály.

2.1 Definice hodnoty

Podle Kučerové (1996) můžeme za hodnotu považovat vše, co přináší uspokojení v našich potřebách a zájmech. V užším smyslu se lze na hodnotu dívat jako na základní kulturní kategorii, která odpovídá našim vyšším tendencím, normám a ideálům, nejvíce pak ideálům mravním, sociálním či estetickým.

„Ve filozofické a společenskovědní terminologii se prosadilo širší pojetí hodnoty jako všeho toho, co je předmětem lidských tužeb, potřeb, zájmů, toho, co uspokojuje lidská úsilí, naděje a snažení, zkrátka všeho toho, co život člověka naplňuje a dodává mu smysl (Leppin, 1968, s.4).“

„Hodnota je taková vlastnost, která se násobí a prohlubuje a vyznačuje se tím, že čím více ji projevujeme, tím více ji dostáváme (Eyrovi, 2007,s.13).“

Za hodnotu můžeme také považovat věci, o kterých mluvíme jen v abstraktní podobě. Nemusejí to být zrovna hmatatelné, konkrétní předměty. Může jít například o naše ideální představy o předmětech a vlastnostech člověka.

Sociolog Williams a antropolog Kluckhohn se o hodnotách vyjádřili podobným způsobem. Tito teoretici pohlíželi na hodnotu jako na kritéria, která lidé užívají k ohodnocení dějů, událostí či jiných lidí (Schwartz, 2000).

Následující tvrzení vystihují důležitost hodnot tak, jak nastínila L.Gulová (In Celá, 2006, s.47). „*Hodnoty vytváří společenské závazky mezi lidmi, působí na individuální a kolektivní identitu (kdo jsem, kam patřím, atp.), usnadňují orientaci ve složitých životních situacích, vytvářejí jistoty ve vzájemném styku mezi lidmi, jsou důležitým pojítkem mezi generacemi, jsou zárukou ochrany potřebných, handicapovaných, bezmocných a slabých.“*

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

V souvislosti s prosociální terminologií popisuje Olivar (1992) hodnoty v souvislosti s normami. Normy jsou chápány jako hodnoty, které si osoby zvnitřňují průběžně v procesu socializace. Měly by to být hodnoty, které jsou uznávány a vyžadovány společností. Hodnoty jako takové má však každý člověk jako jedinec různé a také jim různý význam připisuje.

„Vztah k hodnotám vytváří základní orientaci jedince v životě a v sociální skutečnosti. Na utváření hodnotové orientace má značný vliv výchova (sociální učení), sociální zkušenost člověka (prostředí, které nás obklopuje) a hierarchie hodnot společnosti, v níž žijeme. U jedinců, jež jsou považováni za autoritu, nacházíme v jejich hodnotovém systému výrazný zájem o druhé (Vališová, Šubrt, 2004, s.29).“

2.2 Rozdílnost v hodnotových systémech

Je důležité říci, že každý člověk je individualita a každý má jiné priority a potřeby. Dle toho si tedy každý člověk utváří své hodnoty a hodnotové žebříčky.

Značnou roli při výchově dětí hraje právě to, zda se takové žebříčky hodnot u partnerů v rodině liší nebo se podobají. Pokud mají partneři zcela rozdílné názory, často to vede k hádkám a sporům o to, co a jaký přístup k dětem je či není vhodný.

Na řadu pak přichází hodnocení, které je s hodnotami úzce spjato. Hodnotíme podle toho, co chceme, aby bylo dosaženo a v jaké fázi za dosažením našeho cíle se nacházíme. Zkrátka podle toho co je teď a jak si představujeme to či ono, tedy jakýsi ideál. Například ve výchově dítěte by mohlo jít o ideál poslušného, nezlobivého dítěte. Můžeme ale vést polemiku o tom, co znamená pojetí zlobivého a naopak poslušného dítěte, a jestli se takového ideálu dá vůbec dosáhnout.

Samozřejmě neliší se jen hodnotové vnímání u jednotlivců, ale u celých společností a kultur. To, co je považováno za normu zde, nemusí být již normální jinde. To vše také souvisí s nepsanými zákony, s morálkou a ta je opět úzce spjata s individuem, s jeho svědomím a uvědomováním si viny, rozlišováním toho, co je dobré a co ne, atp. Například lhaní je téměř ve všech společnostech tolerováno u dětí, které do určitého věku nemohou pochopit, co je dobré, co špatné, zkrátka na to ještě jejich mozek nemá kapacitu.

Rozdílné vnímání hodnot a potřeb je zajisté patrné v různých vrstvách jedné společnosti. Jinak budou mít postaven žebříček hodnot ti, kteří žijí v blahobytu, jinak ti, kterých se týká chudoba. Ukažme si to na extrémním příkladu: rozdíl v hodnotovém žebříčku evropského

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

managera s pravidelným příjmem, pracovními benefity, spokojenou rodinou, dobrým zázemím a africkým domorodcem - dejme tomu chudobnou, těhotnou ženou, se třemi dalšími dětmi, jež jsou ohroženi nedostatkem kvalitní pitné vody, potravin, nedostatečnou hygienou, neodpovídajícím bydlením atd. Obrázek o jejich prioritách si každý udělá sám.

Proto se v dnešní společnosti tolik prosazuje altruistické chování neboli prosociálnost.

Daniel Yankelovich (In Fukuyama, 2006) tvrdí, že v 50. letech 20. století došlo k posunu hodnot od komunitních k individualistickým.

Podle Wrihta (1995) hodnoty jako nesobeckost, soucit, přátelství, láska, svědomí, spravedlivost sice drží společnost pohromadě a prospívají ji, na druhou stranu však tvrdí, že se nevyvinuly pro dobro neboli udržení našeho biologického druhu. Proto jsou- li tyto hodnoty v rozporu s vlastním prospěchem jedince, je více než jisté, že budou tyto city zneužity, že každý jedinec je ve vlastním zájmu „vypne či zapne“ aniž by si to uvědomoval.

Donald Inglehart (In Fukuyama, 2006, s.81) definuje postmaterialistické hodnoty: *„Když v hierarchii našich potřeb začnou nabývat na důležitosti potřeby vyššího stupně poté, co byly uspokojeny základní, mění se i náš soubor priorit.“*.

2.3 Hodnotová orientace v naší společnosti z 90. let

V letech 1990 – 1999 probíhaly v ČR výzkumy na téma Trendy hodnotové orientace v naší společnosti (Havlík,. Koťa, 2002, s.38-39). Ve výzkumu figurovaly nejrůznější hodnoty od životní spokojenosti, zdraví, spokojené rodiny, přes dobré přátelé, soukromí, koníčky, práci, zdravé životní prostředí, politiku až k vysoké míře sebeuplatnění. Na prvních deseti příčkách z celkového počtu 32 možnostech volby figurovaly následující hodnoty. Žít ve spokojené rodině, žít ve zdravém životním prostředí, žít zdravě, starat se o své zdraví, žít v hezkém prostředí, pomáhat rodině a přátelům (v roce 1991 byla tato hodnota až na 9.místě), mít přátele, s nimiž si rozumím, žít podle svého přesvědčení, zajímavá práce, která by mne bavila, práce, která má smysl, je užitečná, práce v sympatickém kolektivu. Naopak na posledních příčkách se v rozmezí let 1990-1999 vyskytoval život podle náboženských zásad, mít práci, která umožňuje řídit jiné, prosazovat politiku své strany a nakonec mít vlastní firmu a být svým pánem.

Podobný výzkum zaměřený na hodnotovou orientaci mládeže uvádí následující tabulka.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Váha hodnot u jednotlivých věkových kategorií (Havlík, Koťa, 2002, s.62) z výzkumu P.Saka „Proměny české mládeže v roce 1996," průměrné skóre ze stupnice 1-5, kde 5 označuje nejvyšší význam. Stupnice hodnot je v tabulce řazena dle průměru ve věkovém rozmezí 15-30 let.

Hodnota/věk	15-30	15-18	19-23	24-30	31-45	46-55	56 a více	průměr
zdraví	4,83	4,77	4,8	4,9	**4,93**	**4,93**	**4,97**	4,87
mír	4,59	4,62	4,54	4,63	**4,77**	**4,78**	**4,84**	**4,67**
láska	4,57	**4,53**	**4,63**	**4,55**	4,37	4,25	4,17	4,47
životní partner	4,55	4,33	**4,67**	4,59	4,54	4,51	4,48	4,54
životní prostředí	4,45	4,46	4,43	4,47	**4,57**	4,52	4,49	4,49
přátelství	4,44	**4,52**	4,43	4,37	4,26	4,28	4,17	4,36
rodina a děti	4,43	4,25	4,47	4,56	**4,77**	**4,75**	**4,76**	4,57
svoboda	4,41	**4,49**	4,37	4,4	4,34	4,13	4,08	4,34
pravda, poznání	4,18	4,27	4,17	4,11	4,27	4,24	4,19	4,21
zajímavá práce	4,13	4,07	4,19	4,13	4,21	4,15	3,9	4,14
demokracie	4,04	4,12	4,02	4	4,16	3,97	3,9	4,05
plat, příjmy	4,02	4,09	3,98	4,13	4,1	3,94	3,81	4,04
rozvoj osobnosti	3,96	4,01	3,99	3,9	3,97	3,88	3,65	3,94
úspěch v zaměstnání	3,95	4,06	3,88	3,95	4,05	3,88	3,62	3,95
vzdělání	3,76	**3,92**	3,76	3,6	**3,9**	3,71	3,54	3,77
užitečnost druhým	3,76	3,79	3,76	3,74	3,93	**4,02**	**4,11**	3,85
zájmy a koníčky	3,73	**3,89**	3,68	3,65	3,51	3,48	3,33	3,63
majetek	3,54	**3,69**	3,42	**3,55**	3,4	3,28	3,11	3,45
prestiž	2,83	**2,97**	2,78	2,77	2,87	2,69	2,56	2,81
podnikání	2,83	**3,1**	2,63	2,8	2,74	2,31	2,02	2,7
Veřejně prospěšná činnost	2,41	**2,5**	2,45	2,29	2,49	**2,54**	2,35	2,44
politická angažovanost	1,52	1,65	1,44	1,5	1,76	1,75	**1,97**	1,63

Tabulka č. 1 „Váha hodnot z výzkumu P.Saka"

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

3 RODINA

Co je rodina? Rodinu chápeme jako základní neboli primární jednotku společnosti, která má několik základních funkcí. Dle Kvapilové (2000, s.28) jde o tři základní funkce, a to funkci biologicko – reprodukční, psychologicko – socializační a v neposlední řadě o funkci sociálně - ekonomickou. Jiné prameny k těmto základním třem přidávají ještě funkci výchovnou a emocionální, dále například funkci relaxační, zábavnou, ale i ochrannou.

Podle Havlíka a Koti (2002) je rodina považována za primární skupinu, ve které se již od narození formuje osobnost dítěte a zároveň v ní prožíváme všechny fáze života.

Sociologická definice pohlíží na rodinu jako na skupinu osob, v níž jsou jednotliví členové navzájem spjati pokrevními svazky, manželstvím či adopcí. Za výchovu dětí jsou odpovědní dospělí. Jak uvádí Velký sociologický slovník (In Havlík, Koťa, 2002, s.67) *„rodina je nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“*

Přadka (In Celá, 2006) tvrdí, že rodinu lze považovat za přirozené prostředí, do něhož se jedinec narodí bez toho, aniž by si mohl vybrat jiné. Zároveň z něj přejímá vše, co je představováno rodiči.

Právní řád České republiky za rodinu pokládá především rodinu založenou manželstvím.

Na rodinu můžeme také nahlížet jako na instituci. Toto institucionální pojetí podle Gehlena (1993, s.4-9) vychází z filozofického chápání života jednice ve společnosti. Člověk nežije jen ve společnosti dalších lidí, ale také ve společenství ostatních tvorů a věcí v tomto světě, z nichž on sám je nejméně kvalitně vybaven schopností přežít mimo kulturu a společnost. Z těchto důvodů si v rámci své inteligence vytváří tzv. instituce, tedy jakési kulturní prostředky k dosažení a zajištění potřebné úrovně kvality lidského života. Z toho plyne institucionální základ rodiny, jež má svůj původ v biologické podstatě člověka.

„Institut manželství vznikl nesporně proto, aby chránil svazek mezi matkou a dítětem a bylo zajištěno, že otec poskytne přiměřené ekonomické prostředky k tomu, aby dospěly a dokázaly se postavit na vlastní nohy (Fukuyama, 2006, s.114).“

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Rodinu můžeme ovšem chápat také jako systém. *„Za systém lze totiž považovat jakýkoliv soubor částí a vztahů mezi nimi. U rodiny se jedná o akce a interakce různých skladebných složek uvnitř i mimo rámec systému rodiny (Sobotková, 2001, s.23).“*

Podle zákonu o rodině (č.94/1963 Sb.) uzavírají dva lidé manželství, jehož hlavním účelem je založení rodiny a výchova dětí. Podle paragrafu 18 tohoto zákona mají muž a žena v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Paragraf 19 hovoří o uspokojování potřeb rodiny, o které jsou povinni oba manželé pečovat podle svých schopností, možností a majetkových poměrů.

Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění. Při výkonu práv a povinností jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje. Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat. Je dále povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny.

Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče. Rodiče mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem. Dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat.

Role matky a otce jsou v moderní rodině odlišné. Jejich funkce se však vzájemně doplňují. Role otce je instrumentální a racionální. Muži zabezpečují rodinu hmotně, starají se o vztah rodiny a širší společnosti. Role matky je emocionální a expresivní. Úkolem ženy je zabezpečit příznivé emoční klima, každodenní péči a dávat dětem nepodmíněnou lásku (Gjuričová, Kubička, s.52-53, 2003).

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

3.1 Rodina tradiční, moderní a postmoderní

Možný (2006, s.23) uvádí základní rozlišení mezi rodinou tradiční, moderní a postmoderní takto. Co se týče struktury rodiny, byla tradiční rodina široká, pospolu žilo více generací, což už v moderní rodině není tak časté, tam jde spíše o nukleární jednotku, základní manželský pár maximálně s malými dětmi. Postmoderní rodina je již variabilní a individualizovaná. Při pohledu na vytváření základního kapitálu měla tradiční rodina hlavně úlohu ekonomickou, u moderní rodiny k němu přibyl i kapitál sociální a kulturní. V postmoderní rodině se úloha ekonomického kapitálu vytratila a na důležitosti nabyly zmíněné dva, kapitál sociální a kulturní. Tradiční rodina legitimizovala sexuální život a plození dětí, v době moderní rodiny je již sexuální život možný i mimo rodinu, rodina postmoderní nelegitimizuje. Při rozdělení rolí v rodině bylo dříve vždy možné najít jasné úkoly, které náležely muži a ženě, role byly komplementární a hierarchizované. V postmoderní rodině jsou role již individualizované.

Značnou změnu pocítily také hlavní funkce rodiny. V rodině tradiční byly funkce univerzální, děti většinou trávily čas doma prací, tudíž se i doma učily a vše dělaly společně i s rodiči. Moderní rodina spíše pak zajišťovala funkci pečovatelskou, citovou a statusotvornou, postmoderní pak hlavně funkci citovou! V rodině tradiční měl největší autoritu, tudíž i slovo otec. Později se autorita přenesla i v určitých oblastech na matku, nyní je autorita opět individualizovaná někdy až slabá. Možný (2006) uvádí i rozdíl při reprezentaci diskursu a mezigeneračním přenosu. V rodinách tradičních je reprezentace náboženská, církevní, mezigenerační přenos patrilineární a autoritativní, v moderní rodině je reprezentace občanská a smíšený či demokratický přenos mezi generacemi, v postmoderní rodině při reprezentaci hrají nejvýznamnější roli masmédia, mezigenerační přenos je slabý.

Jak je vidět, v moderním a hlavně postmoderním světě se role rodiny uvolnila. V minulém století získaly ženy značnou samostatnost jak osobní, tak finanční a společenskou. To ovlivnilo smýšlení některých žen, které již nepovažují za nutné udržovat vztah s mužem kvůli společné výchově dětí. V USA je tento jev nejvíce patrný od 80. let minulého století, kdy se stalo určitou prestiží žít takzvaně „single." Následně byla ovlivněna i situace tradiční rodiny v ČR, zejména překonáním společenského odsouzení rozvodu v 70. letech.

Proto dnešní generace čtyřicátníků a padesátníků nezná některé vzorce chování, které by mohla odpozorovat z interakce a komunikace vlastních rodičů. Tito lidé pak nedokážou řešit vlastní problémy. Nebyli vedeni k úctě k partnerovi, k důsledné a odpovědné výchově

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

dítěte a ani k úctě k vlastním předkům. Těžko pak něco z toho, co neznají, mohou předat dál, svým dětem, které se rozvádějí také.

„*V současnosti mnoho odborníků i laiků pochybuje o schopnosti dalšího setrvání „tradiční“ rodiny, ale zkušenosti ukazují, že pokud je pominuta hmotná stránka existence jako prvořadá, potom se stává důležitou péče o děti a jejich výchova v tradičním smyslu. Dítě potřebuje znát vzorce chování, jaké se mimo úplnou rodinu, pokud možno i s širším okruhem příbuzných, nikdy později nemůže „doučit“ (http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina).*“

Zajímavý pohled na stav současné rodiny vyjádřil i Gary Becker ve své práci A Treatise on the family (Pojednání o rodině) (In Fukuyama, 2006, s.115). Vychází z předpokladu, že v mnoha případech vstupují lidé do manželství nedostatečně informováni a záhy pak zjišťují, že manželský život nejsou nepřetržité líbánky, že se jejich partner chová jinak nebo od nich najednou očekává něco jiného než před svatbou. Dříve si mnohé manželky těžko mohly dovolit manžela prostě vyměnit za jiného, který se jim líbil více, nebo se zbavit muže, který s nimi špatně zacházel, protože neměly pracovní kvalifikaci nebo zkušenosti a nebyly schopny se uživit. Dnes se však ženy díky vyšším výdělkům již nemusí tolik spoléhat na to, že se o obživu rodiny postará manžel, a mohou snáze vychovávat děti i bez něj. Růst příjmů žen ovšem také zvyšuje onu „cenu příležitostí“, které matka ztrácí tím, že má děti, a proto snižuje plodnost. Méně dětí znamená úbytek toho, co Becker nazývá společným kapitálem v manželství, a tudíž i vyšší pravděpodobnost rozvodu.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

4 PROSOCIÁLNOST A EMOČNÍ INTELIGENCE

Co je emoční inteligence, jak spolu souvisí emoční inteligence, etická a mravní výchova, altruismus či prosociální jednání?

4.1 Emoční inteligence

Emoční inteligence je souhrnem emočních dovedností, které nám pomáhají dosáhnout toho, co chceme, cítit se spokojeně a být v souladu sami se sebou a s lidmi kolem nás . Jinak řečeno podle Shapira (2004) jsou to schopnosti rozpoznávat vlastní emoce, uvědomovat si je právě v okamžiku, kdy nastanou, zvládat je, motivovat se, vcítit se do jiných lidí a rozeznávat jejich emoce a zvládat mezilidské vztahy. Vědecké výzkumy svědčí pro to, že tyto schopnosti jsou nadřazeny jakémukoliv jinému talentu, nadání, schopnosti a že svým způsobem určují, zda máme štěstí či ne.

Typickými znaky emoční inteligence jsou dle Shapira (1998, s.14) následující vlastnosti: *„vcítění, vyjadřování a chápání pocitů, ovládání nálady, nezávislost, přizpůsobivost, oblíbenost, schopnost řešení mezilidských problémů, vytrvalost, přátelskost, laskavost, úcta.“*

Podle Gardnerovy typologie personální inteligence rozděluje Salovey emoční schopnosti do pěti oblastí (In Goleman, 1997, s.50). Jedná se o „znalost vlastních emocí**“**, kam řadí především sebeuvědomění, „zvládání emocí**“,** které má za úkol nakládat se svými city tak, aby odpovídaly situaci, „schopnost sám sebe motivovat**“,** což je nezbytné k dlouhodobějšímu soustředění a k úspěšnějšímu dosahování cílů, „vnímavost k emocím jiných lidí**“**, takzvaná empatie, jež je základní lidskou kvalitou a nakonec „umění mezilidských vztahů.**“** Znamená to, zda je člověk schopen vcítit se do emocí ostatních a přizpůsobit tomu své jednání.

4.1.1 Motivace a pozitivní kritika

Důležitým aspektem, jak u dítěte vyvolat kladné reakce, je správná motivace a s ní úzce související pozitivní kritika. Od prvních okamžiků života se dítě zajímá o okolní svět a snaží se mu porozumět. Veškeré poznání věcí je pro něj určitou motivací při jeho tělesném a duševním rozvoji. Děti, které dokáží samy sebe motivovat, očekávají, že budou úspěšné a nečiní jim potíže stanovovat si vysoké cíle. Nemotivované děti očekávají pouze omezený úspěch a stanovují si své cíle na spodní hranici úspěšnosti tak, aby se nemusely vyrovnávat s nepřiměřenými potížemi, které by jim překonávaní překážek při dosahování vyšších cílů

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

mohlo činit. Motivace je také nízká v situaci, kdy je dítě či jakýkoliv jiný člověk přesvědčen o tom, že jeho neúspěchy jsou způsobeny nějakým nezměnitelným nedostatkem v jeho schopnostech. Dítě se pak přestane snažit.

Dalo by se tedy říci, že vše je otázkou zpětné vazby. A jak jinak by měla vypadat, než jako pozitivní kritika, která se soustřeďuje na to, co člověk udělal a co ještě udělat může. Nevztahuje se na špatně udělanou práci ani na charakter člověka. Jak zdůraznil Larson

(In Goleman, 1997, s.151) : *„Napadení osobnosti člověka například tím, že někomu řekneme, že je prostě neschopný nebo že je hlupák, to se míjí účinkem. Tím se v člověku jedině vyvolá okamžitá obranná reakce a on přestane poslouchat naše návrhy, jak věci zlepšit.“* Existují určitá pravidla pro to, jak správně používat pozitivní kritiku. Ze všeho nejdůležitější je konkrétnost při řešení problémů. Kritizovaný člověk musí přesně vědět, co má ten druhý na mysli, aby mohl vůbec pochopit smysl věci. Někdy dochází k omylům už jen v tom, že slyšíme, že něco děláme špatně, ale vlastně vůbec nevíme, v čem přesně. To spíše demoralizuje než povzbuzuje k činnosti. Je důležité nabídnou možné řešení. Člověk se snáze chytí „podaného stébla“ a tím je motivován k vymýšlení nejrůznějších alternativ, avšak není žádoucí dávat přímo návod a postup, jak problém řešit, to naopak opět nemotivuje! Zásadním pravidlem při pozitivní kritice je sdělování si obsahu komunikace z očí do očí a soukromě. Dává možnost aktivně reagovat na situaci či případně ji vysvětlit. Také to, jak je či není člověk empatický při sdělování kritiky hraje roli v jejím přijetí.

4.1.2 Empatie

Empatie pramení ze sebeuvědomění. Čím více je člověk otevřený ke svým vlastním emocím, tím snáz dokáže rozeznávat a chápat city ostatních. Neschopnost lidí vnímat city druhých je závažným deficitem emoční inteligence a nejčastěji se s ní setkáváme u kriminálních psychopatů a násilníků. Rozvinuté uvědomování si pocitů lidí kolem sebe nachází uplatnění ve spoustě oblastí života jako například ve sféře zdravotnictví, řízení podniků či rodičovství. Ti, kteří jsou nadaní v oblasti sociální inteligence, dokáží bez problémů navazovat vztahy, obratně rozeznávají reakce a pocity lidí, patří mezi vůdce a organizátory a umějí pohotově řešit rozepře, které neodmyslitelně patří k jakékoliv lidské činnosti.

Své emoce vyjadřujeme slovy jen zřídka. Mnohem častěji je projevujeme jinak. Jsou to důležité neverbální projevy komunikace, které často používáme podvědomě a sami si neuvě-

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

domujeme jejich čitelnost. Jsou- li slova nějakého člověka v protikladu s tím, co nám sděluje tónem svého hlasu, gestem, pohyby, mimikou tváře nebo jiným neverbálním projevem, pravda je pak spíš v tom, jak to říká než v tom, co nám říká.

Stejně tak jako empatie je i správné projevování vlastních pocitů klíčovou dovedností. V této oblasti však můžeme nalézt mnohé rozdíly mezi kulturami. Existují zde různé typy základních společenských pravidel. Jedním z nich může být omezení projevů na minimum nebo naopak přehánění u malých dětí, nahrazování jednoho citu druhým, které se například používá v některých typech asijských kultur, kde je nezdvořilé říci ne. Tato pravidla projevu si osvojujeme už velmi brzy. Takové vzdělávání v pravidlech projevu udělujeme dítěti například tím, že jej vedeme k tomu, aby se netvářilo zklamaně, ale usmívalo se a poděkovalo, když na narozeniny dostalo dárek, který se mu zrovna nelíbí. Toto osvojování si pravidel projevu však častěji probíhá jako napodobování vzoru. Děti zkrátka dělají to, co vidí kolem sebe. Při takovém učení jsou city a postoje jak prostředkem ke sdělení, tak i sdělením samotným. Při každém setkání vysíláme emoční signály, které pak ovlivňují člověka, se kterým jsme. Čím společensky obratnější jsme, tím lépe ovládáme signály, které vysíláme. Toto zvládání opět neodmyslitelně patří k emoční inteligenci. S některými lidmi se cítíme velmi příjemně. Je to dáno tím, že mají jakousi moc ukonejšit negativní emoce. Při jakékoliv interakci dvou lidí dochází k přenosu nálady z člověka, který své city projevuje výrazněji, na člověka pasivnějšího. Někteří lidé jsou k přejímání nálad zvláště náchylní. Díky jejich vrozené vnímavosti u nich snadněji dochází k podráždění autonomního nervstva, které aktivuje emoce a tato labilita je příčinou jejich snadné ovlivnitelnosti!

Empatie samozřejmě souvisí s tím, jak s lidmi umíme jednat. Majorová (1990, s.78-79) charakterizuje 3 základní pilíře umění jednat s lidmi. „Ohleduplnost*,"* schopnost usměrňovat a posuzovat své jednání se zřetelem na potřeby druhých. „Takt*,"* umění vžít se do situace toho, s nímž jednáme, a jednat tak, jak bychom si přáli, aby se ve stejné situaci jednalo s námi. Takový člověk nikoho neurazí ani nezesměšní. A nakonec „*úcta k lidem*." Majorová tvrdí, že v každém člověku je něco, co si úctu zasluhuje. Důležité je soustředit se na kladné stránky, brát si pro sebe z nich vzor pomáhá na cestě k úspěchu.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

4.2 Morálka

Někdy to začíná nevinným lhaním, na které si děti lehce zvyknou. Děti často lžou ze zvyku nebo jen proto, že je to pro dobro věci. Důležité je proto doma mluvit o tom, jak je nezbytné mluvit pravdu. Nejlepším výchovným prostředkem k dosažení pravdomluvnosti jsou příběhy, které zdůrazňují čestné chování. I vůbec pohádky v obecném slova smyslu napomáhají dítěti ve správném rozvoji jeho osobnosti.

S pravdou úzce souvisí otázka studu a viny, dobra a zla. Děti se učí rozdílu mezi dobrým a špatným účinněji v rodinách, kde jsou rodiče spíše přísnější než shovívavější. Jednoduše řečeno, příliš mnoho pochopení a soucitu může být pro některé děti stejně škodlivé jako příliš málo. Největší chybou shovívavé výchovy v rodině i ve školách je zdůrazňování „dobrých emocí" a potlačování emocí „špatných." Z evolučního hlediska se každá lidská emoce vyvinula k jistému účelu. Odstranění negativních emocí při vývoji dítěte pak působí jako odejmutí článku z celku, který tvoří obraz konkrétního člověka. A navíc jsou negativní emoce jako stud a vina pro emoční učení a změnu chování rozhodně mnohem účinnější než ty pozitivní (Shapiro, 1998).

4.3 Prosociální jednání a altruismus

Altruismus definuje stručný filozofický slovník následovně: *„Nezištná péče o blaho jiných lidí, neohlížející se na vlastní zájmy. Altruismus je opakem egoismu, který znamená vyzdvihování vlastních zájmů proti zájmům ostatních lidí, proti zájmům společnosti (1955, s.16)."*

Slovník cizích slov (1981, s.16) altruismem chápe *„nesobecký způsob myšlení nebo cítění, jednání ve prospěch druhých lidí,"* které stojí oproti sobectví a egoismu.

Jak definují prosociální chování různí autoři uvádí následující řádky (Olivar, 1992, s.149-150): *„Prosociální chování se v literatuře označuje jako chování, které má být k užitku druhé osoby, skupiny lidí či sociálnímu cílu, bez toho, že bychom očekávali odměnu."*

„O´Connor definuje prosociání činnost jako to, co někdo vykonává proto, aby druhému ulehčil problémy či námahu, anebo aby mu pomohl být spokojenější, a přitom to dělá takřikajíc na své náklady."

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

„Zeldin, Small, Savin-Williams poukazují na to, že pokud máme brát nějakou činnost jako prosociální, musí splňovat tato kritéria: musí být ve prospěch jiného jednotlivce či skupiny, vykonavatel takové činnosti ji nemá plnit jako povinnost vyplývající z jeho role a jeho konání má být nezištné a nemá být požadováno ze strany jiného jednotlivce.“

Jak dále uvádí Olivar (1992) v životě člověka existuje řada činností, které se mohou jevit jako prosociální. V některých studiích použili autoři 5 kategorií chování. Jde o *fyzickou pomoc,* tedy neverbální chování, při kterém se poskytuje fyzická podpora nebo pomoc k dosáhnutí určitého cíle, dále *fyzická služba*, která eliminuje potřebu vykonavatele nebo přijímatele činnosti fyzicky zasahovat do plnění úlohy či závazku, *dělení se*, dát něco vlastního někomu druhému, *verbální pomoc,* verbální objasnění nebo instrukce, které jednotlivci pomohou při vykonávání nějaké úlohy, *verbální podpora*, verbální vyjádření zájmu o ulehčení smutku, slova útěchy, soucitu, uznání, a další.

Požadavky odpovídající prosociálnímu chování vystihuje i Delorsova zpráva Mezinárodní komise UNESCO z roku 1997 a její 4 pilíře vzdělávání (In Horká, 2000):

Učit se poznávat, osvojovat si nástroje pochopení, tzn. široké obecné znalosti a těžit ze vzdělávacích příležitostí v průběhu života. Učit se učit, učit se myslet.

Učit se jednat, být schopen tvořivě zasahovat do svého prostředí , tzn. osvojit si profesní dovednosti, učit se aplikovat poznatky v praxi, v životě mimo školu, získávat kompetence vyrovnávat se s nejrůznějšími situacemi, pracovat v týmu.

Učit se žít společně, učit se žít s ostatními, dokázat spolupracovat s ostatními a podílet se tak na všech lidských činnostech, což přepokládá porozumět sobě i jiným, učit se kooperovat, komunikovat, zvládat konflikty, mít úctu k hodnotám pluralismu a k vzájemnému porozumění.

Učit se být nese v sobě rozvoj osobnostního potenciálu-paměti, myšlení, estetického smyslu, fyzických vlastností a komunikačních dovedností, jednat s větší autonomií, samostatným úsudkem a osobní odpovědností, učit se žít naplno a ne na cizí účet, nýbrž v režii své svůj vlastní život v těch dimenzích, které může mít.

Z této koncepce pak následně vycházejí požadavky na osobnost jedince, který by měl být schopný odpovědného, poučného kulturního hodnocení, naplněn úctou a láskou k přírodě, otužilého charakteru, který umožní čelit a nepodléhat nepravostem, nepřizpůsobovat se jim,

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

odolávat pokušení, být schopný, aktivní, úspěšný, ctižádostivý, mít čisté svědomí, za všech okolností být odpovědný a nekonformní a zůstávat sám sebou, kritický a rezistentní vůči negativním vlivům, respektující principy humanitní morálky, schopný lidské solidarity s neúplatným svědomím i komercí nepokaženým vkusem, angažovaný pro udržení přírody a životního prostředí.

4.4 Prosociálnost podle Olivara a Lencze

Vztah mezi etikou, mravností a prosociálním chováním vysvětluje Lencz (In Olivar, 1992) takto. Etika je širší pojem než prosociální chování. Klíčovým problémem mravní výchovy je schopnost překročit hranice svého já, zohlednit zájmy ostatních (podobně jako filozofický slovník má na mysli nejen druhé lidi ale i celou společnost) a v konečném důsledku udělat něco pro druhé bez toho, abychom za to něco očekávali. Výchovu k prosociálnosti dále považuje za všeobecný základ etického chování, které předpokládá jako hlavní pilíř úctu ke své osobě, úctu k druhým, schopnost empatie a schopnost brát v úvahu při morálním rozhodování potřeby a zájmy člověka a společnosti.

K dobré výchově dítěte je především třeba ho pochopit a vzbudit v něm hlavně lásku k sobě a k druhým. Láskou sama k sobě je myšleno sebeocenění, což je základem i přijímání ostatních jako rovnocenných bytostí.

V dnešním světě však převažuje láska k sobě a vyzvedání vlastních hodnot právě na úkor druhých. *„Tato nerovnováha deformuje charakter a je zdrojem napětí v rodině, na pracovišti i společnosti (Lencz, 1992, s.9).“* Někdy se také při výchově dítěte setkáváme se skrytými chybami, které brání rozvoji prosociálnosti. Obzvláště ve školách se vyzvedává účinek soutěživosti. Na jednu stranu může napomoci dosáhnout co nejlepších výkonů, ale zároveň podporuje egoismus. Proto chceme-li vychovat z dítěte tvora prosociálního, měl by se tento prvek používat co nejméně (ve škole při hodinách lze soutěživé prostředky použít pozitivně: spíše zdůrazňovat spolupráci, užívat a podporovat pravidla fair play, zajistit takové podmínky, aby každý žák mohl mít zážitek z úspěchu, nadaní žáci by se měli soustředit na pomoc slabším).

Lencz (1992) charakterizuje prosociálnost jako schopnost ztotožnit se s druhým člověkem a udělat něco pro něj bez toho, aniž bychom za to očekávali bezprostřední odměnu či proti-

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

službu. Prosociální je podle něj ten člověk, který se k ostatním lidem chová jako k přátelům a zachovává pravidlo základní mravnosti, tedy co nemáš rád nečiň jiným a naopak.

Olivar pracuje s pojmem lidské důstojnosti, která je nezbytná k udržení kladných mezilidských vztahů. *„Pojem lidská důstojnost vychází z filozofie zakotvené ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Každý člověk jako příslušník lidstva si zasluhuje vážnost, čest a úctu (1992, s.28).“* S tím souvisí i uznání druhého člověka. Můžeme jej realizovat různě, například neverbálně výrazem tváře, postojem, pohybem, či verbálně pochvalou, přímým slovním vyjádřením, atd.

Je důležité si opět uvědomit, že již malé dítě se může naučit zacházení s druhým člověkem. Dítě, které je obklopené svými rodiči, pociťuje, jak dospělí mezi sebou jednají. Rodiče, kteří mají mezi sebou pozitivní vztah, vytvářejí i pozitivní klima, rodiče své dítě respektují a milují. Lencz (1992) pokládá za důležité přijmutí dítěte bez výhrad, tedy přijmout ho takové, jaké je, nepodmiňovat pozitivní vztah k němu splněním nějakých podmínek. Takové dítě pak bude s to pochopit důstojnost jiného dítěte díky vlastní zkušenosti. V dalším kroku se musí děti naučit, že všechny děti jsou hodny lásky, že je třeba je přijímat takové, jaké jsou, musíme si jich vážit, neboť jeden závisí na druhém. Proto se musíme snažit o výchovu, která dítě netrestá za chyby, ale podporuje ho v pozitivním jednání. Pokud totiž chceme v dítěti vyvolat pozitivní postoje či vlastnosti, je nutné na něj nahlížet tak, jako by tyto vlastnosti už mělo. Znamená to, že děti se stávají takovými, za jaké je považujeme! Také platí, že dítě si osvojí jen ty zásady a pravidla, které si zvnitřní, které považuje za své. Olivar (1992) při otázce interiorizace postojů mluví o tom, že pokud se člověk v jeho prosociálním jednání řídí reciprocitou, tedy *„dnes pomohu já tobě, zítra ty mě“*, tak pravděpodobně jeho altruistické postoje nepovedou k interiorizaci. Je však ale dokázáno, že i taková orientace má kladný vliv na výskyt procociálnosti ve společnosti a že lidé ve styku s druhými věří v reciprocitu!

Ve výchově je také důležité na negativní jevy reagovat klidným poukázáním na jejich důsledky, nepoužívat vůči negativům negativa! Je jednoznačné, že časté používání tvrdých technik při výchově nepřispívá k rozvoji prosociálnosti, ale spíše naopak. Pokud používáme agresivní způsoby je nanejvýš jisté, že i naše děti od nás chování pochytí, tedy rozvíjíme v nich agresivitu. Tvrdé tresty přinutí dítě se přizpůsobit pouze dočasně a zároveň mu dovolují hledat způsoby, jak dosáhnout svého a přitom se trestu vyhnout. Takto trestané dítě málo pociťuje následky svých činů, spíše vnímá trest samotný. Podobně jako morální hod-

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

noty, normy či požadavky, které mají charakter povinnosti, tedy něčeho, co být musí, mohou vyvolat v dítěti odpor! Takové vymáhání je škodlivé! Tendence odporovat, pokud se v dítěti již vyvolala, se může změnit na jeho trvalý postoj a někdy může zapříčinit poruchu osobnosti! Lépe je dítěti vysvětlit důsledky jeho chování, než jej za to trestat, zkrátka usměrnit pozornost dítěte na ublížení způsobené druhému dítěti či člověku. (například když dítě uhodí svého kamaráda, nebudeme o něm říkat, že je surovec, ale poukážeme na to, že někomu způsobil bolest). V takovém případě v dítěti podporujeme rozvoj empatie a neméně prosociálnost.

Pří výchově k prosociálnosti hraje roli i tzv. nabádání (vedení). Čili jednoduše dítěti říct, co má dělat. *„Připomínání selhání v minulosti oslabuje pozitivní sebeocenění dítěte a jeho sebedůvěru a málokdy přináší pozitivní výsledky (Lencz, 1992, s.32).“* Nabádání (vedení, určování) musí být velmi jasné, tzn. nesmí mít ani slabou intenzitu ani nesmí být příliš silné, zkrátka má být přiměřené s vhodnými argumenty. Je dokázané, že soustavné nabádání může být stejně účinné jako příklad. Autor to vysvětluje tím, že vedení je něco, co se má udělat, zatímco příklad je něco, co se již stalo. Vhodnou formou nabádání jsou „hesla týdne,“ tedy jakási stručná a výstižná formulace zásady!

Mimo tyto principy ještě Lencz (1992) zmiňuje nemalou úlohu metod odměňování a posilňování neboli stimulaci pozitivního chování. Podle Hartmana (In Lencz, 1992, s.37) *„ukazují výzkumy z přirozeného prostředí výchovy, že ustavičná pozitivní stimulace, myšleno odměňování, přineslo dlouhodobé a všeobecné zintenzivnění snahy rozdělit se, i jiných projevů prosociálního chování. Pozitivní stimulace má následovat až po poskytnutí pomoci či služby.“*

Metoda posilňování je určitým aspektem odměňování. Výzkumy dokázaly, že projevy sympatie nebo souhlasu (jakožto sociální stimul) jsou silnějším výchovným prostředkem jako jakákoliv jiná hmotná odměna.

Na nácvik prosociáloního chování existuje v zahraničí program „SEHARI“ (Olivar, 1992). Jde o program na senzibilizaci a nácvik dovedností a postojů v mezilidských vztazích, který představuje část programu prosociálnosti, systému na vyučování mezilidských vztahů v oborech jako etika, společenská výchova, sociální vědy a další. Je určen nejen pro děti, ale i dospělé.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Mezi dovednosti, které Sehari učí, patří pohled, úsměv, kontakt a jeho prvky, pozdrav a naslouchání jeden druhému, dále vědět, jak se zeptat, poděkovat, umění hovořit a vést dialog, a další. Jde zkrátka o základy kvalitní mezilidské komunikace.

Susan Kovaliková, americká pedagožka, popsala pět celoživotních pravidel jako základní pravidla mezilidských vztahů (In Lencz, 1992). Pravidlo první je vytvářet důvěru (také nezesměšňovat názory ostatních, neskákat do řeči), dále být pravdivý (výhrady vyslovovat taktně), aktivně naslouchat (očima, ušima i srdcem), neznevažovat (nikoho neshazovat), dávat maximum (toho, čeho jsem schopný).

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

5 VÝCHOVA K HODNOTÁM

Třetí kapitola vymezila pojetí rodiny tradiční a rodiny moderní. Poukázala na hlavní rozdíly mezi nimi, tedy to, jak rodiny tradiční žily, kolik členů tuto skupinu tvořilo. Moderní rodina již není založena na tradicích. Jak bylo řečeno, matky netrvají na uzavírání sňatku s muži, a snad i proto se dnes často setkáváme s matkami samoživitelkami. Na začátku 21. století také prudce vzrostla porodnost dětí, dochází nyní k tzv. „babyboomu." Říká se, že nyní rodí matky silných 70. ročníků. Stále více mladých lidí dává přednost budování kariéry před zakládáním rodiny.

Hodnotová orientace současné mladé generace je tímto trendem velice ovlivněna. Můžeme snad i předpokládat, že spousta takových mladých lidí bude mít v popředí hodnotového žebříčku kariéru, úspěch, svobodu, finanční nezávislost, přátelství, atd. Člověk však po narození dětí či jakékoliv jiné životní změně mění i svůj postoj k životu a přehodnocuje svou hodnotovou orientaci.

Důležitost výběru vhodného partnera pro život je nezanedbatelná. Vždyť je to člověk, který jednou bude nebo již vychovává děti společně se svým druhem. To, jak se názorově tito dva lidé liší či shodují, hraje obrovskou roli při výchově a předávání hodnot. Jestliže jeden například uznává tradiční rodinu, kde matka je nejdůležitější osobou co se týče péče o domácnost, často to bývá na straně muže, a druhý dává přednost pojetí rodiny jako emancipované jednotky, kde se na domácnosti a výchově dětí podílejí oba rodiče rovným dílem, je to pak problém, a to nejen před dětmi, ale i pro ně samotné. Učit potom děti pozitivním hodnotám, když v takových rodinách často dochází k hádkám o postavení matky či otce jako dominantního v té nebo oné záležitosti, je velice nesnadné.

5.1 Výchova k hodnotám v postmoderní době

„V postmoderní době člověk přestává tvořit hodnoty, ale má možnost disponovat věcmi. Neplatí již, že je člověk mírou všech věcí, ale že věci jsou mírou člověka, jeho prestiže, váhy, vlivu (Kučerová, 1996, s.175)."

Tato citace vystihuje dnešní konzumní společnost a postoj k životu. V současné době není pro některé lidi důležité „jak žijeme, ale kolik žijeme." Nynější kultura totiž činí člověka lhostejným a umrtvuje ho.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

5.1.1 Charakteristika postmoderní doby

Rozdíl mezi tradiční společností a moderní či postmoderní dobou vystihuje tento citát (Fukuyama, 2006, s.59) : *„Lidé v tradiční společnosti mají na vybranou z mála alternativ a mnoha vazeb (míněno sociálních pojítek s jinými lidmi): nemají velké možnosti individuální volby životního partnera, zaměstnání, bydliště či víry a svazují je často tíživá pouta, které jim navléká rodina, kmen, kasta, církev nebo třeba feudální pán. V moderních společnostech se pro občany nesmírně zvyšuje možnost volby, zatímco vazby, jimiž jsou spoutáni v sítích závazků a povinností k ostatním, se velice uvolňují.“*

Bauman charakterizuje postmoderní dobu následujícími pojmy. Globálnost a individualismus, pluralismus a univerzalita, chaos, konzumní společnost, komunikace, plánované rodičovství, souběžná láska a plastický sex (což podle Baumana znamená již zmiňované, že svazky jsou uzavírány ne pro zakládání rodiny, ale pouze jen pro vlastní užitek), ekologická krize, kriminalita, a další.

5.1.2 Význam rodiny a domova

Jednou ze základních funkcí rodiny je mimo jiné předávání hodnot a zespolečenšťování jedince. Do popředí v rodinném kruhu je dáváno citové pouto s matkou, které je jak pro matku, tak pro dítě nenahraditelným zdrojem uspokojení, radosti, pro dítě taky pocitem bezpečí, který ho podněcuje k objevování okolního světa.

Domov se všeobecně pokládá za místo, kde se dítě vychovává a přizpůsobuje společenským poměrům a požadavkům. Absence domova se může později projevit jako citová deprivace, neurotizace, vývojové poruchy, až delikventní jednání.

Matějček: *„Hlavním výchovným úkolem rodičů do té doby, než dítě samo překročí práh dospělosti, je napomáhat přirozenému vývoji dítěte k samostatnosti, společenskému zařazení a vyzrávání osobnosti (Manželství, rodina, rodičovství, 1972, s.123).“*

V dětství je dáván základ k utváření hodnotových postojů, kultivují se smysly, fantazie, intelekt, tvořivé myšlení a další.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

5.1.3 Život v konzumní společnosti

Jaké hodnoty dnes asi mohou rodiče předávat svým dětem? Určitě existují rodiny, které vychovávají své děti podle potřeby doby – tedy s přihlédnutím ke zmíněným ekologickým hrozbám, rozporuplnosti ve světě (na jedné straně svět bohatý, na druhé straně svět chudý), atp. Jsou ale i rodiny, které zcela podlehly konzumnímu životu a učí své děti tomu životnímu stylu, který vedou i oni.

Kučerová (1996, s.37) uvádí myšlenku, která hovoří o autentičnosti společnosti, která musí nutně vytvářet autentické, tedy svobodné lidi. Na světe žije totiž spousta lidí, kteří svět přijímají jako hotový, daný. V klidu si žijí na svém místě, podle hotových vzorců, konzumují svět tak, jak je. *„Vyvíjejí leda pseudoaktivitu, která slouží k otupování a ohlušování, nikoli však k autentickému angažování ve světě.“* Proto je v současném světě nutné vychovat člověka jako bytost autentickou, svobodnou, tvořivou, odpovědnou, univerzální a celistvou.

V konzumní společnosti často rodiče nenutí děti vytvářet věci nové, nenutí je přemýšlet nad tím, proč se věci dějí tak, jak se dějí. Malé dítě do určitého věku není ani schopné přemýšlet nad podstatou věcí. Ti nejmenší ani nechápou rozdíl mezi dobrým a špatným. Všemu se musí takový malý človíček naučit. A kde jinde než ve vlastní rodině. Vidí- li takové dítě kolem sebe násilí, je známo, že si sebou pak tyto zážitky nese do dalšího života a posléze je možné, že je praktikuje na vlastních dětech nebo manželce či manželi.

V konzumní společnosti se také často setkáváme s fenoménem, kdy děti sedí u televize, počítače, rodiče horlivě nakupují DVD, počítačové hry. Zajisté to není dobrý příklad, jak učit děti poznávat svět. Ve spoustě her se objevuje násilí, virtuální postavičky zabíjejí jedna druhou a vysvětlujte potom nerozumnému dítěti, že ve skutečnosti by se mrtvý člověk již neprobudil, že nemá tolik životů jako počítačová postava. Nebo pohádky. Většinou končí vítězstvím dobra nad zlem. Ale je tomu tak i ve skutečnosti? Například Kučerová (1996) píše o „hodných pohádkách“, kde si děti oblíbily kladné hrdiny a zlo zavrhly. To je však něco co by jako pohádka nikdy nemohlo uspět. Říká,že hodné pohádky neexistují, že všude je ukázán konflikt dobra a zla. Kdyby nebylo zlo, nemohlo by dobro zvítězit,…a co by potom bylo dobro? Znaly by ho děti vůbec? V pohádkách zlo figuruje i jako prvek očekávání a dobrodružství. Proto je nutné dětem ukazovat tyto dva protiklady a v reálném světe je naučit čelit překážkám, které se mohou objevit jako překážky v lidech. Tím mám na mysli jevy jako šikanu, pomlouvačnost, ale také asociální jednání některých lidí.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Na druhou stranu však pohádky mohou dětem napomoci v některých životních situacích. Tomuto tématu se věnuje jedna z následujících kapitol.

5.1.4 Nezávislost dítěte a proces identifikace

Jak uvádí Helus (2004), dítě je někdo, kdo je přiváděn na svět ne jako jen bezmocná bytost, ale jako někdo, do koho vnášíme novou naději na lepší svět!

Dítě přijímá určitý pohled na svět, který je ovlivněn množstvím různě působících vlivů. Osvojuje si určité role, normativní vzorce chování. Adaptabilnost dítěte není však neomezená. *„Osobnost si uchovává jistou míru nezávislosti. (Kučerová, 1996, s.31).“* Tuto nezávislost je přitom potřeba hlídat, zejména to, jak dítě tráví svůj volný čas a především s kým. Je bezesporu významné, když se rodiče zajímají o názory svého dítěte a nenásilným způsobem se je snaží korigovat. Vždyť dítě se neustále vyvíjí a své pohledy na svět mění dle toho, koho nebo co považují za svůj ideál. Když se ideálem stane rodič, je to výhra!

Důležitou úlohu při utváření hodnotového vědomí dítěte totiž právě hraje proces identifikace, ztotožnění jedince s představiteli kultury, se svými ideály, vzory. Je dominantní v dětském věku a prvními modely identifikace není nikdo jiný než rodiče. Jak se dítě vyvíjí, dochází u něj i k periodickým obdobím vzdoru, kdy mají tendenci vše negovat. Zkrátka potřebují hledat samy sebe, sledovat vlastní směr, což je nejnápadnější u adolescentů. Do této doby, tedy adolescentního věku, mají rodiče čas „podchytit“ výchovu svých dětí. Pokud to nezvládnou nebo dosud nenapraví chyby v chování dítěte, těžko se to v období dospívání mění a dohání. Proto je nejdůležitější dobou pro výchovu a předávání hodnot v rodině věk dítěte cca do 14,15 let. Samozřejmě, že poté nenastane konec vychovávání, ale spíše se změní vztah s rodiči jakoby na vztah s kamarády. Hlavně se to projeví ve vztahu matka-dcera, otec-syn.

5.2 Metody výchovy k hodnotám

Pokud chtějí rodiče vychovat dítě s vysokým EQ (emoční inteligencí), nesmí zapomínat na to, že se děti nejvíce učí napodobováním. Na děti totiž nejúčinněji působí to, jak jejich rodiče žijí podle hodnotového systému. V rodině je určitě nezbytná jistá disciplína a pěstování kladného přístupu. Existuje několik různých metod, jak být správným rodičem a zároveň v dětech pěstovat emoční dovednosti. Podle Shapira (1998, s.34-35) mezi ně patří „napo-

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

menutí**“**, což je prvním prostředkem, který musí rodiče využít. Je velmi důležité tento prostředek použít vhodně, aby se chování dětí změnilo pozitivním směrem a nevyvinul se vzdor. „Metoda přirozených důsledků**“** je strategií, kdy se dítěti nechá zakusit logických důsledků jeho nevhodného chování. Dítě si tak následně uvědomí, proč je důležité dodržovat určité pravidlo. „Odchod do ústraní,“ „odejmutí nějakého práva,“ „opakování správného chování,“ „bodovací systém“ je doporučován tam, kde existují chronické problémy s chováním. Používá se bodování za jasně stanovené pozitivní chování. Následně je pak možné získané body vyměnit za okamžitou nebo později předanou odměnu. Naopak nevhodné chování má za následek okamžité odejmutí bodů.

To co uvádí Shapiro však přavažuje reakcemi na negativní projevy v chování. Výjimkou mohou být poslední dva body, kdy opakuje dítě správné chování nebo se přistupuje k bodování i kladných ukazatelů v chování. Rodiče by se spíše měli zaměřovat na to, jak společně v dětech „pěstovat“ kladné vlastnosti, které jsou pro mezilidské vztahy důležité. Jak například v dětech rozvíjet schopnost komunikovat, ovládat se, uvědomovat si sebe sama, být empatický, asertivní, optimistický, jak řešit problémy a podobně.

Existují činnosti, při kterých se dá více či méně takovým dovednostem naučit. Ti rodiče, kteří mají opravdu zájem ze svého dítěte vychovat autentickou a celistvou bytost nebudou mít problém sáhnout po odborné publikaci či zapátrat ve svých vzpomínkách čemu a jak se naučili oni.

Například S. Pfeffer (2003) dává návod jak rozvíjet emoce dětí již od raného věku. Zabývá se smyslovým vnímáním a vnímáním vlastního těla, rozvojem řeči, rozpoznávání emocí, neverbální komunikací a s tím spojených dalších sociálních schopností.

Autoři knihy „Jak naučit děti hodnotám“ Linda a Richard Eyrovi (2007) naopak ve věci metod výchovy vyzdvihují proaktivní přístup rodičů, který předchází negativnímu chování a následně negativním reakcím ze strany rodičů. Rozdělují hodnoty na hodnoty bytí a dávání. Uvádějí proč, kdy, co, kdo, kde a jak učit děti hodnotám. V této publikaci na rozdíl od Shapirových metod nalezneme více pozitivních a motivujících návodů. Jde například o hraní rolí, slovní hry, dospělé diskuze, chválu a povzbuzování, druhou šanci, a další.

Stephen Covey (1999) prosazuje také jakýsi proaktivní přístup. Nazývá to pozitivní aktivitou, což je podle něj schopnost jednat spíše podle zásad a hodnot než reagovat na emoce a okolnosti. Při takovém jednání je důležité zapojit lidské vlohy – uvědomit si sebe sama, své

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

svědomí, obrazotvornost, svobodnou vůli. Předkládá sedm principů, jak být šťastnými nejen v rodině. Za základ však rodinu pokládá. Říká, že se má vždy začínat tím, k čemu chce člověk dojít. Je důležité klást nejdůležitější věci na první místo, myslet způsobem „vítěz-vítěz," nejdříve se snažit rozumět, teprve pak být pochopen, spolupracovat tvůrčím způsobem, brousit pilu (obrazně myšleno, jde o udržování dobrých vztahů, své osoby, atd.).

Vždy jde ale o to, že se především rodiče musejí o své děti zajímat a najít si čas, správnou chvíli a prostor pro rodinnou rozmluvu a rodinné „hrátky." Vždyť sám Komenský nabádal k učení hrou a jak jinak by tomu mělo být v rodině!

5.2.1 Role pohádek při výchově k hodnotám

Jak již bylo uvedeno, pohádky mohou mít na děti kladný vliv, pokud je budeme užívat s mírou. Díky hrdinovi, který v pohádce vystupuje, se děti vžijí do jeho role a uvědomí si některé skutečnosti, které se v reálném světě odehrávají a mají obavy do nich vstoupit. Jde například o pomoc dětem právě v oblasti prosociálního chování nebo s tím spojeného vnímání a uznávání sama sebe. Jak například píše Gerlinde Ortner (1999) o pohádce „Malý kominíček." Jde v podstatě o to, jak vybudovat sebejistotu, ocenění, uznání,.když se dítě necítí jistě a má sociální zábrany. Posilnění lze dosáhnout konkrétními projevy uznání, rodičovským vzorem (napodobování přátelského a otevřeného jednání rodičů), vlivem přátel a učitelů, prožitky úspěchu a neúspěchu. Pohádka vypráví o malém Filipovi, který byl opravdu malý vzrůstem a navíc neuměl správně vyslovovat „R" a za to se mu děti smály. Jinak byl tichý, doma si hrál sám se svými plyšovými zvířátky, až jednoho dne mu vypadl z krabičky malý kominíček, talisman pro štěstí, který na něj promluvil. Tady je vidět podoba s malým Filipem- kdyby se kominíček neozval, nikdo by si ho nevšiml. S ním pak Filip vyšel pozorovat svět a ostatní děti. Poznal, že není vše tak, jak vypadá, že i silní mohou být slabí. Díky dobrodružství, které Filip s talismánkem pak prožíval, se naučil hrát i s ostatními dětmi a bez ostychu se zařadit do dětského kolektivu. Jiná pohádka „Desetiboj" zase dává návod k tomu, jak přijmout mezi sebe do kolektivu postiženého jedince. Jde o naučení se sociálnímu chování (ohledy na potřeby druhých, nutnost pomáhat si, posílení sebedůvěry). Příběh nastiňuje atmosféru školní třídy, ve které je jeden handicapovaný chlapec - vozíčkář, který se nemůže účastnit desetiboje. Chtěl by soutěž v malování, ale to se nelíbí Markovi, který by rád předvedl své tělesné schopnosti. Nakonec se Markovi při nehodě, kdy upadne do rybníka zdá sen, kdy má vymknuté ruce a aby se zachránil, musí plavat s kapry ve vodě, kteří mu

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

dodávají kyslík, ale on však nemá ploutve a je handicapován….uvědomí si, co pro postiženého spolužáka jeho postižení znamená!

Podobný význam má „Hra na ošklivé kačátko," četba Andersenovy pohádky. Cílem takové hry, kdy děti přemýšlejí nad smyslem pohádkového odkazu, je podpořit u dětí úctu k sobě a druhým. Plyne jim ponaučení, že se nesmíme dát unést vnějším vzhledem či povrchním zdáním, prvním dojmem. Podobně bychom mohli recitovat a předčítat Ezopovy bajky, které v sobě nesou skryté pravdy o lidském chování, neboli jak se říká, „kdo s čím zachází, tím také schází!"

Nevýhodné vítězství:

„Dva kohoutkové bojovali na dvoře. Pak ten, jež prohrál, krváceje z četných ran, se schoulil hanbou v tmavém koutku domácím, a druhý, vítěz, vyletěl si na domek až navrch, třepal křídly, hlučně kokrhal…A náhle orel popadl ho na střeše a zmizel. Druhý dvořil se pak slepičkám a ze své prohry mnohem více vytěžil (Ezopovy bajky,s. 8)."

Kůň a osel:

„Měl člověk koně. Vodil zvíře po boku vždy bez nákladu, náklad míval na zádech jen starý osel,…Jednou, příliš zemdlený, jde ke koni s prosbou pokornou: „Hleď, nepřevzal bys břímě alespoň částečně? Snad zachráníš mi život, zmírám námahou…" A kůň mu odsek: „Táhni! Neobtěžuj mě!" Šel mlčky osel, za chvíli, jak předvídal, kles mrtev k zemi, vysílen a vyčerpán. Pán bez meškání přived koně k mrtvole a břímě za břemenem skládal na něho, pak naložil mu na hřbet sedlo nákladní a nádavkem i kůži z osla staženou. Kůň zabědoval: „Věru, byl jsem zpozdilec! Oč nechtěl jsem se dříve ani rozdělit, to všechno táhnout musím nyní já jen sám (Ezopovy bajky, s.10)!"

Svazek prutů:

„Žil v dávných dobách stařec, prastařičký kmet. Měl dětí mnoho. Když pak tušil blízkou smrt, chtěl napomenout syny, proto nařídí, by přinesli pár prutů – v otep svázaných a tenkých – odkudkoliv…Když je donesli, tu praví: „Zkuste, děti, každý ze všech sil ty pruty zlámat, jeden s druhým svázané!" A nezlomil je nikdo…"Zkuste přelomit teď každý zvláště!" Každý hravě zlomili. Tu otec: „Děti, budete- li navzájem vždy svorni jeden s druhým, nikdo na světě vám neublíží, byť byl sebemocnější, leč odcizíte-li se bratr bratrovi, tím „odděleným prutem" bude každá z vás (Ezopovy bajky, s.20)."

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Splacený dluh:

„Lev chytil myšku: chystal se ji spolknouti. Tu domácí ten zloděj smrti tváří v tvář se doprošuje chudák úpěnlivě lva: „Máš jeleny si lovit, býky rohaté a jejich masem máš si plnit žaludek, ty nikdy nemáš ani tlamy povrchem se dotknout myši….Snažně prosím, ušetř mne! Snad jednou, i když malá, vše ti oplatím…“ A lev se zasmál, prosebnici pustil z tlap…Pak jednou mladým lovcům vběhl do cesty, byl chycen v sítě, přemožen a upoután. Tu tajně ze savé skrýše vyplíží se myš a drobounkými zoubky pouta přehlodá – a lev byl volný…Že ji tenkrát ušetřil, to oplatila plně jeho záchranou (Ezopovy bajky, s.52).“

Chamtivec:

„Pes ukradl kousek masa v koutě kuchyně a běží podél řeky…Tu však zahlédne kus masa mnohem větší – odraz ve vlnách. Své maso pustí, skočí po té vidině, a nechyt pranic, co pak měl, to upustil…I brodil se zas na břeh s prázdným žaludkem… (Ezopovy bajky, s.33).“

5.2.2 Výchova k práci a sounáležitosti s přírodou

Práce může být víc než hra. Jak uvádí Kučerová (1996, s. 182): *„Práce je účelná lidská činnost, která slouží k opatřování a ochraně hodnot, uspokojujících životně důležité potřeby člověka.“*

Dnes se šíří představy o tom, že člověk bude zbaven nutnosti pracovat, že poroste blahobyt bez hranic a práce bude vystřídána automatizovanou technikou. Zkušenost lidstva však ukazuje, že bezpracný život je antikulturní!!! Je sice pravdou, že automatizace výroby již nastala, ale zároveň také dala možnost jiným pracovním místům, která jsou třeba náročnější na kvalifikaci zaměstnanců, ale to je zároveň nutí se vzdělávat a nezakrňovat!

„Člověk je člověkem jen tam a jedině tam, kde si tvořivě osvojuje skutečnost, kde zápasí s překážkami, kde se realizuje jako tvůrce hodnot, kde se rozvíjí lidské bytostné síly, aktivity i jejich výsledky (Kučerová, 1996, s.184)!“

V dnešní době slýcháme, jak se ekologové snaží obnovit poškozenou krajinu, jak nás kdekdo nabádá k šetrnějšímu způsobu života vzhledem k přírodě, například kupováním biopotravin, používáním ekologických pracích prášků, používáním látkových plen namísto jednorázových, které znamenají nejen spotřebu papíru, ropy, ale také neskutečné množství

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

odpadu, které se několik stovek let rozkládá, a mnoho dalších. Člověk stále zůstává součástí přírody, ač s její neporušenou formou se dá setkat už málokde.

V lidech dnes převládá úsilí chránit přírodu, napravovat to, co člověk svým chováním vůči přírodě pokazil. Zavzpomínejme třeba na dobu nedávno minulou. Čím se tehdy člověk nejvíce zasloužil o zkázu přírodního okolí? Za totalitní vlády se rozvíjela těžba všemožného druhu, stavěly se dálnice, sídliště a vše se dělo bez ohledu na „matku živitelku", přírodu, zemi. Z toho nemohlo nakonec vyplynout nic jiného než ekologická krize v posledních dvaceti letech a také zhoršení kvality života, především ve velkých městských aglomeracích, kde zároveň narůstá i kriminalita.

Proto je v dnešním světe trendem hledat odpovědnější způsob života. Globální, celosvětová krize je globální výzvou k jinému způsobu života, k jiným hodnotovým orientacím.

5.2.3 Výchova hodnotami k hodnotám

V současnosti se mění paradigma lidské civilizace. V každodenním životě se odráží krize celé planety. Odráží se i v systémech výchovy a vzdělání na celém světě. Výchova a vzdělávání jsou orientované na předávání hodnotové paměti předků a k vlastní svobodné i odpovědné tvorbě životních výtvorů a hodnot.

„K identitě jedince zcela přirozeně patří i jeho národní hrdost, úcta k národní minulosti, práci předků, slavným činům i smutek nad jejich nezdary. Úcta k předkům je základem sebeúcty jedince (Kučerová, 1996, s.192)."

„Výchova ke kulturním hodnotám je proces kultivace svobodné a odpovědné osobnosti (Kučerová, 1996, s.208)." K jejím dominantám patří ideál pravdy, dobra a krásy, které se promítají do vztahů člověka k přírodě, práci, věcem ,druhým lidem i k sobě samému!

Trochu jiné pojetí výchovy k hodnotám pomocí hodnot nabízí Stiefenhofer (2002). Namísto kulturních památek vyzvedává práci ve skupině, hru s vrstevníky. Radí, jak pomocí spolupráce spolupráci rozvinout, či jak se naučit dělit se s ostatními o to, co pro nás má hodnotu. Nabízí jednoduché prostředky – hru. Například tzv. „tlapkodrak," hra, která má za úkol v dětech rozvinout kooperaci. Tlapkodrak je dlouhá žížala s nohami. Děti se učí společně chodit jako jeden tvor.

Jinou alternativou, jak děti naučit dělit se, dělat radost, vnímat krásu předmětů, je tzv. „burza hraček." Tam děti dobrovolně nabízí své hračky k vypůjčení na určitou dobu. Učí se mít

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

radost z toho, že radost mohou dát! Princip dobrovolnosti musí být zachován. Nátlak v takovém případě nemá výchovný účinek.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

6 PROVEDENÍ VÝZKUMU

Téma, které jsem zvolila pro výzkum, se týká výchovy k hodnotám v současné rodině. Výzkum je zaměřen na rodiče s jedním a více dětmi, také zohledňuje vzdělání rodičů směrem k modelům výchovného působení a preferovaných prosociálních vlastností, které chtějí u dítěte pomocí výchovných metod interiorizovat. Rozhodla jsem se srovnat tento jev u rodin, kde mají rodiče pouze SŠ vzdělání, a u rodin, kde má alespoň jeden z rodičů vyšší či vysokou školu.

6.1 Stanovení výzkumných otázek

„Existuje vztah mezi výchovou k prosociálním vlastnostem dítěte a vzděláním rodičů?“ „Na jakém místě v hodnotovém žebříčku se v těchto rodinách nacházejí materiální hodnoty?“ (materiální hodnoty – Finanční zázemí, kariéra, úspěch).
„Používají rodiče s nižším vzděláním více tradiční výchovu než rodiče s vyšším vzděláním?“

6.2 Cíl výzkumu

Výzkum má nabídnout nejen přehled o současném stavu hodnotové výchovy v rodinách, ale za cíl si pokládá především zjistit to, zda může a je výchova v obecném smyslu a preference hodnot ovlivněna vzděláním rodičů. Výzkum má dále hledat odpověď na otázku, zda rodiče vedou své děti k prosociálnímu chování, lépe řečeno, zda chtějí takové vlastnosti v dítěti „vybudovat.“ Okrajově se zabývá prosociálním chováním rodičů a tím, zda rodiče vedou své děti ke stejnému životnímu postoji jako vedou oni sami, neboť si myslím, že při výchově dětí hraje důležitou roli zásada, „co chceš, aby dělali ostatní, dělej i ty!“

V praxi jsou hodnotové postoje velmi zkoumanou oblastí (například pravidelný výzkum v oblasti hodnot provádí Sociologický ústav AV ČR). Proto se domnívám, že takový výzkum, zaměřen na vztah mezi vzděláním a prosociální výchovou, bude dalším významným přínosem k poznání, čím bychom mohli děti v budoucnu ovlivňovat, aby jejich jednání vůči ostatním bylo v souladu s pravidly, aby se měly navzájem v úctě a dokázaly nezištně pomáhat ostatním.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

6.3 Druh výzkumu

Pro výzkum z oblasti hodnot jsem zvolila výzkum kvantitativní. Účelem je získat přehled o preferovaných hodnotách v rámci rodin, kde je alespoň jeden z rodičů vysokoškolsky vzdělaný a naopak u rodin, kde mají rodiče nižší než vysokoškolské vzdělání. Pro získávání dat použiji dotazníkové šetření. Dotazník je uveden v příloze.

6.4 Stanovení hypotéz

H1 „Čím je vyšší vzdělání rodičů, tím je výchova dětí více zaměřena k budování prosociálních vlastností."

H2 „Na předních místech hodnotového žebříčku, max. do pozice 5 při škále hodnot do 10, se v dnešní době vyskytují materiální hodnoty, tedy finanční zabezpečení, kariéra, úspěch."

H3 „Rodiče s nižším vzděláním, základním a středoškolským, používají ve výchově více tradiční postupy (autoritativní výchovu) než rodiče s vyšším vzděláním, myšleno vyšším odborným a vysokoškolským, kteří naopak dávají přednost liberální výchově."

6.4.1 Proměnné

Mezi hlavní proměnné ve výzkumu patří vzdělání rodičů, průměr prosociálních vlastností, hodnotový žebříček, výchovné postupy (tradiční, liberální, demokratický, rodičovská autonomie).

Jako vedlejší proměnné figurují pohlaví, věk, bydliště, rodinný stav, počet dětí, a další, které budou pouze dokreslovat získaná data od výzkumného vzorku.

6.5 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek volím náhodným výběrem. Předpokládám distribuci 100 dotazníků. Podmínkou pro vyplnění dotazníku respondentem je jeho rodičovství alespoň k jednomu dítěti a zároveň podmínka výchovné péče (dítě, které s rodiči bydlí a rodiče jej vychovávají).

6.6 Metodika výzkumu

Jak jsem již uvedla, pro sběr dat jsem zvolila metodu dotazníku. Tento obsahuje otázky nejprve ke zjištění demografických údajů jako pohlaví, věku, bydliště, vzdělání a vzdělání

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

partnera, počet vychovávaných dětí a jejich věk, rodinný stav a otázku na to, s kým žijí respondenti v domácnosti. Pro stanovené hypotézy č. H1 a H3 je důležitý dosažený stupeň vzdělání jednotlivých dotazovaných, v dotazníku pod otázkou č.1, která nabízí celkem 5 možností, a to základní, středoškolské bez maturity, střední s maturitou, vyšší odborné a vysokoškolské. Jako nižší vzdělání zde budeme uvažovat základní a oba typy středoškolského. Jako vyšší pak vyšší odborné a vysokoškolský stupeň.

Otázka č. 7: „Jakou uplatňujete výchovu směrem k vašim dětem. Kde se nejvíce poznáváte?," se vztahuje k hypotéze č. H3 a nabízí 4 odpovědi:

1. dávám jim volnost, nejsem přísný(á), ale děti kontroluji,
2. jsem přísný(á) na své děti, vše dělají pouze s mým souhlasem. O povinnostech spolu nediskutujeme,
3. někdy jsem přísný(á), někdy mírný(á), záleží na situaci. Dávám prostor k diskuzi,
4. záleží pouze na dětech, co budou a jak to budou dělat. Věřím jim a nekontroluji je.

Každá odpověď v sobě skrývá určitý styl výchovy, přičemž odpověď číslo 1 znamená liberální styl, 2 styl autoritativní, 3 demokratickou výchovu a 4 rodičovskou autonomii. Odpovědi jsem přizpůsobila podle rozdělení výchovných stylů od Havlíka (2002, s.74).

Na další otázku, č.8, odpovídají respondenti volně, rozepisují se o tom, co má pro ně v životě cenu, myšleno hodnotu. Hodnotu definuji za otázkou v závorce, aby respondenty navedla na správné uvažování o tom, co za hodnotu mohou považovat.

Otázka č. 9 je další stěžejní pro analýzu hypotézy č. H1. Zabývá se vlastnostmi, které chtějí respondenti ve svých dětech „vypěstovat." Nabízím zde 12 vlastností, kterým přiřazují dotazovaní hodnotu na škále 1-5, kde 5 je nejvíce důležitá. Pro tuto část dotazníku jsem použila data z mezinárodní komparativní studie EVS1991 a EVS1999 (http://samba.fsv.cuni.cz/~soukup/statnice%20avsm/ukazka%20pisemek/vychova%20-%20uloha1.doc). V jejím rámci byly populace zúčastněných zemí dotazovány také na vlastnosti, k nimž by děti měly být doma vedeny a vychovávány. Otázka zněla následovně:

„Zde je seznam vlastností, které mohou být v dětech doma pěstovány. Které z nich považujete za zvlášť důležité? Prosím, vyberte nejvýše pět (http://samba.fsv.cuni.cz/~soukup/statnice%20avsm/ukazka%20pisemek/vychova%20-%20uloha1.doc)." K zmiňovaným vlastnostem patřily následující, z nichž jsem podstatnou

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

část vybrala i pro svou verzi dotazníku. Slušnost, samostatnost, pracovitost, pocit odpovědnosti, představivost, snášenlivost a ohleduplnost k jiným lidem, spořivost, šetrné hospodaření s penězi a věcmi, odhodlání, vytrvalost, náboženská víra, nesobeckost, poslušnost.

Otázka č. 10 se také vztahuje k jedné z hypotéz, konkrétně k hypotéze č. H2. Zde zjišťuje postavení hodnot v hodnotovém žebříčku respondentů. Dává na výběr z 20 hodnot, ze kterých mají respondenti vybrat pro ně 10 nejdůležitějších a ty pak seřadit na škále 1-10. Pokud budou respondenti schopní, mohou seřadit i zbývající hodnoty 11-20. Hodnoty pro tuto otázku jsem vybírala z výzkumů uveřejněných v Havlíkovi (2002) a dále obecně z literatury o hodnotách, která se zmiňuje o morálce, cti, dobru, víře.

Otázku č. 11 vyplňují ti respondenti, jimž v předchozí otázce chyběly některé hodnoty, které uznávají.

Otázka č.12 dává opět možnost volného rozepisování o pěti nejdůležitějších hodnotách, které chtějí respondenti prostřednictvím výchovy dětem předat.

Otázka č.13: „Vedete své děti ke stejným životním postojům a jednání, podle kterých se Vy osobně řídíte?“ dává na výběr ze 4 možností. Ano, spíše ano, spíše ne, ne. Následnou analýza otázky má zjistit, kolik respondentů chce děti vést stejnou cestou a předávat jim stejné názory, přesvědčení, postoje.

Otázka č.14 je položena ke zjištění povědomí o pojmu prosociální jednání. Respondenti jsou vyzváni k tomu, aby pojem nehledali ve slovníku ale psali jej vlastními slovy. Za správnou odpověď pak budu považovat všechny ty, co se budou zmiňovat o jakékoliv pomoci, pomocného jednání vůči ostatním.

Otázka č. 15 a 16. se zabývají tím, jak moc je pro respondenty důležitá pomoc bližnímu a jestli pomohli někomu v nouzi - například finanční výpomoc, poskytnutí zázemí, ale i poskytnutí rady, podpory v těžké životní situaci což je dle literatury (viz. teoretická část) považováno také za jeden z ukazatelů prosociálního chování. Obě otázky dávají opět na výběr z několika možností.

6.7 Způsob zpracování dat

Pro zpracování dat jsem zvolila program Statistica 9. Obecné údaje z výzkumu vyhodnotím pomocí Excellu a jednoduchých grafů. Souvislost mezi vzděláním rodičů a výchovou k pro-

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

sociálnímu chování a dále dnešní důležitost materiálních hodnot (viz. hypotézy), které se budou často objevovat na předních příčkách hodnotového žebříčku (max. do 5. pozice) budu prokazovat pomocí koeficientů korelace a chí-kvadrátu χ^2 (Chráska, 2009).

Reliabilitu měření u významných dat posoudím pak na základě metody půlení.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

7.1 Obecné údaje

Výzkumu se zúčastnilo celkem 116 respondentů z celkových 120 distribuovaných dotazníků. Před započetím distribuce dotazníků proběhla pilotáž, která měla za úkol zjistit, zda jsou otázky jasně položeny a nechybí-li možnosti odpovědí atp. Pilotáž byla provedena u 5 respondentů. Tito již do samotného výzkumu a následného zpracování dat nebyli zahrnuti. Obecné údaje o výzkumu jsou zaznamenány na následujících grafech.

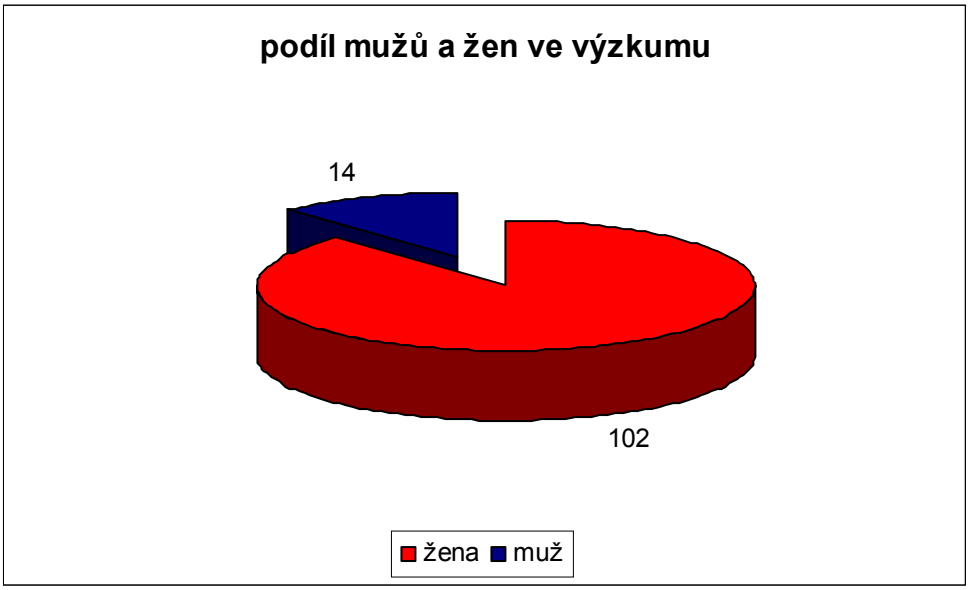

Graf 1. „Podíl mužů a žen ve výzkumu“

Z celkového počtu 116 respondentů byl největší podíl žen ve výzkumu, a to z 88%, pouze 12% mužů. Dotazníky byly vyplňovány vždy jen jedním z rodičů v rodině, tudíž jsou data plnohodnotná co se týče variability rodin.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

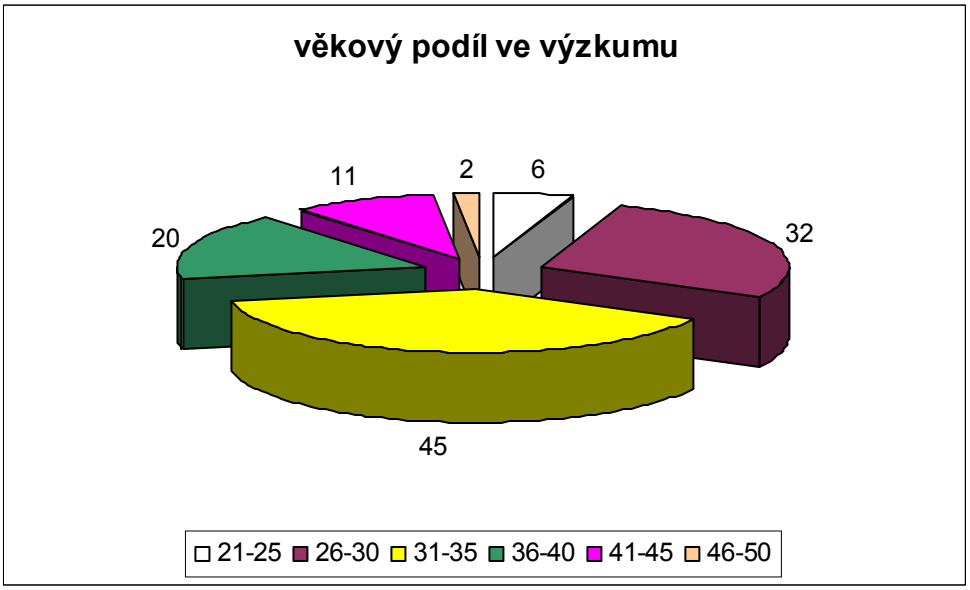

Graf 2. „Věkové rozmezí účastníků výzkumu“

Největší počet respondentů ve výzkumu byl zaznamenán ve věkové skupině 31-35 let, dále 26-30let a na třetím místě ve věku 36-40 let. Výzkumu se neúčastnil žádný respondent pod 20 let či nad 51 let, což v dotazníku figurovalo také jako jedna z možností.

Pro zajímavost uvádím variabilitu věkového rozmezí respondentů:

Nominální variance: 0,73172

Normovaná nominální variance: 0,8363

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

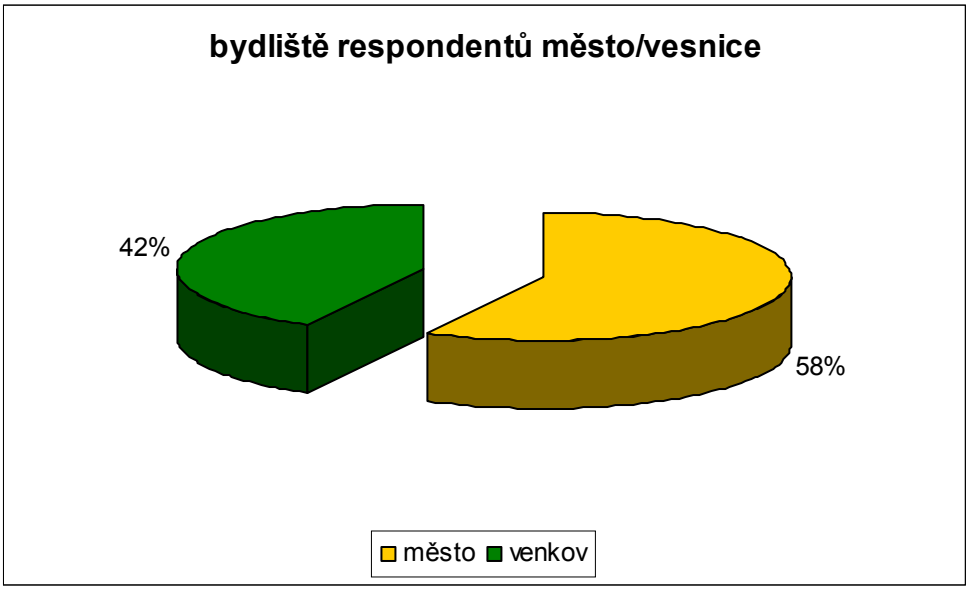

Graf 3. „Bydliště účastníků výzkumu“

Jako další demografický údaj dotazníku figurovala uzavřená otázka na bydliště respondentů. Tito vybírali ze dvou možností, zda bydlí ve městě nebo mimo město. Většinový podíl zabrali respondenti z města, a to z 58%, tedy 67 respondentů. 42% respondentů uvedlo, že žije mimo město.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

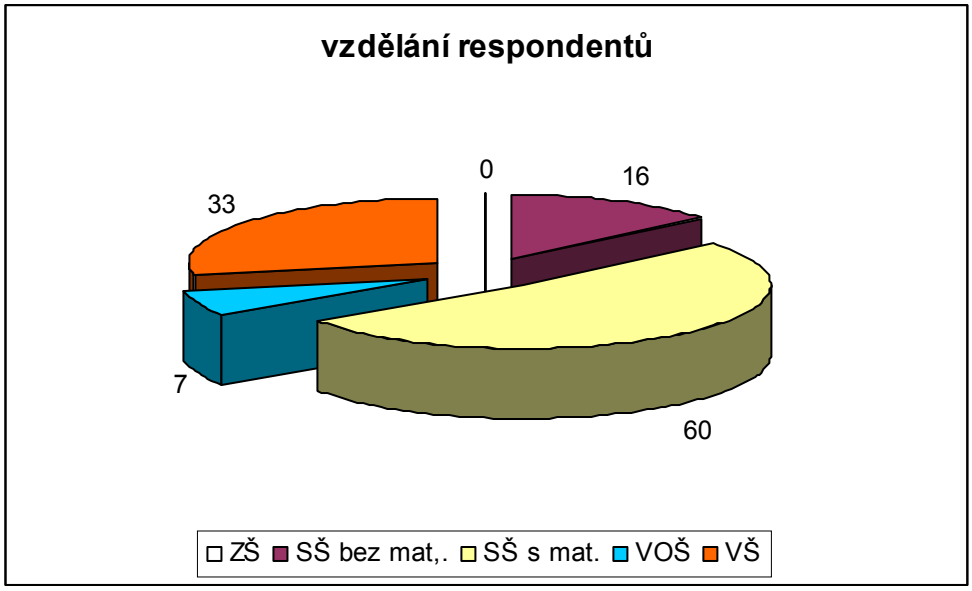

Graf 4. „Vzdělání respondentů"

Otázka vzdělání respondentů byla stěžejní pro analýzu hypotéz – viz. další kapitola.

Základní vzdělání neuvedl ani jeden z účastníků výzkumu. Největší procento zabrali respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou: 60 respondentů z celkového počtu 116, tedy 52%. Další významnou část tvořili respondenti s vysokoškolským vzděláním v celkovém počtu 33 neboli 28%. Poté to byli respondenti se středoškolským vzděláním bez maturity a nakonec respondenti s vyšším odborným vzděláním.

I zde uvádím nominální varianci kategorií:

Nominální variance: 0,62886

Normovaná nominální variance: 0,7861

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

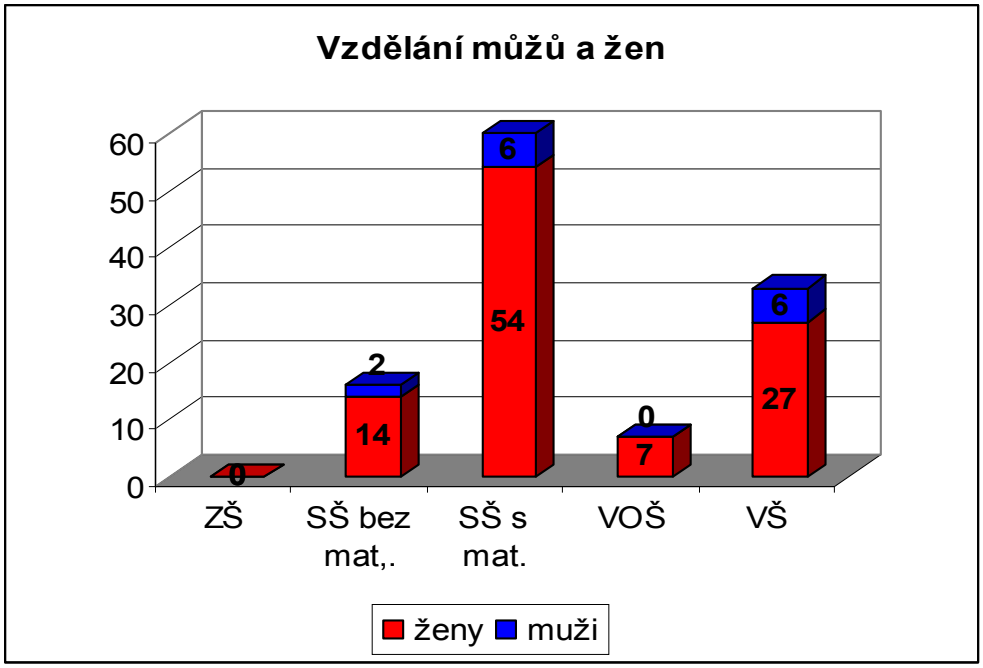

Graf 5. „Vzdělání respondentů muži/ ženy"

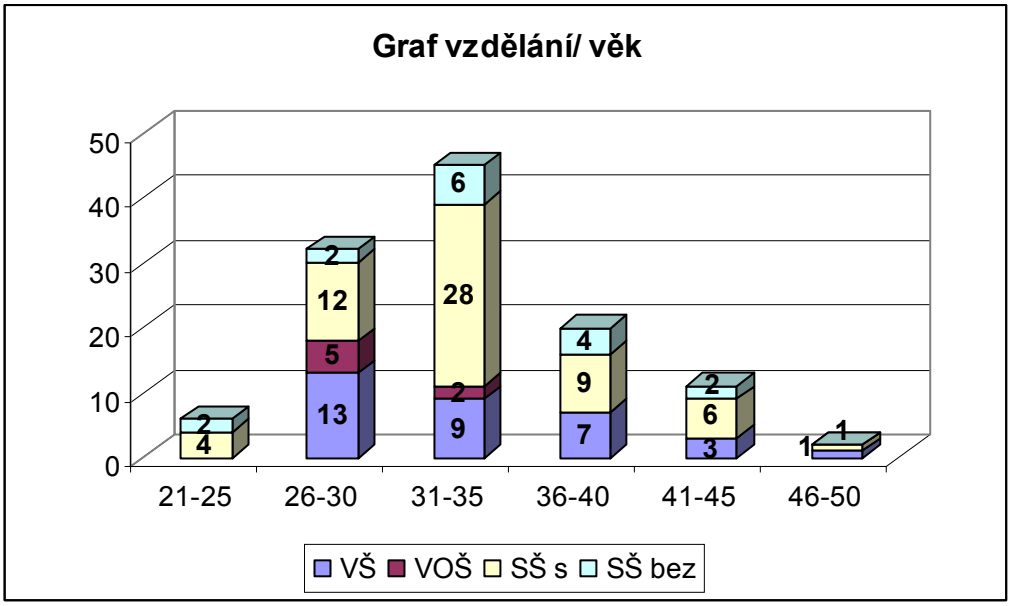

Graf 6. „Vzdělání versus věk respondentů"

Ke vzdělání uvádím i graf č. 5 a 6, které ukazují rozdělení žen a mužů vzhledem k jejich vzdělání a dále vzdělání a věk respondentů.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Vzhledem k tomu, že se výzkumu zúčastnilo pouze 14 mužů, je jejich vzdělání poměrně vyrovnané. Kromě dvou respondentů z této kategorie, kteří mají středoškolské vzdělání bez maturity, má 6 mužů vzdělání s maturitou, 6 mužů je vzděláno vysokoškolsky.

U žen je největší zastoupení v kategorii středoškolského vzdělání s maturitou, 54 respondentek, o celou polovinu méně pak s vysokoškolským vzděláním, 27 žen. Podobný podíl má pak na třetím místě u žen středoškolský stupeň vzdělání bez maturity a vyšší odborné vzdělání, které je zastoupeno v počtu 14 ku 7.

Pokud se zaměříme na graf č.6, můžeme vyčíst, že nejvíce vysokoškolsky vzdělaných osob,13, se nachází ve skupině 26-30 let, což s narůstajícím věkem postupně klesá. U věkové skupiny 31-35 let je to již 9 respondentů, ve věkové skupině 36-40 7 respondentů, 41-45 let 3 respondenti a 46-50 let jeden účastník výzkumu. Ve věkové kategorii 21-25 let neuvedl žádný z respondentů vysokoškolské vzdělání.

Grafy 7. a 8. uvádějí stejná data jen v jiném zobrazení.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

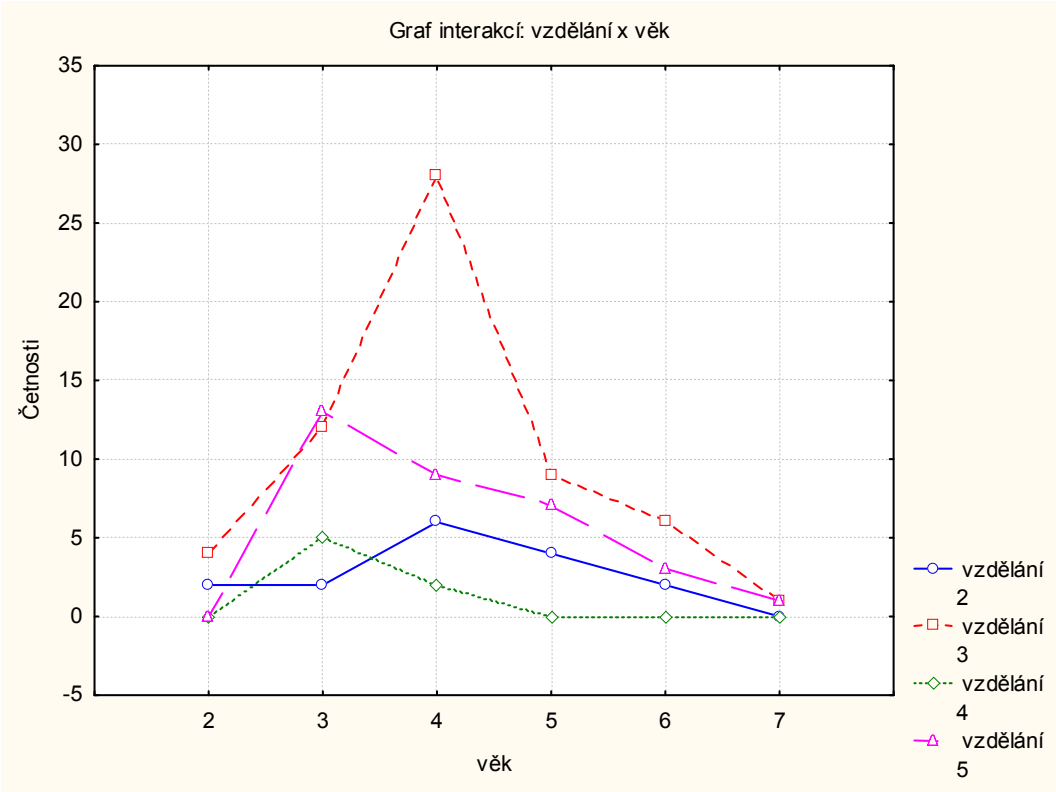

Graf 7. „Interakce vzdělání/ věk respondentů“

Legenda grafu 7 :

vzdělání	věk 2– 21-25	3 26-30	4 31-35	5 36-40	6 41-45	7 46-50	souč-ty
2(SŠ bez m.)	2	2	6	4	2	0	16
3(SŠ s m.)	4	12	28	9	6	1	60
4(VOŠ)	0	5	2	0	0	0	7
5(VŠ	0	13	9	7	3	1	33
součt.skup.	6	32	45	20	11	2	116

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

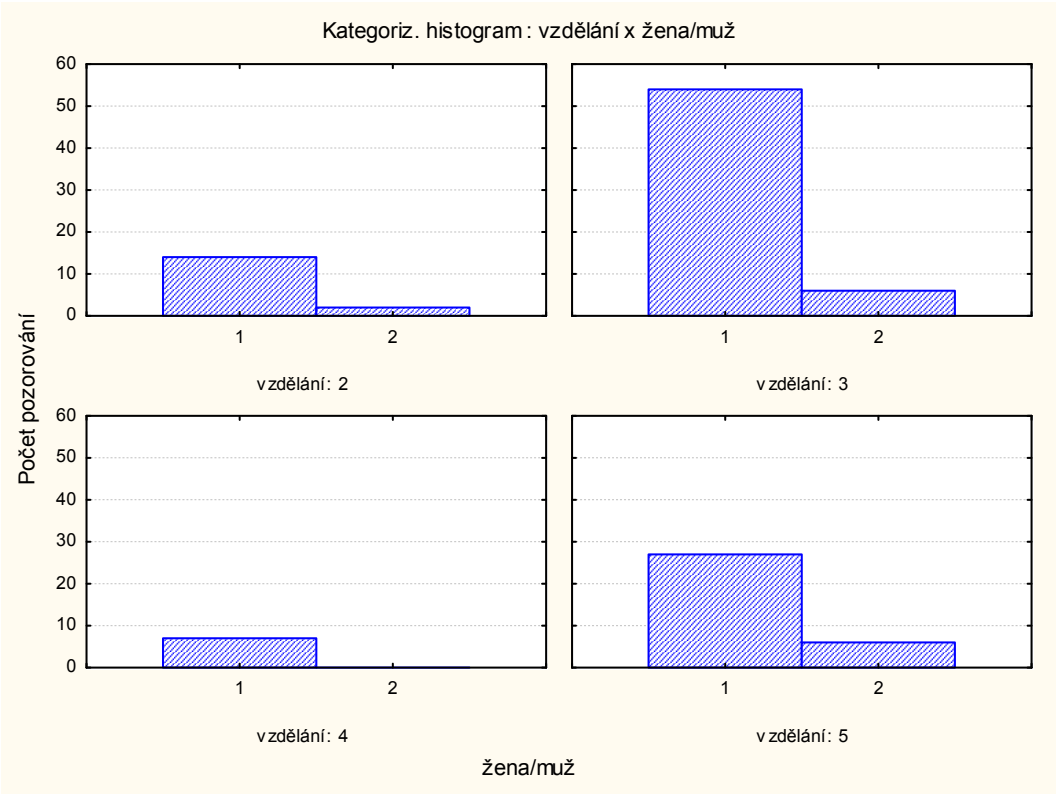

Graf 8. „Histogram vzdělání/pohlaví respondentů“

Legenda grafu 8

vzdělání	žena - 1	muž - 2	souč-ty
2(SŠ bez)	14	2	16
3(SŠ s)	54	6	60
4(VOŠ)	7	0	7
5(VŠ)	27	6	33
souč.skup.	102	14	116

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

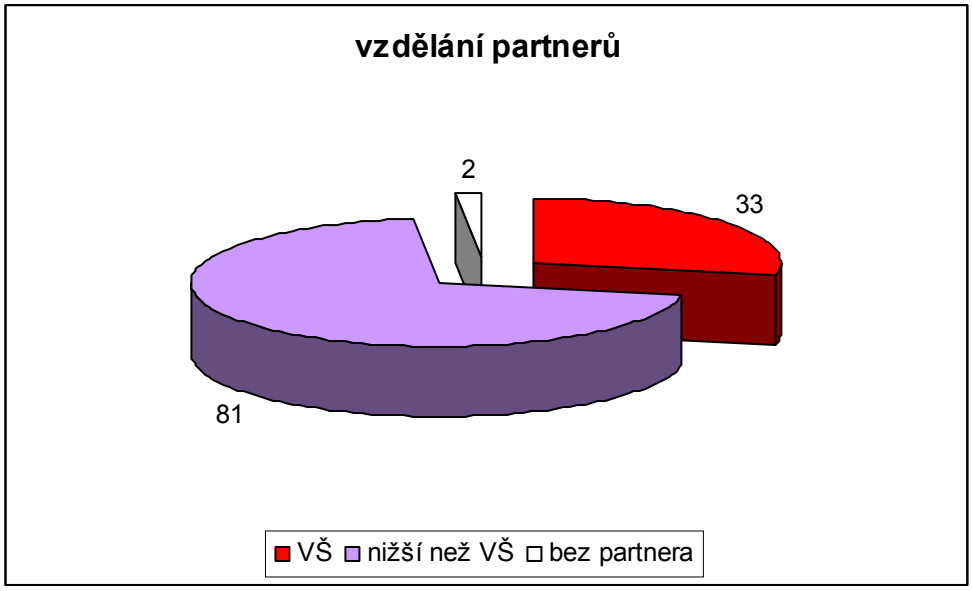

Graf 9. „Vzdělání partnerů respondentů“

Další otázka zjišťovala stupeň vzdělání partnerů respondentů. Na výběr bylo za dvou možností, buď má partner vysokoškolské vzdělání nebo vzdělání nižšího stupně než vysokoškolského. Graf 9 uvádí i možnost, kdy respondenti neměli partnera, a proto pole s odpovědí na otázku neoznačili. Můžeme potom brát v úvahu tuto skutečnost, která by počítala pouze se 114 respondenty s partnerem. I tak je z grafu patrné, že většina respondentů uvedla partnera bez vysokoškolského vzdělání. Z celkového počtu 33 respondentů s vysokoškolsky vzdělaným partnerem mělo 19 respondentů taktéž vysokoškolský stupeň vzdělání.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

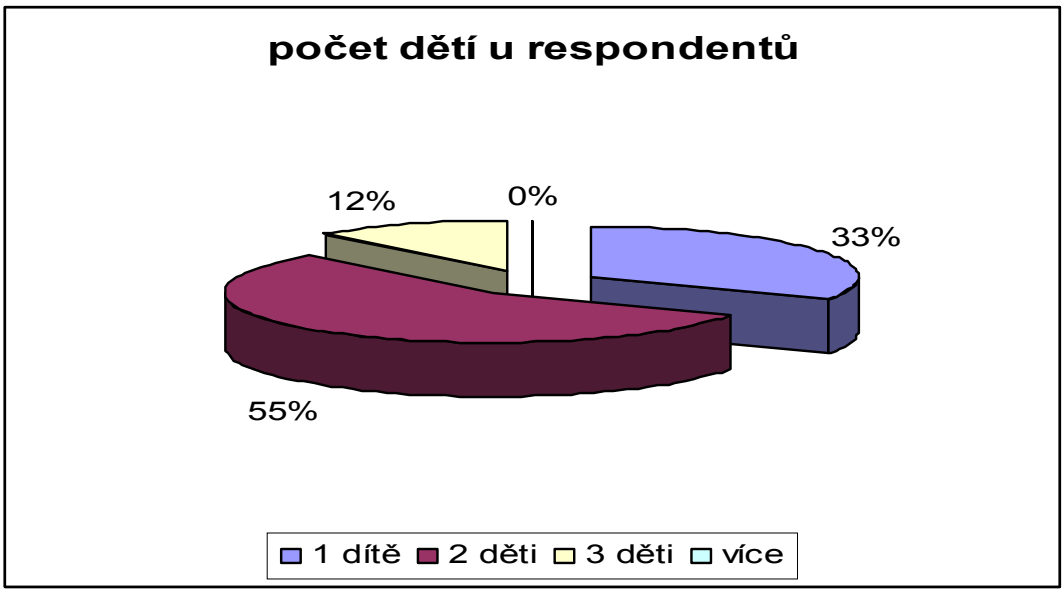

Graf 10. „Počet dětí respondentů“

Graf uvádí počet vychovávaných dětí v rodině. Nejvíce je zastoupeno 55% dětí, kteří mají jednoho sourozence. Ve 33% v rodině vyrůstá jen jedno dítě, 12 % respondentů vychovává 3 děti. Více dětí v rodině nebylo ve výzkumu uváděno. Respondenti také uváděli věk dětí. Nejstaršímu dítěti bylo při zadávání dotazníků 23 let, nejmladšímu 3 měsíce.

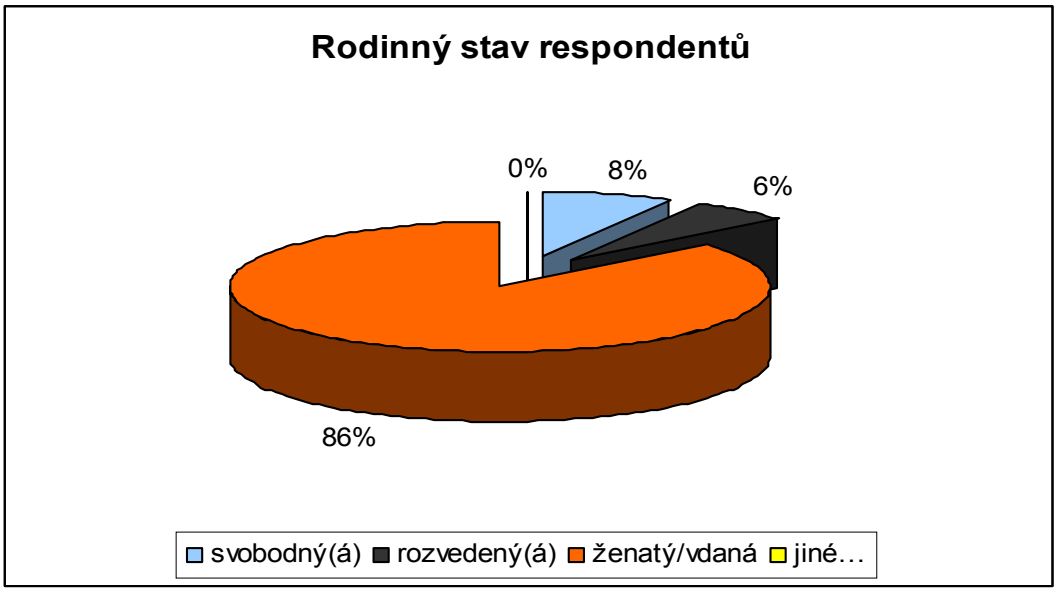

Graf 11. „Rodinný stav respondentů“

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Dalším demografickým údajem bylo zjištění rodinného stavu respondentů. 86% z nich uvedlo, že žijí s partnerem v manželství. 8% je svobodných a 6% rozvedených. Nutno podotknout, že žádný muž z výzkumu neuvedl jinou možnost než ženatý.

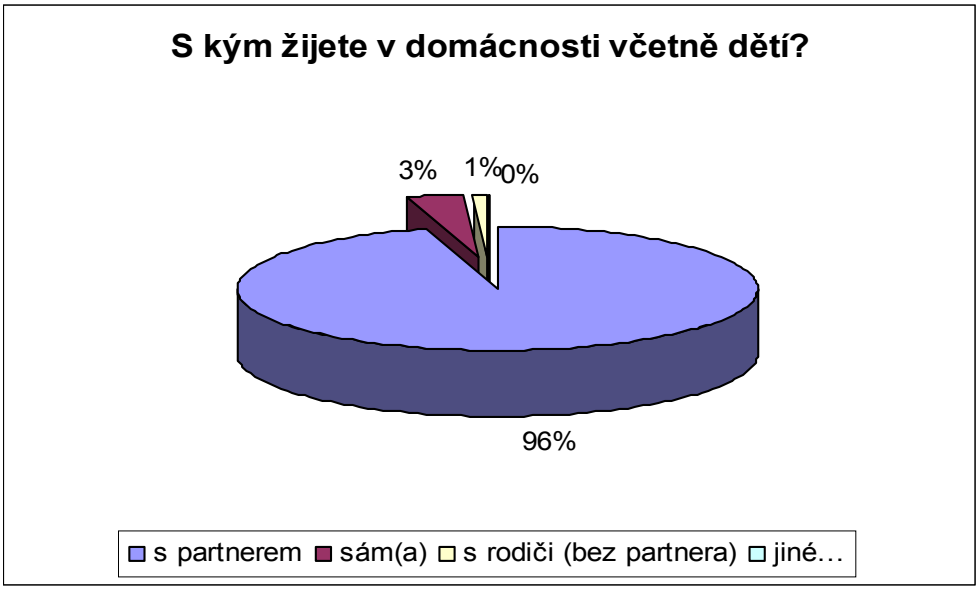

Graf 12. „Život v domácnosti s osobami“

96% (111) dotázaných uvedlo, že žijí v domácnosti s partnerem. 3% (4 respondenti) žijí v domácnosti sami s dětmi a 1%, 1 respondent žije s rodiči. Při porovnání s předchozí otázkou, tedy rodinným stavem respondentů, vyplývá, že s rodiči žije 1 svobodná žena, 3 rozvedené respondentky bydlí samy a 1 vdaná respondenta uvedla, že také bydlí sama.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

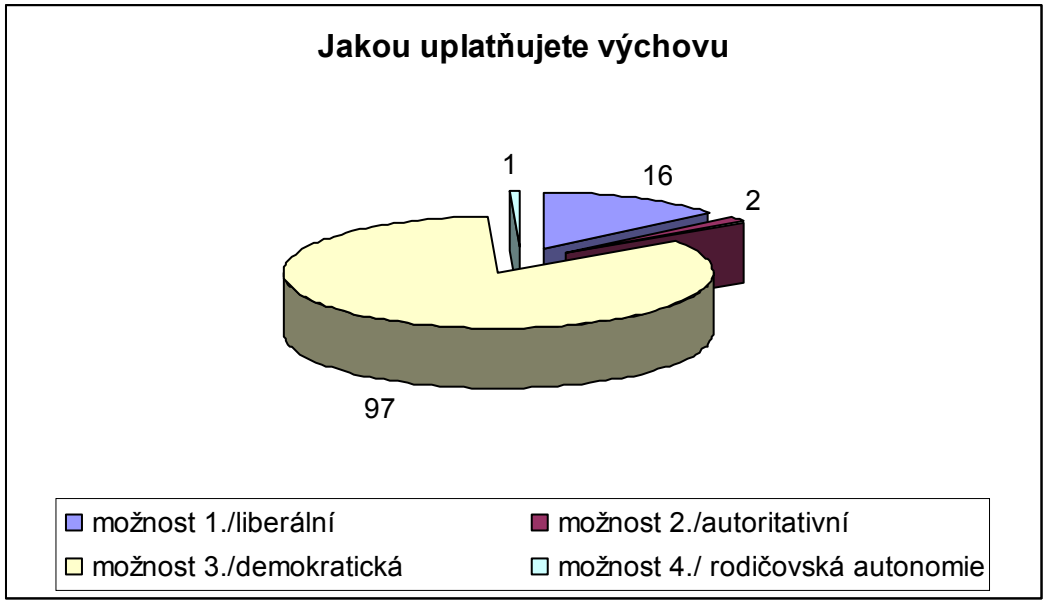

Graf 13. „Styl výchovy v rodině“

Otázka na styl výchovy v rodině je důležitá pro zhodnocení hypotézy č.3. Její analýzu uvádím v kapitole 7.2. Zde je zobrazeno pouze celkové zhodnocení stylu výchovy u respondentů bez ohledu na jejich vzdělání. Nejvíce uplatňovanou výchovou je výchova demokratická, kterou respondenti volili následující odpovědí:“ někdy jsem přísný(á), někdy mírný(á), záleží na situaci. Dávám prostor k diskuzi.“ 16 respondentů pak odpovědělo že:“ dávám jim volnost, nejsem přísný(á), ale děti kontroluji,“ což koresponduje s liberálním stylem výchovy. 2 respondenti uvedli tradiční postupy při výchově, tedy že jsou na děti přísní a o povinnostech nediskutují a 1 respondent uvedl, že děti nekontroluje a dává jim ve všem volnost, což znamená rodičovskou autonomii. Tato odpověď figurovala u respondenty ve věkové skupině 46-50 let se dvěmi dětmi ve věku 20 a 19 let.

Otázka číslo 8 se zabývala tím, co má pro dotázané v životě hodnotu. Otázka byla volná, nemá grafické znázornění, vybrala jsem pouze nejčastější odpovědi, a to: Zdraví, láska, rodina, štěstí, pohoda, klid, naplnění snů, kamarádi, bydlení, zázemí, svoboda, volnost, spokojenost vlastní osoby a blízkých, moudrost, dobré vztahy doma i na pracovišti, pomoc druhým, tolerance, vstřícnost, pokora, vděčnost, vzájemná úcta, důvěra, komunikace, životní nadhled koníčky a společné zájmy s rodinou, partnerem, možnost rozdávat radost, mít oporu v rodině, partnerovi, víra a další.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

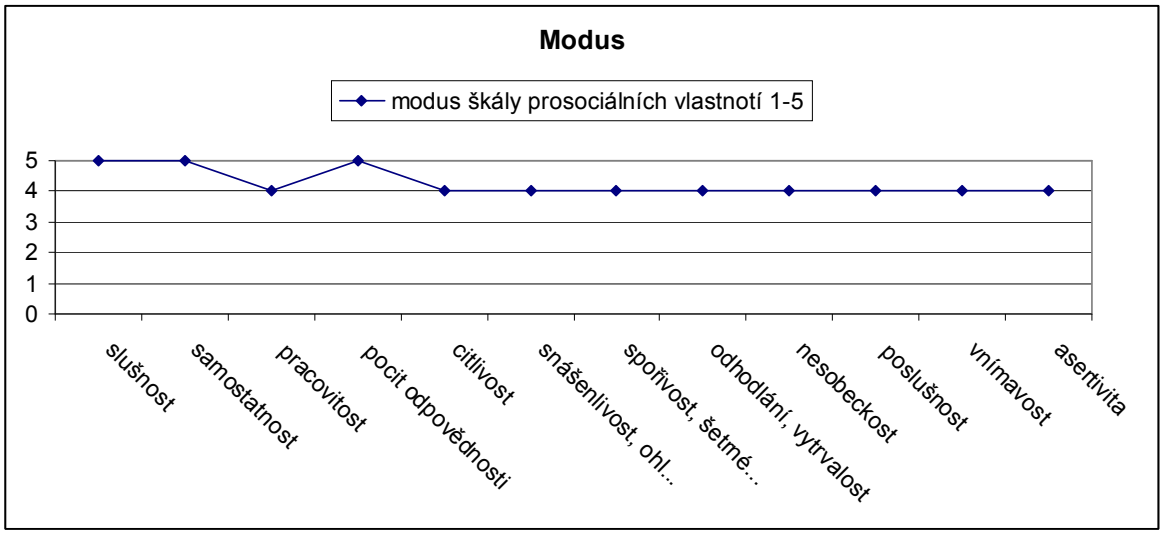

Graf 14. „Modus škály prosociálních vlastností“

Graf 14 znázorňuje nejčastější výskyt číselné hodnoty pro škálu prosociálních vlastností. Respondenti přiřazovali jednotlivým vlastnostem číslo na škále 1-5 dle důležitosti, přičemž 1 znamenalo nejméně důležité, 5 nejvíce. Nejcennějšími vlastnostmi byly hodnoceny slušnost, samostatnost a odpovědnost, kterým byla nejčastěji přiřazována hodnota 5. Ostatní vlastnosti byly nejčastěji hodnoceny stupněm 4.

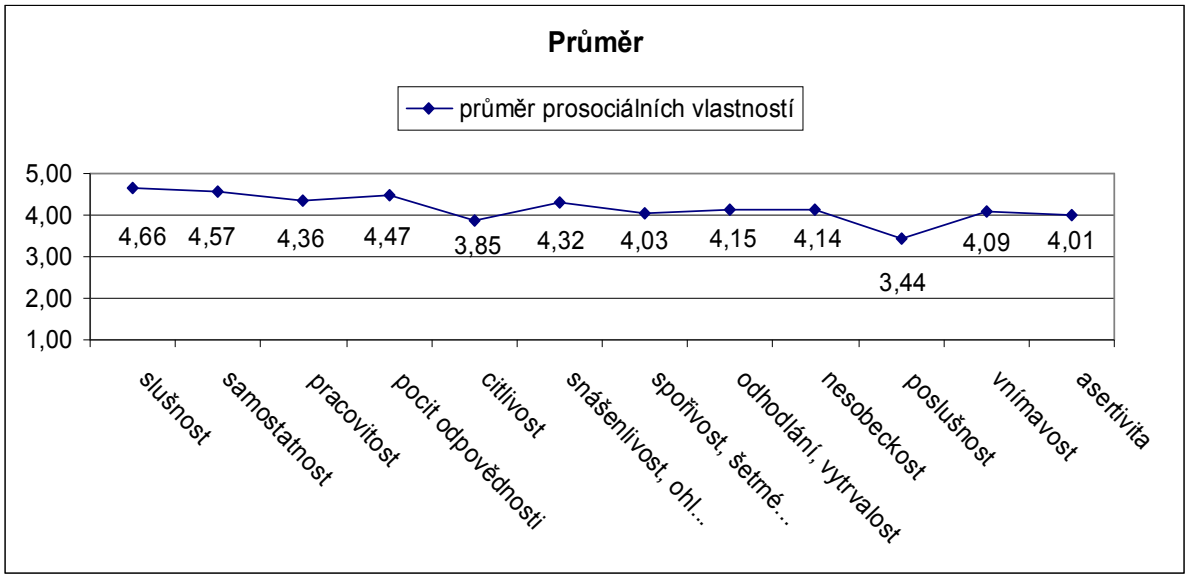

Graf 15. „Průměr škály prosociálních vlastností“

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Jiný pohled na cennost prosociálních vlastností uvádí graf 15. Můžeme říct, že nejvíce ceněné jsou první čtyři vlastnosti, tedy slušnost, která dosáhla průměrného skóre 4,66, samostatnost s hodnotou 4,57, pocit odpovědnosti, pracovitost. Na pátém místě je s průměrem 4,32 citlivost. Relativně nejméně ceněná je pak poslušnost, citlivost a asertivita.

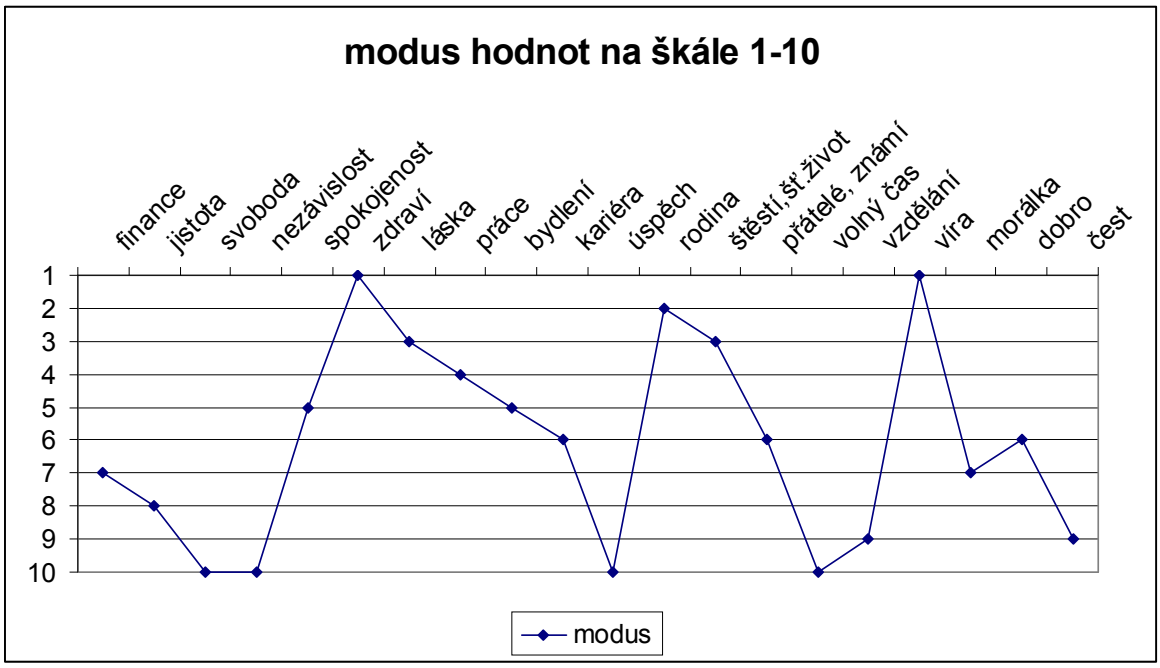

Graf 16. „Modus škály hodnot 1-10“

Podobné grafické vyjádření patří otázce č.10, která se zabývala výběrem a škálováním hodnot. Zde je platných pouze 106 dotazníků, 10 respondentů přiřazovalo některým hodnotám stejnou číslici na škále 1-10, což nemohlo být do konečného zpracování zařazeno z důvodu zkreslení dat. V grafu je uvedeno 20 hodnot, z nichž respondenti vybrali 10 nejdůležitějších a poté je seřadili od 1 do 10, kde 1 je nejvíce důležitá. Graf nezohledňuje počet voleb, uvádí pouze nejčastější přiřazenou hodnotu. Zde tedy platí, že nejvíce ceněnou hodnotou je zdraví a víra, na druhém místě rodina, na třetím láska a štěstí či šťastný život. 4. místo pak patří práci, 5. spokojenosti a bydlení. Na 6. příčce jsou to hodnoty jako kariéra a přátelé, sedmá pozice finance a morálka, na osmé jistota, devátá patří vzdělání a cti. Na 10. místě to jsou svoboda, nezávislost, úspěch, volný čas.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

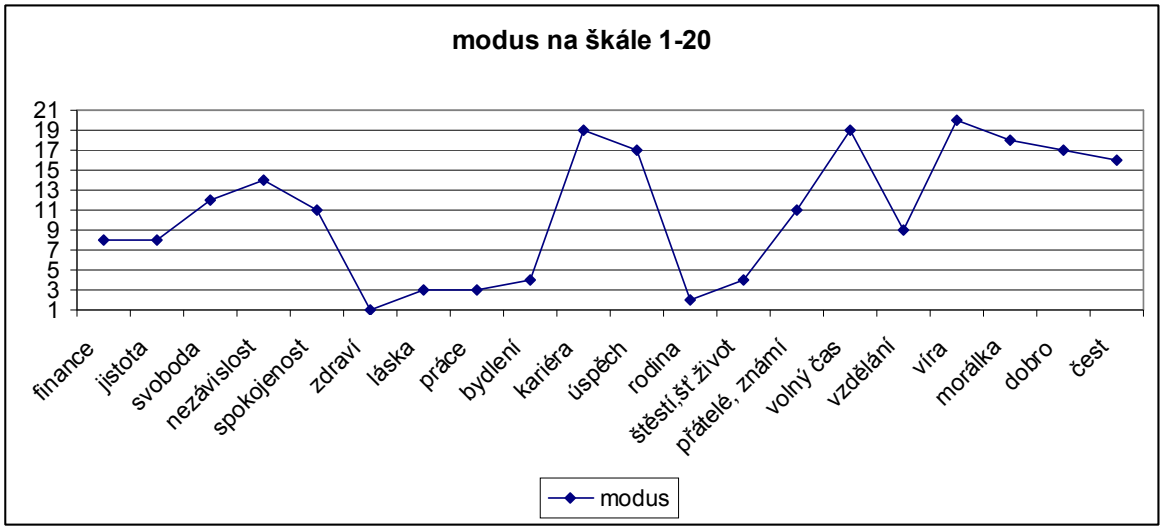

Graf 17. „Modus škály hodnot 1-20“

Graf 17 je platný již jen pro 25 respondentů, kteří seřadili hodnoty na škále1-20. Zde nejlépe dopadly hodnoty, opět bez ohledu na počet voleb, zdraví, rodina, láska, práce, bydlení, šťastný život. Na 20. příčce je víra, 19. pak volný čas a kariéra.

Spolehlivost, úcta k lidem a pokora, ohleduplnost, trpělivost, rovnost v partnerství a při výchově dětí, spravedlnost, naděje, tolerance, zdravá sebereflexe a sebekritika, sounáležitost byly hodnotami, které respondenti pokládali za důležité a nenalezli je v předchozím seznamu hodnot, proto je doplnili v jedenácté otázce.

Otázka 12 byla opět volná. Respondenti uváděli 5 hodnot, které chtějí předat dětem prostřednictvím výchovy. Nejčastěji to byly: slušnost, pracovitost, poslušnost, samostatnost, nezávislost, ohleduplnost, vztah ke vzdělání, rodině, zodpovědnost, tolerantnost, čestnost, spolehlivost, upřímnost, lásku ke všemu, vztah ke svému zdraví, zdravý životní styl, nezávislost, vědět jak být úspěšný, jít si za svým cílem, nebát se prosadit, sebejistota, zdravé sebevědomí, odhodlání, hrdost, vytrvalost, spravedlnost, poctivost, pomoc druhým, slabším, pravdomluvnost, citlivost, asertivita, oddanost, věrnost, hospodárnost, kamarádství, morálka, empatie, chápavost, mít životní nadhled, soudržnost, komunikativnost, smysl pro dobro, úcta, jistota, štěstí, rodinné zázemí, a další.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

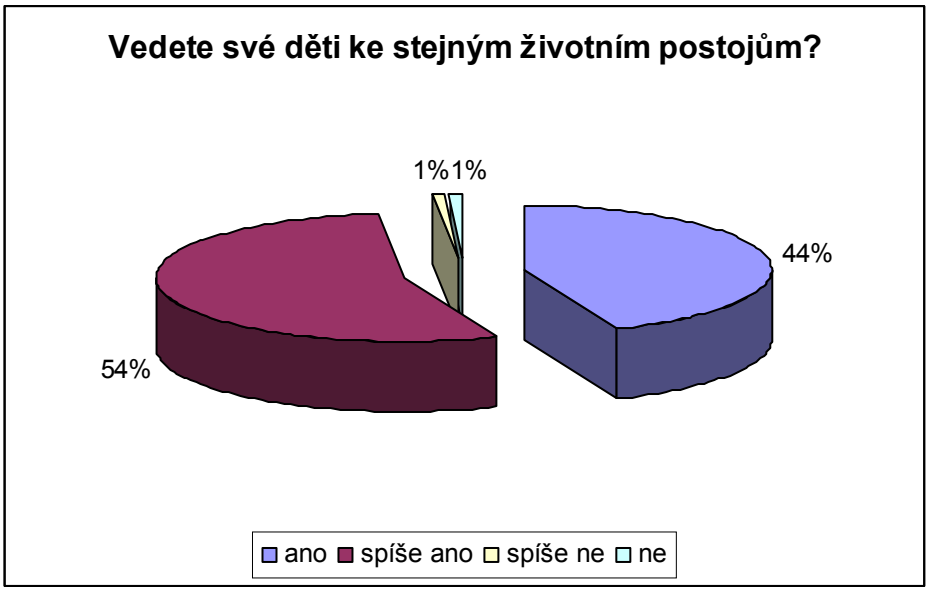

Graf 18. „Stejné životní postoje děti a rodiče“

Otázka, zda rodiče – respondenti vedou děti ke stejným životním postojům, zjistila, že u 98% tomu tak je. Pouze 1 a 1 respondent odpověděl, že spíše nevedou nebo nevedou. Toto zjištění je docela zajímavé, neboť je obvyklé, že rodiče chtějí dětem předat své životní postoje, názory, hodnoty, zkušenosti, atp.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

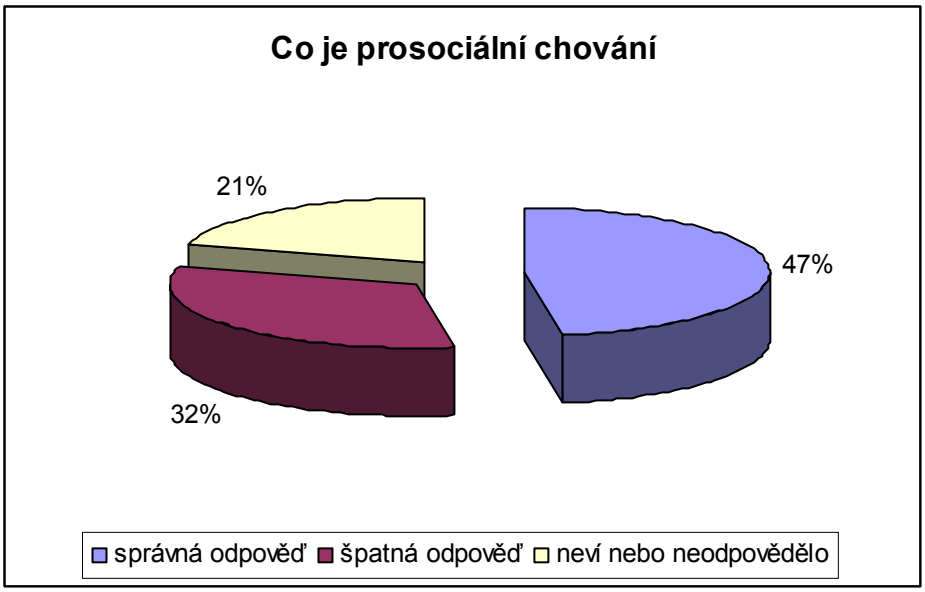

Graf 19. „Co je prosociální jednání“

Tato otázka, viz. Název grafu 19., zjišťovala, zda mají dotázaní povědomí o pojmu prosociální jednání. Za správné odpovědi byly považovány všechny ty, které obsahovaly zmínku o pomoci druhým lidem, což bylo ve 47% případů. 32% neodpovědělo správně, 21% nevědělo nebo neodpovědělo.

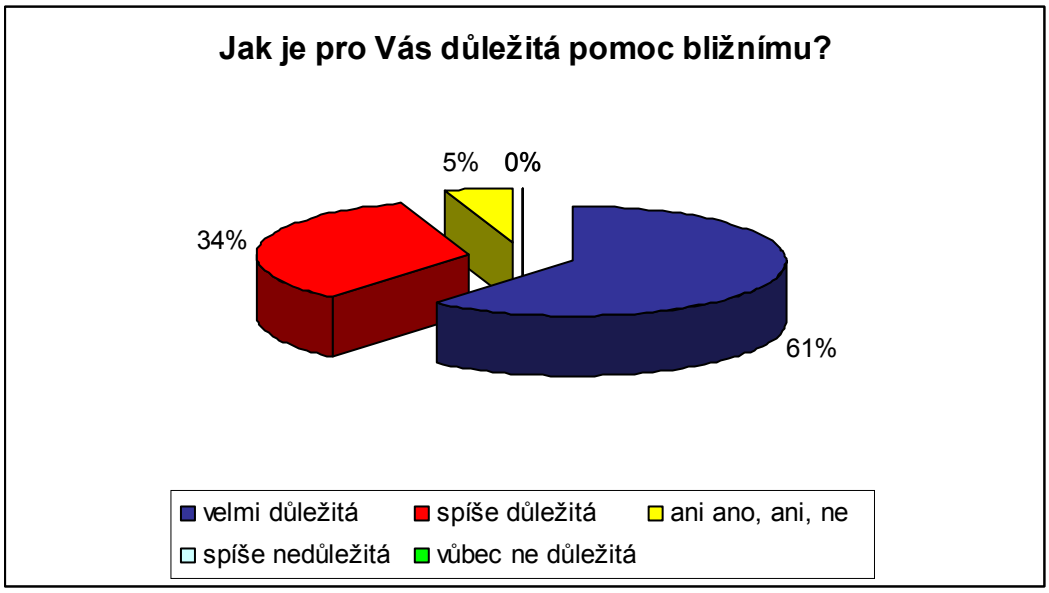

Graf 20. „Jak je pro Vás důležitá pomoc bližnímu?“

Další otázka byla tak trochu nápovědou k předchozí zároveň zjišťovala, jak moc si respondenti cení pomoci druhých, ať už jako příjemci či donátoři. Z pěti možností odpovědí byly

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

vyčerpány možnosti 3, a to z 61%, kdy pro dotazované byla pomoc bližnímu velmi důležitá, 34% spíše důležitá a v 5%, což čítalo v absolutní hodnotě 6 respondentů, ani důležitá, ani ne důležitá.

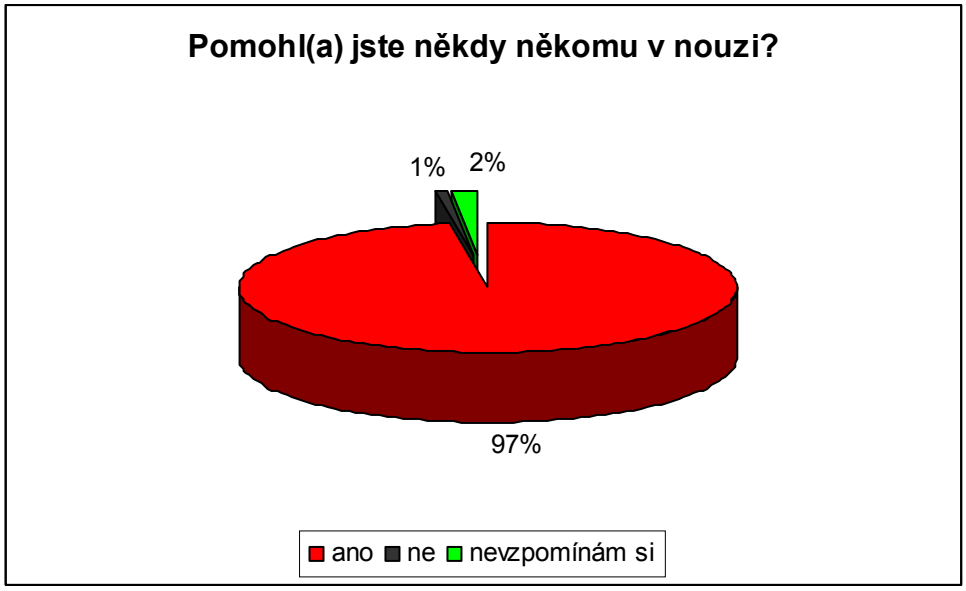

Graf 21. „Pomohl(a) jste někdy někomu v nouzi?“

Poslední otázka se zabývala tím, zda již respondenti někomu pomocnou ruku nabídli a pomohli. Jednalo se o pomoc nejen materiální, fyzickou, ale i třeba verbální, tak jak je uvedeno v praktické části kapitoly o prosociálnosti.

Majoritní část (97%) uvedla, že již pomohla v nouzi, 2% si nevzpomínají a 1%, tedy 1 respondentka uvedla, že v nouzi nepomohla. To však neznamená, že by se někdy vyskytla v situaci, která by si žádala její pomoc, a ona pomocnou ruku neposkytla. Otázka již nepátrala po tom, jak a proč respondenti pomáhali nebo nepomáhali.

Ostatní vztahy mezi různými proměnnými znázorňují histogramy četností a grafy interakcí, které jsem pro jejich množství umístila do přílohy označené PI.

7.2 Analýza hypotéz

7.2.1 Hypotéza č.1

Pro výpočet souvislosti mezi vzděláním a významností prosociálních vlastností jsem zvolila výpočet χ^2 podle kontingenční tabulky (Chráska, 2007, s.76-77). Postup byl následující: ze

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

všech dvanácti vlastností, kterým byla přiřazována důležitost na škále 1-5, jsem stanovila jejich průměr. Protože tento nebyl menší jak 3, uvádí tabulka pouze průměry v rozmezí hodnot 3-4.

průměr		vzdělání			suma
	SŠ bez.m	SŠ sm.	VOŠ	VŠ	
<3-4)	3	12	3	12	30
<4-5>	13	48	4	21	86
suma	16	60	7	33	116

Tabulka č.2 „Průměry hodnot/ vzdělání“

Určila jsem následující nulovou a alternativní hypotézu:

Ho: Není souvislost mezi vzděláním a dosaženým průměrem vlastností.

Ha: Existuje souvislost mezi vzděláním a dosaženým průměrem vlastností

Následně jsem stanovila očekávané četnosti a dle vzorce vypočítala jednotlivé χ^2, kdy celkové χ^2= 4,450024 (P= pozorovaná četnost, O= očekávaná četnost):

			χ^2
			$(P-O)^2/O$
Sšbez	O(3)	4,14	0,312931034
	O(13)	11,86	0,109161989
SŠs	O(12)	15,52	0,797241379
	O(48)	44,48	0,278107458
VOŠ	O(3)	1,81	0,781773399
	O(4)	5,19	0,272711651
VŠ	O(12)	8,53	1,407210031
	O(21)	24,47	0,49088722
Σ			4,450024

Tabulka č.3 „Očekávané četnosti a χ^2“

Pro stupeň volnosti f = 3 na hladině významnosti 0,05 potom platí, že χ^2 = 7,815; na hladině významnosti 0,01 pak χ^2 = 11,341.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s oběma hodnotami kritickými tyto vycházejí větší, proto musíme přijmout nulovou hypotézu – tedy to, že není souvislost mezi vzděláním a dosaženým průměrem prosociálních vlastností.

7.2.2 Hypotéza č.2

Analýzou dat bylo zjištěno, že na prvních pěti příčkách hodnotového žebříčku, při volbě mezi 20 hodnotami a seřazením na škále 1-10, se vyskytují hodnoty zdraví, rodina, láska, štěstí (šťastný život), práce, bydlení a spokojenost. Hodnota kariéra a finance však byly nejčastěji přiřazovány na 6. a 7. místo, úspěch pak na 10.

Při rozboru této otázky je důležité podotknout, že 10 respondentů bylo vyloučeno ze zpracování. Důvodem bylo nepochopení škálování jednotlivých hodnot. Respondenti přiřazovali hodnotám stejné číslice, což by v konečném důsledku ovlivnilo výsledek dat.

Následující tabulka dává přehled o získaných datech k jednotlivým hodnotám.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

hodnota	průměr	modus	medián	sou-čet	Volba x krát	**Pořadí podle počtu voleb**	**Pořadí dle prů-měru**	Rozdíl pořadí d	D^2
Finance	6,72	7	7	383	57	10	10	0	0
Jistota	6,16	8	6,5	345	56	11	7	4	16
Svoboda	6,96	10	8	320	46	12	12	0	0
Nezávislost	7,66	10	8	222	29	15	18	-3	9
Spokojnost	5,93	5	6	406	68	7	6	1	1
Zdraví	1,77	1	1	182	103	1	1	0	0
Láska	3,85	3	3	366	95	3	3	0	0
Práce	6,18	4	6	445	72	6	8	-2	4
Bydlení	6,42	5	6	488	76	4	9	-5	25
Kariéra	7,38	6	7	96	13	19	17	2	4
Úspěch	9,16	10	10	174	19	18	20	-2	4
Rodina	2,72	2	2	277	102	2	2	0	0
Štěstí	4,81	3	4	351	73	5	4	1	1
Přátelé	7,03	6	7	464	66	8	15	-7	49
Volný čas	8,52	10	9	230	27	16	19	-3	9
Vzdělání	7,02	9	8	414	59	9	14	-5	25
Víra	5,00	1	5	60	12	20	5	-15	225
Morálka	6,94	7	7	215	31	13,5	11	2,5	6,25
Dobro	7,00	6	7	217	31	13,5	13	0,5	0,25
Čest	7,12	9	8	178	25	17	16	1	1

Tabulka č. 4 „Tabulka pro výpočet Spearmanovy korelace ∑379,5

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Pro tuto hypotézu použijeme výpočet Spermanova koeficientu korelace. Jelikož respondenti vybírali z 20 nabídnutých hodnot pouze 10, stanovila jsem pro srovnání pořadí dosaženého počtem voleb a pořadí dosaženého průměru v žebříčku 1-10.

Speramanův koeficient pořadové korelace $r_s=1- (6*\sum d2/n*(n^2-1))$, kde n je počet srovnávaných hodnot, v našem případě n=20.

Potom je tedy $r_s = 0{,}714662$, což znamená vysokou závislost mezi hodnotami.

Jiným posouzením těsnosti vztahu mezi hodnotami u respondentů by bylo zjištění na základě Kendallova koeficientu shody. Dá se ale předpokládat, že těsnost vztahu zde nebude významná, neboť ne všechny hodnoty byly vybírány ve stejné míře.

Pro výpočet slouží následující tabulka.

	součet pořadí x	suma čtverců pořadí x^2
víra	60	3600
kariéra	96	9216
úspěch	174	30276
čest	178	31684
zdraví	182	33124
morálka	215	46225
dobro	217	47089
nezávislost	222	49284
volný čas	230	52900
rodina	277	76729
svoboda	320	102400
jistota	345	119025
štěstí	351	123201
láska	366	133956
finance	383	146689
spokojenost	403	162409
vzdělání	414	171396
práce	445	198025
přátelé	464	215296
bydlení	488	238144
	∑5830	∑1990668

Tabulka č.5 pro výpočet Kendallova koeficientu

Podle vzorce $W=(\sum\chi^2-((\sum\chi)^2/n))/((k^2/12)*(n^3-n))$, kde n= 20počet posuzovaných hodnot a k=106, počet hodnotících respondentů, potom dojdeme k výsledku

W=0,03898, což dle předpokladu znamená velmi slabou závislost.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Jiného výsledku dosáhneme, budeme-li uvažovat k výpočtu pouze hodnocení od 25 respondentů, kteří seřadili nabídnuté hodnoty na škále 1-20, tudíž vybíraly všechny hodnoty. K výpočtu opět poslouží následující tabulka.

	součet pořadí x	suma čtverců pořadí x^2
Zdraví	40	1600
Rodina	83	6889
Láska	120	14400
Štěstí	185	34225
Práce	196	38416
Bydlení	224	50176
Finance	242	58564
Přátelé	251	63001
Spokojenost	252	63504
Jistota	258	66564
Vzdělání	263	69169
Svoboda	292	85264
Dobro	295	87025
Čest	313	97969
Nezávislost	317	100489
Morálka	342	116964
Volný čas	364	132496
Úspěch	376	141376
Kariéra	393	154449
Víra	444	197136
	∑5250	∑1579676

Tabulka č. 6 Kendallův koeficient, kde k=25

Pro výpočet použijeme stejného vzorce, pouze k=25.

Potom tedy platí, že W= 0,485, což znamená střední závislost mezi posuzovanými jevy.

K posouzení statistické významnosti získaného Kendallova koeficientu je třeba vypočítat hodnotu χ^2 ze vzorce: $\chi^2 = W*k(n-1)$, $\chi^2=230,34$

Při testování statistické významnosti daného koeficientu jsme stanovili nulovou a alternativní hypotézu:

H_0 Vypočítaný Kendallův koeficient nevypovídá o shodě mezi pořadím jednotlivých hodnot.

H_A Vypočítaný Kendallův koeficient vypovídá o shodě mezi pořadím jednotlivých hodnot.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Pro potvrzení či vyvrácení nulové hypotézy použijeme srovnání kritických hodnot Kendallova koeficientu pro hladinu významnosti 0,05 pro f= n-1 stupňů volnosti, kde χ^2=30,144, pro hladinu 0,01 pak χ^2=36,191.

Protože vypočítaná hodnota χ^2 na hladině významnosti 0,05 i 0,01 je menší než hodnota χ^2, můžeme tvrdit, že mezi pořadím na žebříčku hodnot, které respondenti v tomto případě vybrali, je statisticky významná shoda.

7.2.3 Hypotéza č.3

2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti

vzdělání	liberální - 1	autoritativní - 2	demokratická - 3	autonomie - 4	součty
2(SŠ bez)	2	0	14	0	16
3(SŠ s)	8	2	50	0	60
4(VOŠ)	1	0	6	0	7
5(VŠ)	5	0	27	1	33
Celkem	16	2	97	1	116

Tabulka č.7 „Vzdělání/ výchova“

demokrat.	82%	86%	83%	88%
autoritativní	0%	0%	3%	0%
liberální	15%	14%	13%	13%
autonomie	3%	0%	0%	0%
vzdělání	VŠ	VOŠ	SŠ s mat.	SŠ bez mat.

Tabulka č.8 „Procentuální vyjádření vzdělání/ výchova“

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

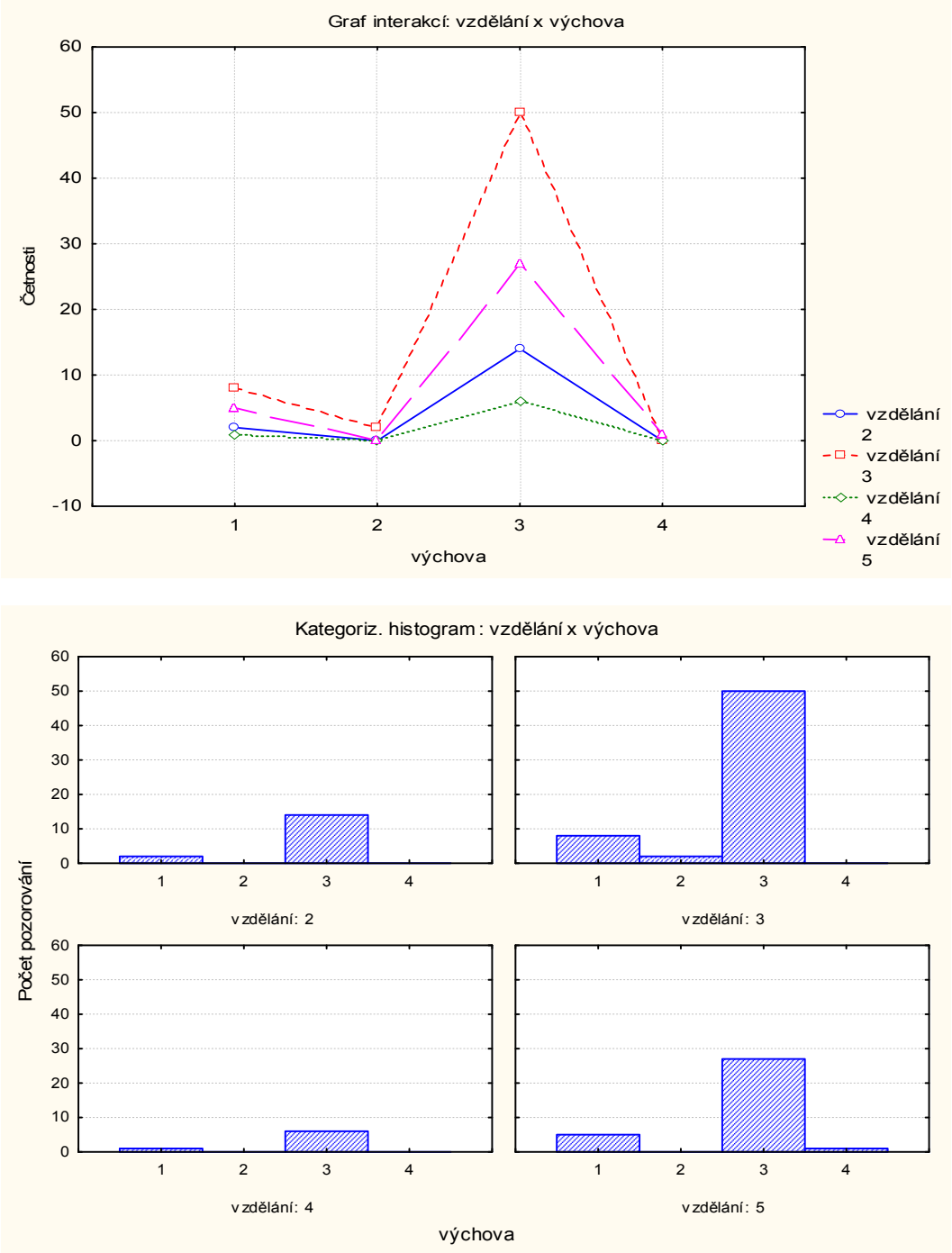

Graf 22. „Interakce a histogram vzdělání/ výchova“

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Z grafů i tabulek je patrné, že výchovné styly používají rodiče s různým stupněm vzdělání zhruba ve stejné míře, přičemž je demokratická výchova nejpoužívanějším model, u všech skupin vzdělání se vyskytuje mezi 82 – 88% četností. Jistotu statistické významnosti však můžeme dosáhnout sestavením čtyřpolní tabulky pro výpočet χ^2.

Tabulka 2x2 VŠ vzdělání a liberální výchova

	liberální	**jiná**	**Řádek - celkem**
VŠ ano	6	34	40
Procent z celku	5,172%	29,310%	34,483%
VŠ ne	10	66	76
Procent z celku	8,621%	56,897%	65,517%
Sloupec celkem	16	100	116
Procent z celku	13,793%	86,207%	
Chí-kvadrát (sv=1)	,07	p= ,7845	
V-kvadrát (sv=1)	,07	p= ,7854	
Yatesův korigovaný chí-kv.	,00	p= ,9922	
Fí-kvadrát	,00064		
Fisherovo p; jednostr.		p= ,4951	
oboustr.		p= ,7831	
McNemarův chí-kvadrát	48,35	p= ,0000	
Chí-kvadrát	**12,02**	p= ,0005	

Tabulka č.9 „Statistické propočty VŠ vzdělání/ liberální výchova“

Stanovení nulové a alternativní hypotézy:

Ho: podíl respondentů, kteří uvádějí liberální výchovu je stejný u osob s vyšším a vysoko školským vzděláním jako u osob s nižším stupněm vzdělání.

Ha: osoby s vyšším a vysokoškolským vzděláním uvádějí častěji než ostatní liberální výchovu.

Testové kriterium χ^2 pro stupeň volnosti f=1 a hladinu významnosti 0,01 činí 6,635, pro hladinu významnosti 0,05 pak 3,841. V obou případech jsou tyto hodnoty menší než vypočítaná hodnota testového kritéria χ^2=12,02. Odmítáme tedy nulovou hypotézu a přijímáme

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

alternativní, tedy to, že osoby s vyšším stupněm vzdělání uvádějí častěji liberální výchovu než ostatní respondenti s nižším stupněm vzdělání.

Pro porovnání části hypotézy autoritativní výchova a nižší stupeň vzdělání stanovujeme opět nulovou a alternativní hypotézu. Ze statistické tabulky vybíráme hodnotu χ^2.

Ho: Tradiční výchovu používají všechny osoby stejně bez závislosti na stupni vzdělání.

Ha. Tradiční výchovu (autoritativní) častěji používají osoby s nižším stupněm vzdělání (základní, středoškolské bez maturity a s maturitou) než osoby s vyšším vzděláním.

Tabulka 2x2 SŠ vzdělání a tradiční (autoritativní) výchova

	tradič-ní	jiná	Řádek - celkem
Nižší vzdělání ano	2	74	76
Procent z celku	1,724%	63,793%	65,517%
Nižší vzdělání ne	0	40	40
Procent z celku	0,000%	34,483%	34,483%
Sloupec celkem	2	114	116
Procent z celku	1,724%	98,276%	
Chí-kvadrát (sv=1)	1,07	p= ,3007	
V-kvadrát (sv=1)	1,06	p= ,3028	
Yatesův korigovaný chí-kv.	,08	p= ,7759	
Fí-kvadrát	,00923		
Fisherovo p; jednostr.		p= ,4273	
oboustr.		p= ,5442	
McNemarův chí-kvadrát	32,60	p= ,0000	
Chí-kvadrát	**72,01**	p= ,0000	

Tabulka č.10 „Statistické propočty nižší vzdělání/ autoritativní výchova“

Protože jsou kritické hodnoty χ^2 hladin významnosti 0,05 i 0,01 pro stupeň volnosti f=1 stejné jako u předchozího případu a nižší jako vypočítané χ^2 , opět můžeme potvrdit hypotézu alternativní a nulovou zamítnout. Platí, že osoby s nižším stupněm vzdělání používají ve výchově více tradičních metod než osoby s vyšším vzděláním.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

7.3 Reliabilita měření

Reliabilitu měření jsem se rozhodla posoudit pouze u významných dat vztahujících se k hypotéze, a to u otázky č. 7, 9 a 10. K ověření jsem použila metodu půlení.

Otázka číslo 7 se zabývala stylem výchovy v rodině. Toto bylo dáváno do souvztažnosti s výchovou. Výsledky měření jsou patrné z následujících tabulek, které ukazují absolutní a relativní četnosti jevů v 1. a 2. polovině dotazníků.

vzdělání/výchova	liberální	relat.četn	tradiční	relat.četn	demokrat	relat.četn	celkem	relat.četn
SŠ bez m.	0	0%	0	0%	8	14%	8	14%
SŠ s m.	3	5%	**2**	3%	30	52%	35	60%
VOŠ	**1**	2%	0	0%	1	2%	2	3%
VŠ	**1**	2%	0	0%	12	21%	13	22%
suma	5	9%	2	3%	**51**	88%	58	100%

Tabulka č. 11 vzdělání a výchova 1. polovina dotazníků

vzdělání/výchova	liberální	relat.četn	demokrat	relat.četn	autonomie	relat.četn	celkem	relat.četn
SŠ bez	2	3%	6	10%	0	0%	8	14%
SŠ s	5	9%	20	34%	0	0%	25	43%
VOŠ	0	0%	5	9%	0	0%	5	9%
VŠ	**4**	7%	15	26%	1	2%	20	34%
suma	11	19%	**46**	79%	1	2%	58	100%

Tabulka č. 12 vzdělání a výchova 2. polovina dotazníků

V první polovině neodpověděl žádný z respondentů, že by ve výchově používal rodičovskou autonomii. 2 respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou uvedli tradiční výchovu. Největšího zastoupení dosáhla demokratická výchova u obou polovin. Druhá polovina respondentů již neuváděla tradiční výchovné postupy, naopak zde byla zastoupena rodičovská autonomie, a to 1 respondentem s VŠ vzděláním. Pokud bychom uvažovali rozebírání dat v rámci hypotézy, u první poloviny bychom pak mohli tvrdit, že rodiče s nižším stupněm vzdělání opravdu více používají tradiční postupy ve výchově než rodiče s vyšším vzděláním (v poměru 2:0). Jiné tvrzení, že liberální výchovu používají více rodiče s vyšším vzděláním než rodiče s nižším stupněm, se ani u jedné poloviny nepotvrdilo. V první polovině je poměr 3:2, ve 2. polovině 7:4 ve prospěch respondentů s nižším stupněm vzdělání.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Další tabulka již zobrazuje data k otázce cennosti prosociálních vlastností, které by rodiče chtěli ve svých dětech „vypěstovat.“. V tabulce nad čarou jsou data z první poloviny dotazníků, pod čarou z druhé poloviny dotazníků.

vzdělání	Respondentů	Slušnost	Samostatnost	Pracovitost	pocit odpovědnosti	Citlivost	Snášenlivost, ohleduplnost	Spořivost, šetrné hospodaření	Odhodlání, vytrvalost	Nesobeckost	Poslušnost	Vnímavost	Asertivita	průměr
SŠ bez2	8	4,63	4,63	4,63	4,63	3,75	4,25	4,38	4,13	3,88	3,13	3,75	4,25	**4,17**
SŠ s3	35	4,77	4,66	4,46	4,51	3,94	4,34	4,11	4,14	4,26	3,51	3,97	4,03	**4,23**
VOŠ 4	2	4,00	4,50	3,50	4,00	3,00	3,50	3,50	3,50	3,50	3,00	4,00	5,00	**3,75**
VŠ5	13	4,46	4,31	4,00	4,31	3,38	4,15	3,92	3,77	3,62	3,23	3,92	3,92	**3,92**
SŠ bez2	8	4,50	4,25	4,13	4,13	3,63	4,00	3,88	4,50	4,63	3,75	4,00	3,75	**4,09**
SŠ s3	25	4,84	4,52	4,48	4,56	4,04	4,44	4,20	4,20	4,32	3,76	4,28	3,92	**4,30**
VOŠ 4	5	4,40	5,00	4,00	4,40	4,40	4,60	3,80	3,80	4,60	3,00	4,20	3,40	**4,13**
VŠ5	20	4,60	4,65	4,45	4,50	3,85	4,40	3,80	4,35	3,90	3,20	4,30	4,20	**4,18**

Tabulka č. 13 Průměry prosociálních vlastností 1. a 2. polovina dotazníků

Z tabulky můžeme vyčíst, že to, co tvrdí hypotéza, čím vyšší vzdělání, tím větší průměr prosociálních vlastností, není zcela pravdou. Můžeme říci, že nejméně si v první polovině dotázaných těchto vlastností cení respondenti s vyšším odborným vzděláním, dále s VŠ vzděláním, naopak nejvíce středoškoláci s maturitou a středoškoláci bez maturity. U druhé poloviny případů největšího průměru prosociálních vlastností bylo také dosaženo u středoškoláků s maturitou, dále pak u vysokoškolsky vzdělaných respondentů, respondentů s VOŠ a nakonec u respondentů se středoškolským vzděláním bez maturity. U druhé poloviny respondentů nebyl průměr prosociáloních vlastností menší než 4,09.

Poslední reliabilitu měření jsem ověřovala u otázky č. 10, která se týkala hodnotového žebříčku.

K porovnání jsem použila výpočet Spearmanova koeficientu korelace, počítáno u obou polovin.

U první poloviny je r_s=0,6511

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

U druhé poloviny je r_s=0,6959, což svědčí pro střední závislost. Obě hodnoty se však značně přibližují hodnotě r_s=0,70, která již značí vysokou závislost mezi posuzovanými jevy.

U první poloviny se na hodnotovém žebříčku do 5. místa vyskytovaly tyto hodnoty: zdraví, rodina, láska, bydlení, práce. Druhá polovina uváděla od první do 5. pozice následující hodnoty: zdraví, rodina, láska, štěstí, spokojenost.

7.4 Shrnutí výsledků výzkumu

Výzkumu se podrobilo celkem 116 respondentů, z toho 14 mužů a 102 žen. Nejvíce respondentů odpovídalo ve věkové kategorii 31-35 let, nejméně ve věku 21-25 let a 46-50 let. Ve věkové kategorii pod 20 let a nad 51 let se nezúčastnil žádný respondent. Z dalších demografických údajů jsem zjišťovala bydliště respondentů, zda bydlí ve městě či mimo město. Ve městě uvedlo bydliště 67 respondentů, mimo město 49.

Otázka na vzdělání respondentů obsahovala proměnné pro stanovené hypotézy H1 a H3. Nejvíce respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou, se základním vzděláním se nezúčastnil žádný respondent. Vysokoškolsky vzdělané partnery uvedlo 33 respondentů.

Ve většině případů vychovávají respondenti 2 děti, více jak tři děti neuvedl žádný z nich. Nejstaršímu dítěti při provádění výzkumu bylo 23 let, nejmladšímu 3 měsíce.

Všichni muži ve výzkumu dále uvedli, že jsou ženatí, pouze 9 žen bylo svobodných a 7 rozvedených. 96% žije s partnerem, ostatní sami nebo s rodiči.

Při dotazu na uplatňovaný výchovný styl, který byl schován pod určitou odpovědí na danou otázku, uvedlo 83% respondentů demokratickou výchovu, 16% výchovu liberální. Rodičovskou autonomii uvedl pouze 1 respondent, a to ten, který zároveň uvedl nejstarší dítě ve výzkumu. Tradiční výchovu uvedli jen 2 respondenti se středním vzděláním s maturitou.

Z analýzy dotazníků dále vyplynulo, že jako nejcennější věci ve svém životě respondenti považují zdraví, lásku, rodinu, lidský život, spokojenost, kamarádství, zázemí a bydlení, práci a další.

Z prosociálních vlastností potom nejlépe dopadla slušnost, samostatnost, pracovitost, pocit odpovědnosti, přičemž všech 12 vlastností dosáhlo rozmezí průměrů 3,44 - 4,66 na škále 1-5, kde 5 znamenalo nejvíce ceněné.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Na hodnotovém žebříčku u respondentů do 5. pozice, který sami sestavovali a vymýšleli, figurovaly hodnoty jako zdraví, rodina, láska, práce, bydlení, což se v podstatě shoduje i s nabízenými hodnota,mi z předchozí otázky. Někteří respondenti pak doplnili chybějící hodnoty o toleranci a sounáležitost.

114 respondentů uvedlo, že své děti vede ke stejným životním postojům jako mají oni sami. 24 respondentů nevědělo nebo neodpovědělo na to, co je prosociální jednání, 37 uvedlo špatnou odpověď, správnou odpověď uvedlo 55 dotázaných. Pro 110 respondentů je pomoc bližnímu důležitá, 113 jich pomoc bližnímu již poskytlo.

Z významných dat, týkajících se stanovených hypotéz, bych ráda zdůraznila tyto:

Mezi vzděláním a dosaženým průměrem prosociálních vlastností, které byly hodnoceny na škále 1-5, kde 5 byla přiřazována jako nejcennější, není souvislost.

Naopak vysoká závislost existuje mezi hodnotami, které byly posuzovány pomocí Spearmanova koeficientu korelace na základě porovnání pořadí v počtu jejich voleb a dosaženým průměrem hodnocení na škále 1-10. Protože zde bylo validních 106 dotazníků, vybrala jsem z nich ty, kde respondenti seřadili i zbývající hodnoty z celkových 20 a tyto přiřadili na odpovídající škálu. Zde bylo pro výpočet těsnosti vztahu použito Kendallova koeficientu shody, který v tomto případě potvrdil statisticky významnou shodu mezi pořadím hodnot. Potvrdilo se také, že respondenti s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním používají více ve výchově liberální postupy, naopak respondenti s nižším vzděláním, tedy středoškolským, používají postupy tradiční.

Pro zjištění reliability měření jsem použila metodu půlení, a to u těch otázek z dotazníku, které se přímo týkaly stanovených hypotéz. Při uvažování vztahu mezi stylem výchovy a vzděláním reliabilita potvrdila, že tradiční výchova se vyskytuje u rodičů s nižším stupněm vzdělání, avšak výskyt liberální výchovy u rodičů s vyšším stupněm vzdělání nebyl potvrzen. V první polovině dotazníků je poměr tohoto výchovného stylu 3:2, ve 2. polovině 7:4 ve prospěch respondentů s nižším stupněm vzdělání. U obou polovin pak největšího zastoupení dosáhla demokratická výchova.

Hypotéza, která tvrdí, že čím vyšší vzdělání, tím větší průměr prosociálních vlastností, není pravdou. Můžeme říci, že nejméně si v první polovině dotázaných těchto vlastností cení respondenti s vyšším odborným vzděláním, naopak nejvíce středoškoláci s maturitou.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

U druhé poloviny případů největšího průměru prosociálních vlastností bylo také dosaženo u středoškoláků s maturitou, nejméně u respondentů se středoškolským vzděláním bez maturity.

Poslední reliabilitu měření jsem ověřovala u otázky č. 10, která se týkala hodnotového žebříčku. K porovnání jsem použila výpočet Spearmanova koeficientu korelace. U první i druhé poloviny se r_s značně přiblížilo hodnotě r_s=0,70, která již značí vysokou závislost mezi posuzovanými jevy.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

ZÁVĚR

V práci jsem poukazovala na to, jak je důležité věnovat dětem svůj čas, vychovávat z nich bytosti, které jen tak nepodlehnou konzumnímu stereotypu, ale dokáží autenticky vytvářet věci kolem sebe a činit radost druhým lidem.

Je důležité, jaké zastávají rodiče hodnoty. Většinou to, co uznáváme my, chceme předat i vlastním dětem a snažíme se je nabádat ke stejnému životnímu stylu jaký vedeme, což se ve výzkumu potvrdilo, až na jednu výjimku. Měli bychom si také uvědomit, zda všechny věci, které děláme, jsou ku prospěchu našemu i ostatním. Zmíněné prosociální jednání, kterým se práce zčásti zabývala, je důležitou součástí výchovy a vzdělávání dnešních dětí. Prosociální vlastnosti, které jsem v dotazníku nabízela, dosahovaly průměrů v rozmezí 3,44- 4,66 bez závislosti na vzdělání, přičemž nabídka hodnocení zastávala škálu od 1-5, kde 5 znamenalo největší cennost. Také bylo zjištěno, že rodiče při výchově dětí nejčastěji používají demokratický styl.

Hodnotový žebříček, takový, jaký jsem předpokládala, se nepotvrdil. Na jeho předních příčkách vítězily hodnoty jako zdraví, rodina, láska, práce, bydlení, šťastný život, přátelé. Finance se sice umístily na 7. příčce hodnotového žebříčku, ale počet voleb by odpovídal 9. místu z celkových dvaceti nabídnutých, což znamená, že finanční stránka života je stále důležitá.

Ke sběru informací byl vytvořen dotazník se souborem 16 otázek plus otázka na pohlaví a věkovou kategorii. Výzkum jsem provedla u 116 respondentů při distribuci 120 dotazníků. Pouze u otázky č. 10, která se zabývala škálováním hodnot, bylo použito pouze 106 dotazníků.

Přínos práce spatřuji především v tom, že poukázala na fakt, že není důležité vzdělání rodičů při výchově dětí k prosociálnosti. Mnohem důležitější je styl výchovy a rodinné prostředí, ve kterém děti vyrůstají a také to, jaké hodnoty rodina uznává. Většina respondentů právě uvedla, že se snaží děti vést stejnou životní cestou, předávat jim stejné hodnoty a postoje jako mají oni sami. To, že lidé jednají s ohledem na ostatní, je také nemálo důležité zjištění. Nejspíše je to dáno podvědomě a jak jsem již psala v teoretické části, lidé zkrátka za dobrý skutek očekávají podobnou protislužbu. Dnes pomohu já tobě, zítra ty mě.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Také poukazuje na to, že v žebříčku hodnot se stále na předních příčkách vyskytuje rodina, zdraví, láska. Materiální hodnoty, jako finance, kariéra a další s tím spojené se posunují do oblasti žebříčku mezi 7-10. místem. To ale neznamená, že nejsou tyto hodnoty důležité.

To, že již ve školách existují programy pro rozvoj altruistického chování dětí a mládeže, jedině svědčí tomu, že takové chování je v dnešní společnosti více než třeba. Většina rodičů se snaží vychovat děti tak, jak si představují, ale někdy nezkušenost či vyčerpání možností tomu nepřejí. Práce by právě proto měla pomoci nalézt způsoby jak a proč se dětem věnovat a proč z nich vychovávat ohleduplné bytosti.

Další možnosti výzkumu spatřuji v kvalitativním zhodnocení výchovy v rodinách, ve střednědobém náhledu na způsoby práce a hry rodičů s dětmi a rodinnou interakci se vzdělávacími institucemi, které ve svých aktivitách podporují rozvoj prosociálních vlastností.

Jako další možnosti práce s celými rodinami pak navrhuji program víkendových pobytů v přírodě se zaměřením na rozvoj kooperace mezi lidmi, vzájemné úcty a tolerance, skupinový nácvik her pro rozvoj altruismu, diskuzí, vyprávění příběhů, které dají rodičům nápovědu, jak například děti účinně chválit a podporovat je ve zdravém seberozvoji, jak z nich vytvářet autentickou bytost.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době.* Praha: Slon, 2002. ISBN 80-86429-11-3.

[2] BAUMRIND, D. Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development,* 1966, 37(4), 887-907.

[3] CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy.* Zlín: UTB – Academia centrum, 2006. vyd.1. ISBN: 80-7318-504-0.

[4] COVEY, S., R. *7 návyků šťastné rodiny.* Praha: Columbus, 1999. vyd.1. ISBN: 80-7249-007-9.

[5] „České výchovné hodnoty: tradiční nebo moderní?“ [on-line] [cit.06-12-2008] URL>http://samba.fsv.cuni.cz/~soukup/statnice%20avsm/ukazka%20pisemek/vychova%20-%20uloha1.doc

[6] Česko. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině. In Sbírka zákonů České republiky. 1963, částka 53. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1963/sb53-63.pdf.

[7] EYROVI L., R. *Jak naučit děti hodnotám.* Praha: Portál, 2007. vyd. 2., 160 s. ISBN 978-80-7367-275-1.

[8] Ezopovy bajky. Praha: Mladá fronta, 1975.

[9] FUKUYAMA, F. *Velký rozvrat: lidská přirozenost a rekonstrukce společenského řádu.* Praha: Academia, 2006. ISBN 20-200-1438.

[10] GEHLEN, Arnold. *Lidská přirozenost a instituce.* In: Konzervativní myšlení, Proglas, 1993. č. 4. s. 4-9.

[11] GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA,J. *Rodinná terapie - Systemické a narativní přístupy.* Praha: Grada Publishing a.s., 2003. 184s. ISBN 80-247-0415-3.

[12] GOLEMAN, D. *Emoční inteligence.* Praha: Columbus, 1997. 352s. ISBN 80-85928-48-5.

[13] HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-327-7.

[14] HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i*

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

rodiče. Praha: Portál, 2004. vyd.1. 232s. ISBN 80-7178-888-0.

[15] HORKÁ, H. *Výchova pro 21.století – Koncepce globální výchovy v podmínkách české školy.* Brno: PAIDO, 2000. ISBN: 80-85931-85-0.

[16] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu.* Praha: Grada, 2007. vyd.1., 272 s. ISBN: 978-80-247-1369-4

[17] JUNGWIRTHOVÁ, I. *Pohodoví rodiče, pohodové děti. Podporujeme vývoj dítěte.* Praha: Portál, 2009. vyd.1. ISBN: 978-80-7367-536-3 (brož.).

[18] KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky.* Olomouc:Univerzita Palackého, 2000. 63s. ISBN 80-7067-669-8.

[19] KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov.* Praha: SPN, 1981.

[20] KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova.* Prešov: Grafotlač Prešov, 1996. ISBN 80-85668-34-3.

[21] LENCZ, L. *Pedagogika etickej výchovy. Výchova k prosociálnosti.* Bratislava: Metodické centrum, 1992. vyd.1., 49s. ISBM: 80-85185-13-x.

[22] LEPPIN, Z. *Filozofie hodnot a naše doba.* Praha: Svoboda, 1968.

[23] MACCOBY, E., E., MARTIN, J., A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent–child interaction*. In P Mussen and EM Hetherington, editors, Handbook of Child Psychology, volume IV: Socialization, personality, and social development, chapter 1, pages 1–101. New York: Wiley, 4th edition ISBN: 978-0471090656

[24] MAJOROVÁ, M. *Breviář společenského chování.* Zlín: Panorama, 1990.

[25] Manželství, rodina, rodičovství. Sborník studijních materiálů. Praha: Horizont, 1972.

[26] MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost.* Praha: Slon, 2006. ISBN: 80-86429-58-X

[27] OLIVAR, R., R. *Etický výchova.* Bratislava: Orbis Pictus, 1992. vyd.1. ISBN: 80-7158-001-5.

[28] ORTNER, G. *Pohádky radí školákům.* Praha: Knižní klub, 1999. vyd.1., 144s. ISBN: 80-7176-900-2.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

[29] PFEFFER, S. *Rozvíjíme emoce dětí Praktická příručka pro mateřské školy.* Praha: Portál, 2003. 112.s ISBN 80-7178-764-7.

[30] „Rodina“ URL>http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina

[31] ROZENTAL, M., JUDIN, P. *Stručný filozofický slovník.* Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1955.

[32] SHAPIRO, L.E. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj.* Praha: Portál, 1998. 268s. ISBN 80-7178-964-X.

[33] SCHWARTZ, S., H., SAGIV, L., BOEHNKE, K. Worries and values. Journal of Personality, 2000, 68, 309-346.

[34] SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny.* Praha: Portál, 2001. 176s. ISBN 80-7178-559-8.

[35] STIEFENHOFER, M. *55 dobrých rad. Když se vaše dítě vzteká.* Praha: Fragment, 2002. ISBN: 80-7200-649-5.

[36] VALIŠOVÁ, A., ŠUBRT, R. *Jak získat a neztratit autoritu aneb proč má maminka vždycky* pravdu. Praha: ISV, 2004, 1. vydání ISBN 80-86642-29-1.

[37] WRIGHT, R. *Morální zvíře. Proč jsme to, co jsme.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-127-1.

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 46

Graf č. 2 47

Graf č. 3 48

Graf č. 4 49

Graf č. 5 50

Graf č. 6 50

Graf č. 7 52

Graf č. 8 53

Graf č. 9 54

Graf č. 10 55

Graf č. 11 55

Graf č. 12 56

Graf č. 13 57

Graf č. 14 58

Graf č. 15 58

Graf č. 16 59

Graf č. 17 60

Graf č. 18 61

Graf č. 19 61

Graf č. 20 62

Graf č. 21 63

Graf č. 22 71

Graf č. 23 88

Graf č. 24 89

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Graf č. 25 90

Graf č. 26 91

Graf č. 27 92

Graf č. 28 93

Graf č. 29 94

Graf č. 30 97

Graf č. 31 99

Graf č. 32 101

Graf č. 33 102

Graf č. 34 103

Graf č. 35 104

Graf č. 36 106

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 16

Tabulka č. 2 64

Tabulka č. 3 64

Tabulka č. 4 66

Tabulka č. 5 67

Tabulka č. 6 68

Tabulka č. 7 70

Tabulka č. 8 70

Tabulka č. 9 72

Tabulka č.10 73

Tabulka č.11 75

Tabulka č.12 76

Tabulka č.13 76

Tabulka č.14 90

Tabulka č.15 91

Tabulka č.16 94

Tabulka č.17 95

Tabulka č.18 97

Tabulka č.19 99

Tabulka č.20 100

Tabulka č.21 101

Tabulka č.22 102

Tabulka č.23 103

Tabulka č.24 104

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Tabulka č.25 105

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

SEZNAM PŘÍLOH

PI	Grafy a tabulky k datům z analýzy výzkumu	88
PII	Dotazník	108

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

PŘÍLOHA P I: TABULKY A GRAFY K DATŮM Z ANALÝZY VÝZKUMU

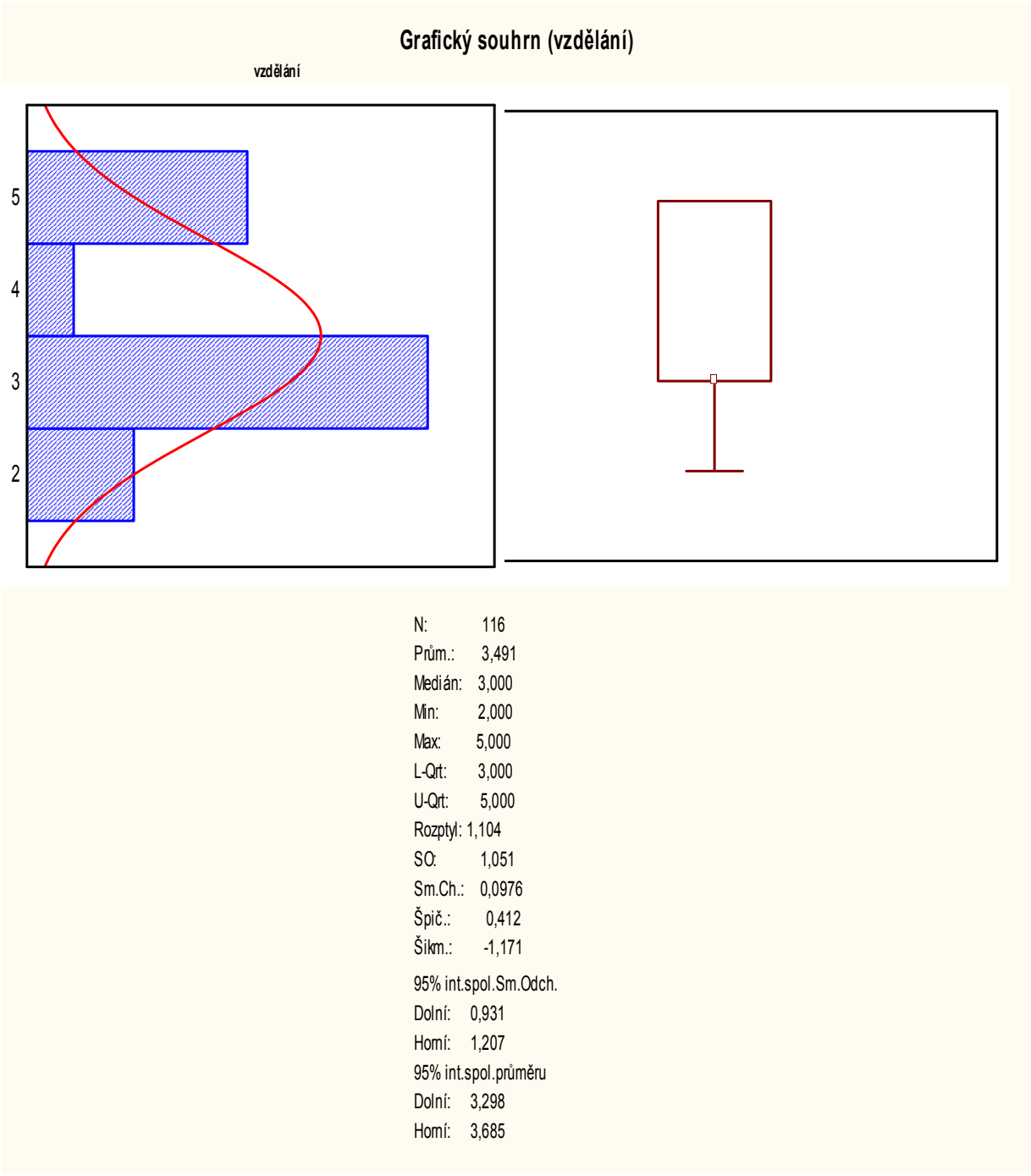

Legenda grafu			
2	SŠ bez maturity	4	VOŠ
3	SŠ s maturitou	5	VŠ

Graf č.23 „Vzdělání - souhrnný a krabicový graf“

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

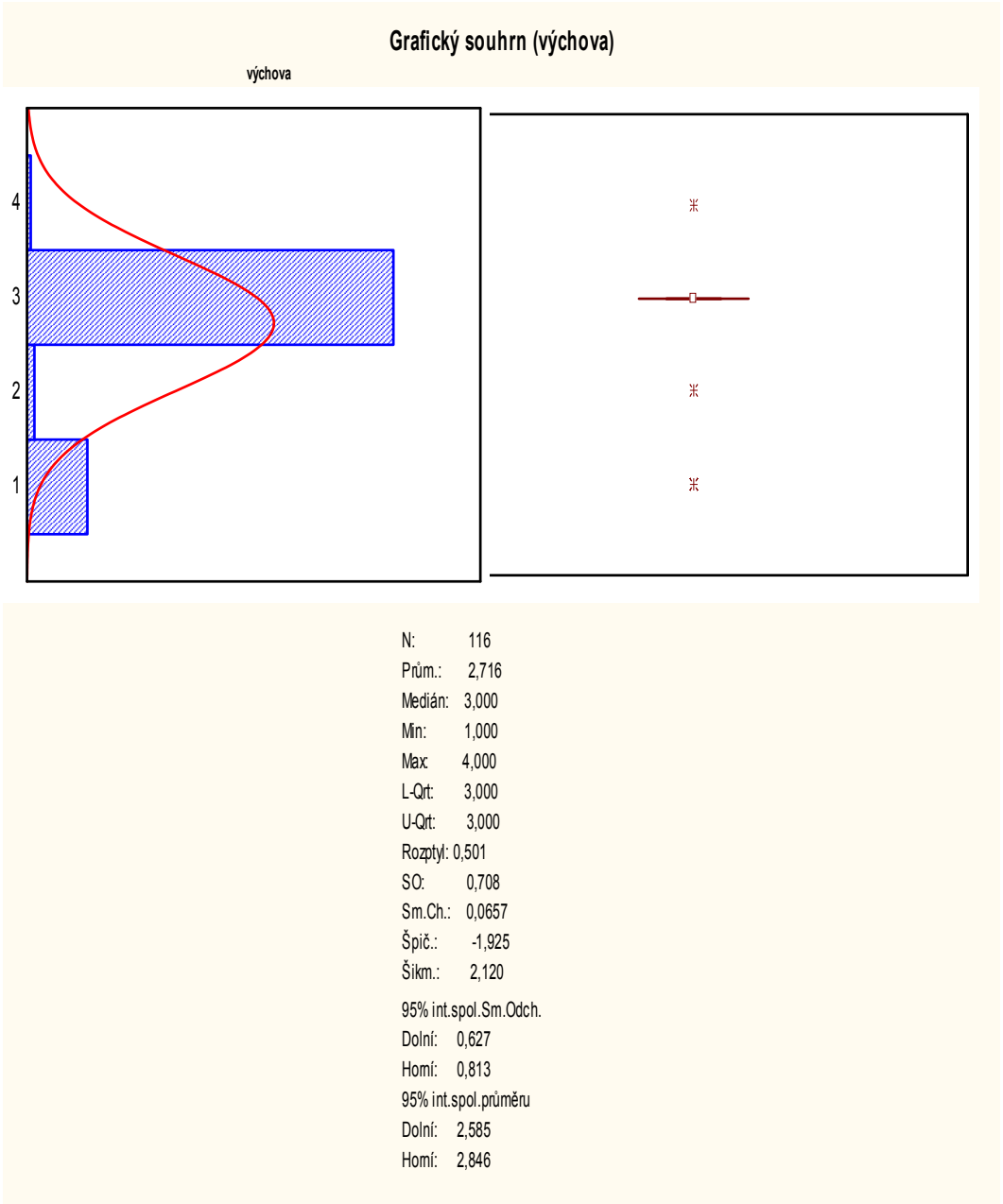

Legenda grafu			
1	liberální	3	demokratická
2	autoritativní	4	rodičovská autonomie

Graf č.24 „Výchova – souhrnný a krabicový graf“

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka vzdělání/bydliště			
vzdělání	**bydliště město - 1**	**bydliště mimo město - 2**	**Řádk. - souč-ty**
2 SŠ bez m.	10	6	16
3 SŠ s mat.	31	29	60
4 VOŠ	4	3	7
5 VŠ	22	11	33
Vš.skup.	67	49	116

Tabulka č.14 Vzdělání a bydliště

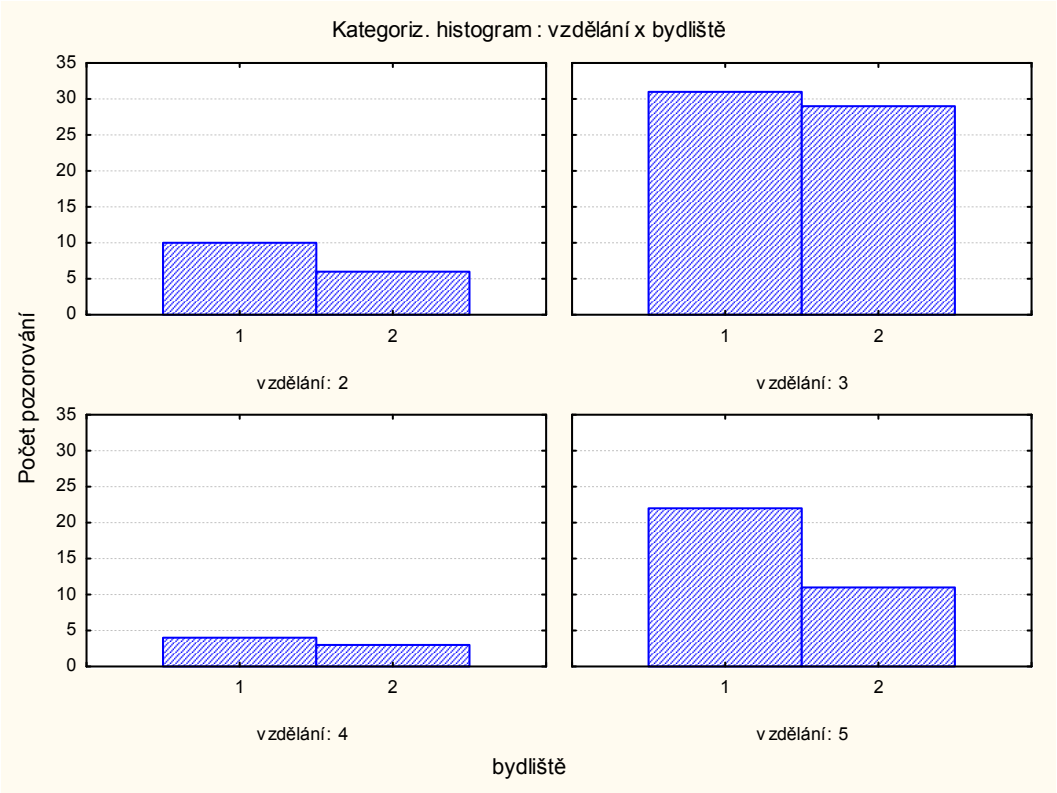

Graf 25. Kategorizovaný histogram k tabulce č.14 – vzdělání a bydliště

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka : vzdělání ženy/muži

vzdělání	žena 1	muž - 2	Řádk. - souč-ty
2 SŠ bez m.	14	2	16
3 SŠ s mat.	54	6	60
4 VOŠ	7	0	7
5 VŠ	27	6	33
Vš.skup.	102	14	116

Tabulka č.15 Vzdělání ženy a muži

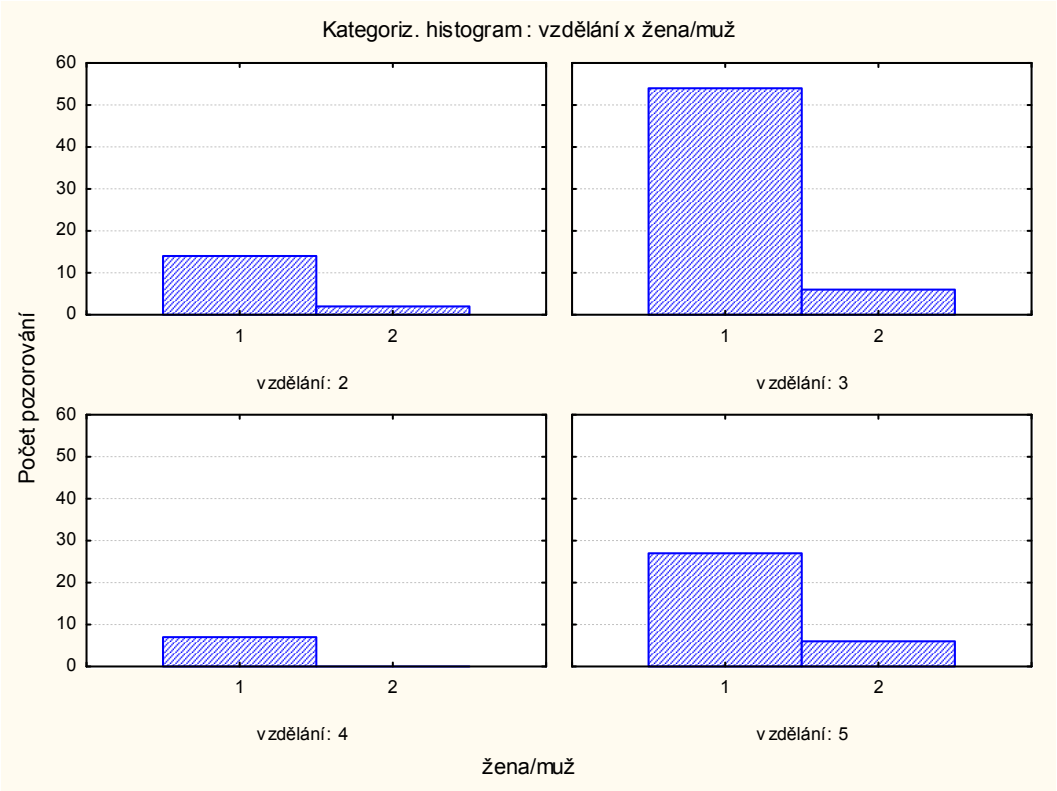

Graf 26. Histogram vzdělání ženy a muži k tabulce č.15

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka: vzdělání / věk							
vzdělání	**21-25 - 2**	**26-30 - 3**	**31-35 - 4**	**36-40 - 5**	**41-45 - 6**	**46-50 - 7**	**Řádk. - souč-ty**
2 SŠ bez m.	2	2	6	4	2	0	16
3 SŠ sm.	4	12	28	9	6	1	60
4 VOŠ	0	5	2	0	0	0	7
5 VŠ	0	13	9	7	3	1	33
Vš.skup.	6	32	45	20	11	2	116

Tabulka č.16 Vzdělání a věk

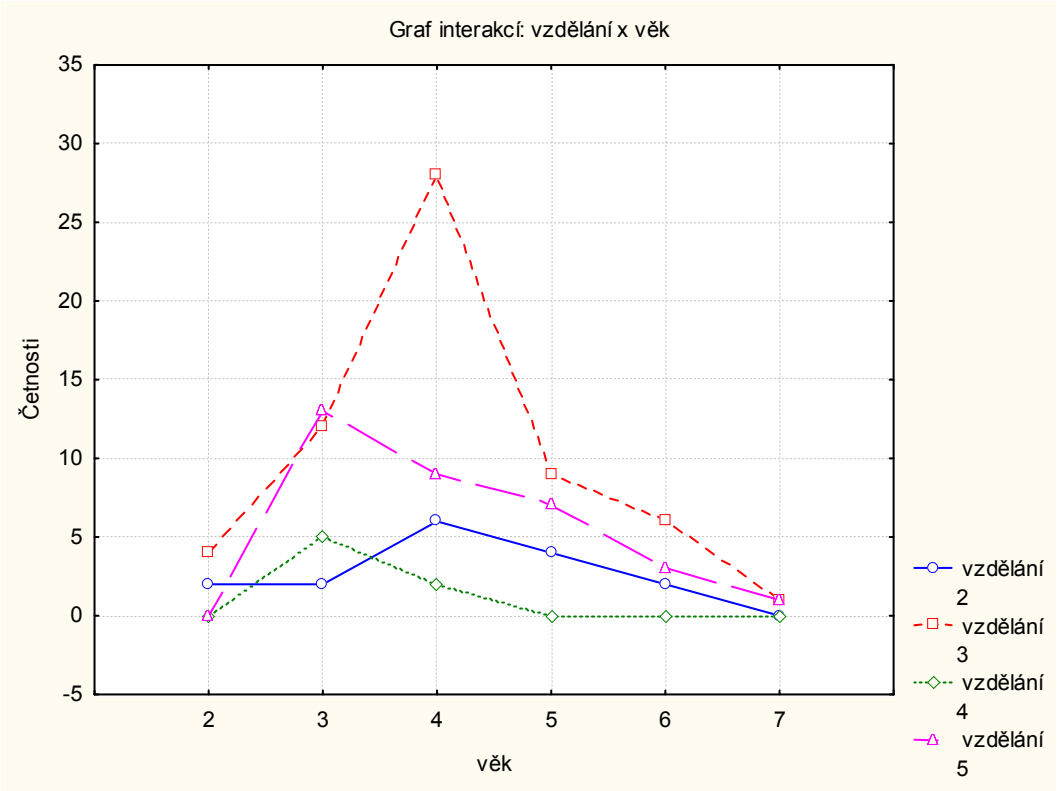

Graf č. 27 k tabulce č.16 – vzdělání a věk

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka: vzdělání / vzdělání partnera				
vzdělání	**nemá partnera - 0**	**vzdělání partn VŠ - 1**	**vzdělání partn. nižší než VŠ - 2**	**souč-ty**
2 SŠ bez. m	0	15	1	16
3 SŠ sm.	0	49	11	60
4 VOŠ	0	5	2	7
5 VŠ	2	12	19	33
Vš.skup.	2	81	33	116

Tabulka č. 17 Vzdělání versus vzdělání partnera

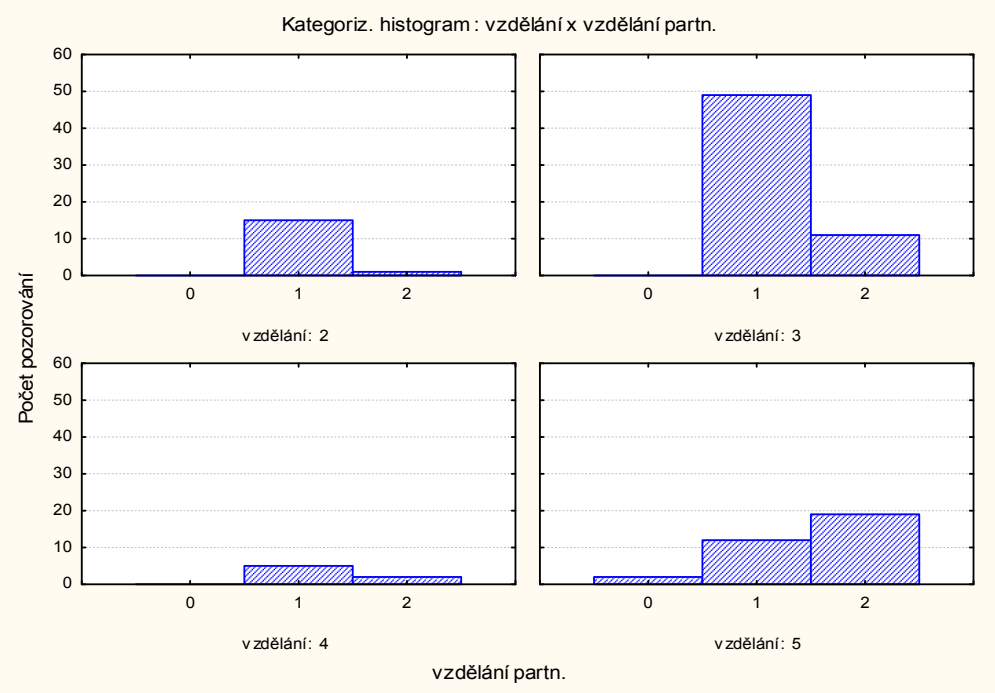

Graf č.28 k tabulce č.17 – vzdělání a vzdělání partnera

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka : vzdělání/ vzdělání partnera/ žena či muž/ věk									
vzdělání	**vzdělání partn.**	**Žena1/muž2**	**věk - 2**	**věk - 3**	**věk - 4**	**věk - 5**	**věk - 6**	**věk - 7**	**součty**
2 SŠ bez m	nemá	1	0	0	0	0	0	0	0
2	nemá	2	0	0	0	0	0	0	0
Celk.			0	0	0	0	0	0	0
2	1 VŠ	1	2	2	5	3	1	0	13
2	1	2	0	0	1	1	0	0	2
Celk.			2	2	6	4	1	0	15
2	2 nižší než VŠ	1	0	0	0	0	1	0	1
2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Celk.			0	0	0	0	1	0	1
3 SŠ s mat	nemá	1	0	0	0	0	0	0	0
3	nemá	2	0	0	0	0	0	0	0
Celk.			0	0	0	0	0	0	0
3	1	1	3	11	19	6	4	0	43
3	1	2	0	0	3	3	0	0	6
Celk.			3	11	22	9	4	0	49
3	2	1	1	1	6	0	2	1	11
3	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Celk.			1	1	6	0	2	1	11
4 VOŠ	nemá	1	0	0	0	0	0	0	0
4	nemá	2	0	0	0	0	0	0	0
Celk.			0	0	0	0	0	0	0
4	1	1	0	3	2	0	0	0	5
4	1	2	0	0	0	0	0	0	0
Celk.			0	3	2	0	0	0	5
4	2	1	0	2	0	0	0	0	2
4	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Celk.			0	2	0	0	0	0	2
5 VŠ	nemá	1	0	0	1	0	1	0	2
5	nemá	2	0	0	0	0	0	0	0
Celk.			0	0	1	0	1	0	2
5	1	1	0	5	1	2	1	1	10
5	1	2	0	0	1	0	1	0	2
Celk.			0	5	2	2	2	1	12
5	2	1	0	7	5	3	0	0	15
5	2	2	0	1	1	2	0	0	4
Celk.			0	8	6	5	0	0	19
Sloupce celk			6	32	45	20	11	2	116

Tabulka č. 18 ke vzdělání respondenta a partnera, pohlaví a věk

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

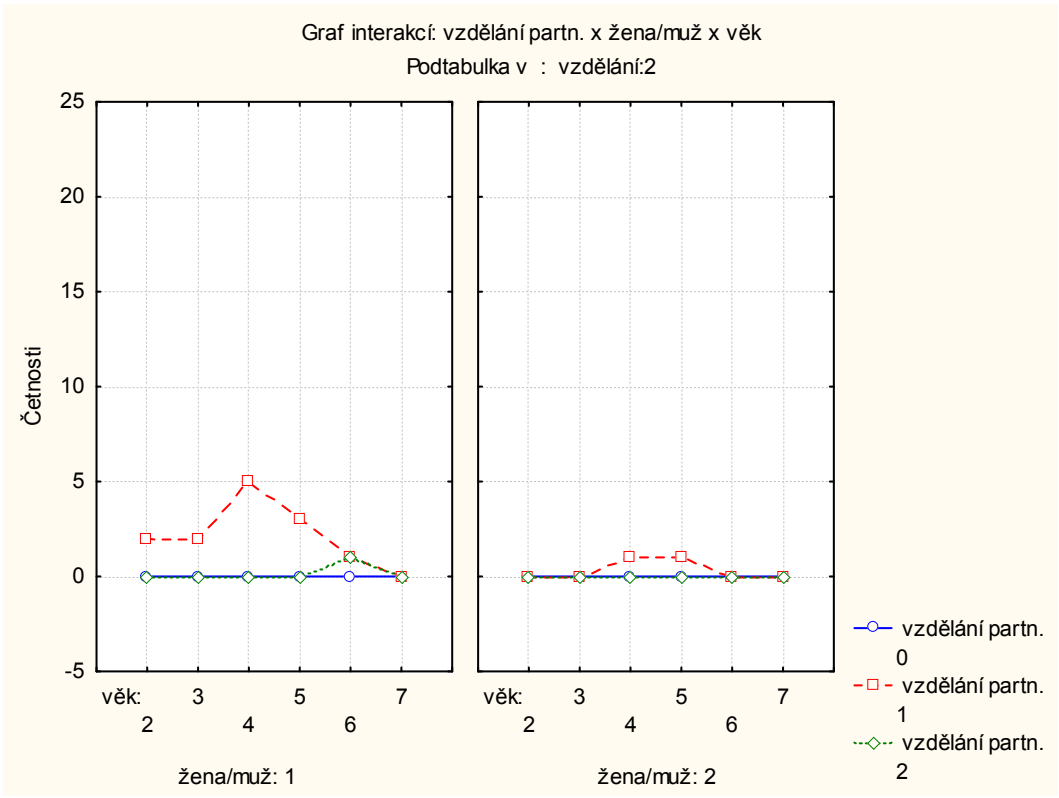

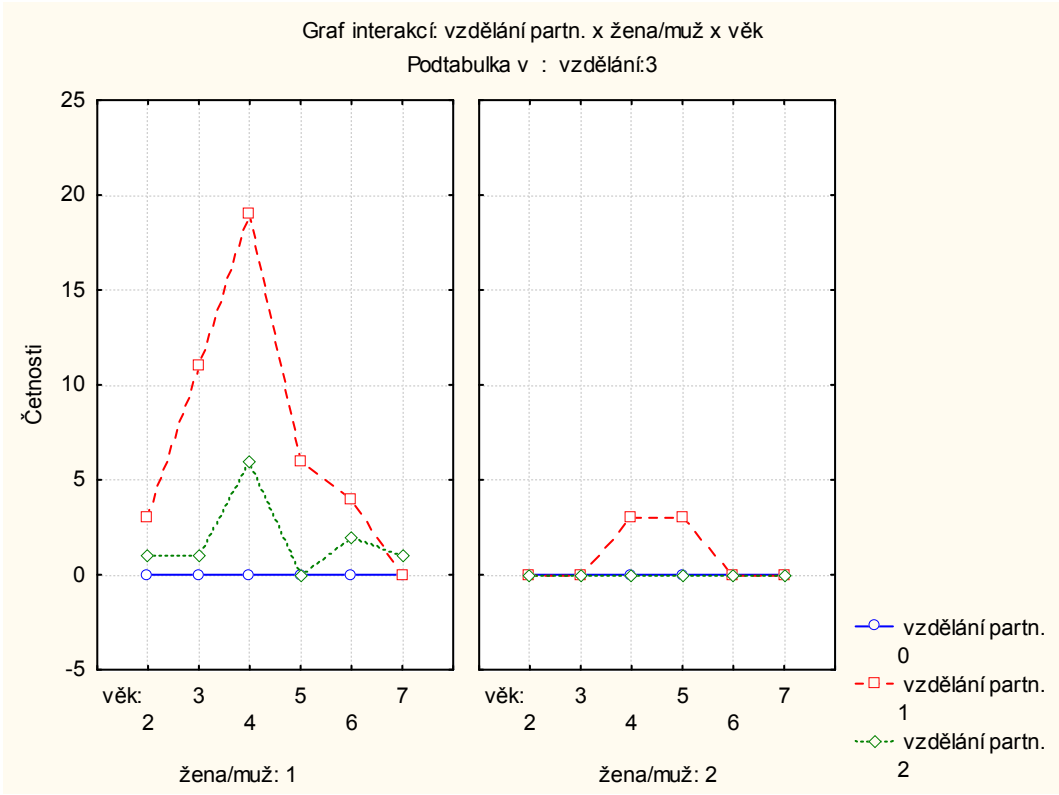

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

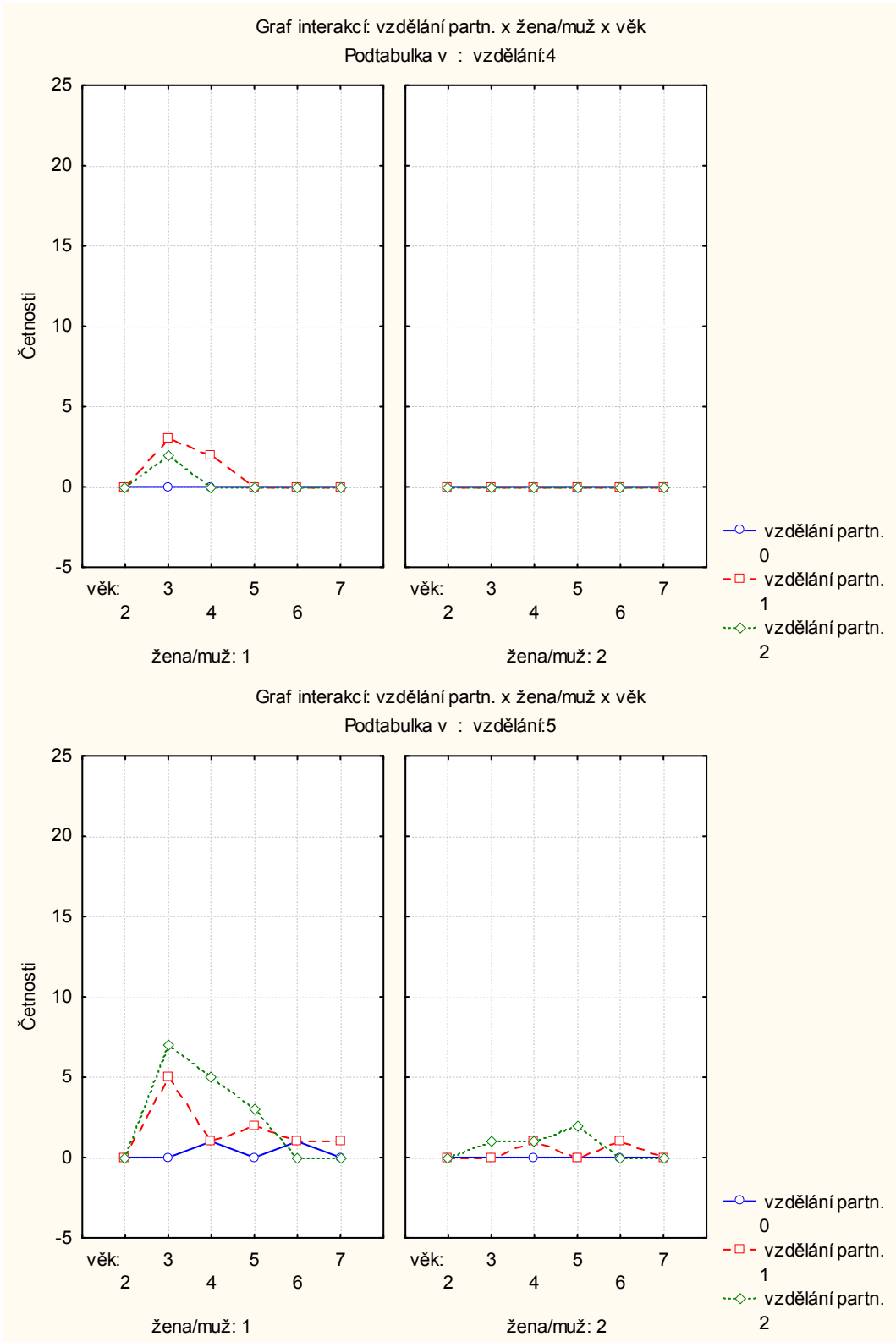

Graf č. 29 k tabulce 18 (grafy interakcí mezi čtyřmi prměnnými)

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka : věk a počet dětí				
věk	**počet dětí - 1**	**počet dětí - 2**	**počet dětí - 3**	**Řádk. - souč-ty**
21-25	4	2	0	6
26-30	16	15	1	32
31-35	11	28	6	45
36-40	5	11	4	20
41-45	2	6	3	11
46-50	0	2	0	2
Vš.skup.	38	64	14	116

Tabulka č. 19 Věk a počet dětí

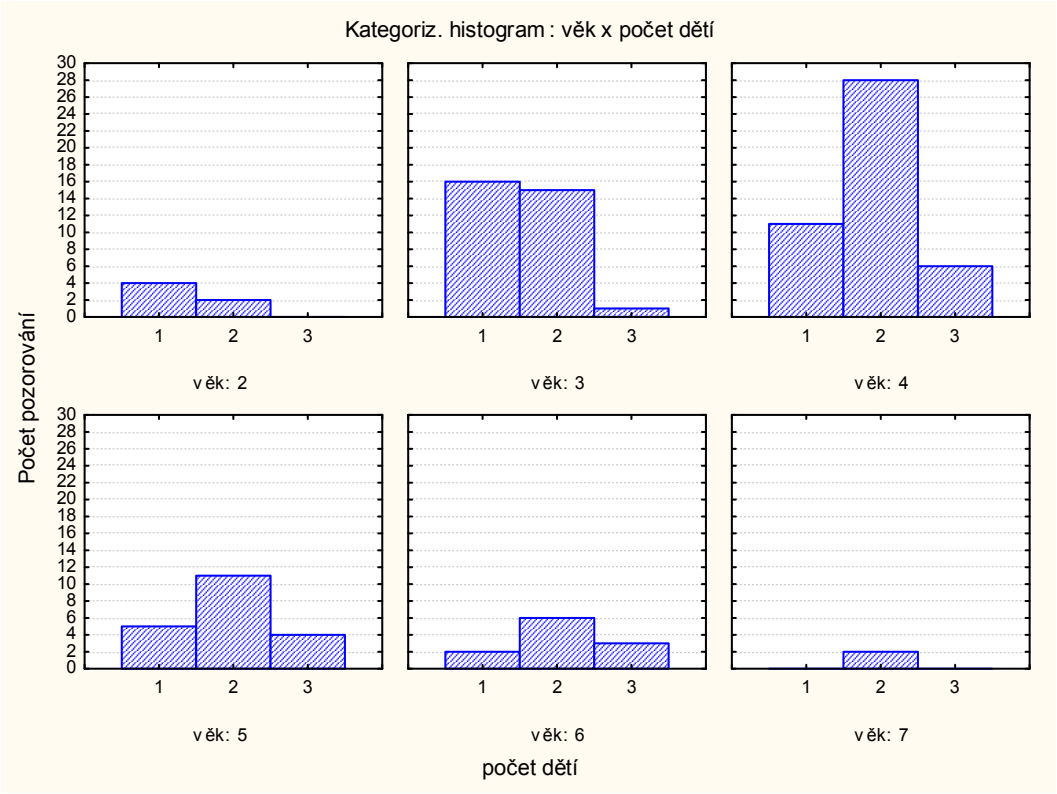

Graf č. 30 Histogram k tabulce č.19 – věk a počet dětí

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka : vzdělání/ rodinný stav/ volba z 20 hodnot na škále 1-10/ 106 respondentů!!!											
vzdělání	**stav**	**spo-koj**	**zdraví**	**bydle-ní**	**rodi-na**	**víra**	**láska**	**štěstí**	**přáte-lé**	**morálka**	**souč-ty**
SŠ bez maturi-ty	svobodný(á)	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
SŠ bez maturi-ty	rozvede-ný(á)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
SŠ bez maturi-ty	ženat/ vdaná	0	8	0	1	0	0	1	0	0	10
Celk.		0	9	0	2	0	0	1	0	0	12
SŠ s maturitou	svobodný(á)	0	3	0	1	0	0	0	0	0	4
SŠ s maturitou	rozvede-ný(á)	0	2	0	1	0	0	0	0	0	3
SŠ s maturitou	ženat/ vdaná	2	33	1	5	3	2	2	1	0	49
Celk.		2	38	1	7	3	2	2	1	0	56
VOŠ	svobodný(á)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VOŠ	rozvede-ný(á)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VOŠ	ženat/ vdaná	0	2	0	1	0	1	2	0	0	6
Celk.		0	2	0	1	0	1	2	0	0	6
VŠ	svobodný(á)	0	1	0	2	0	0	0	0	0	3
VŠ	rozvede-ný(á)	2	1	0	0	0	0	0	0	0	3
VŠ	ženat/ vdaná	1	12	0	11	0	1	0	0	1	26
Celk.		3	14	0	13	0	1	0	0	1	32
Sloupce celk		5	63	1	23	3	4	5	1	1	106

Tabulka č.20 Vzdělání versus stav a nej. hodnota

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

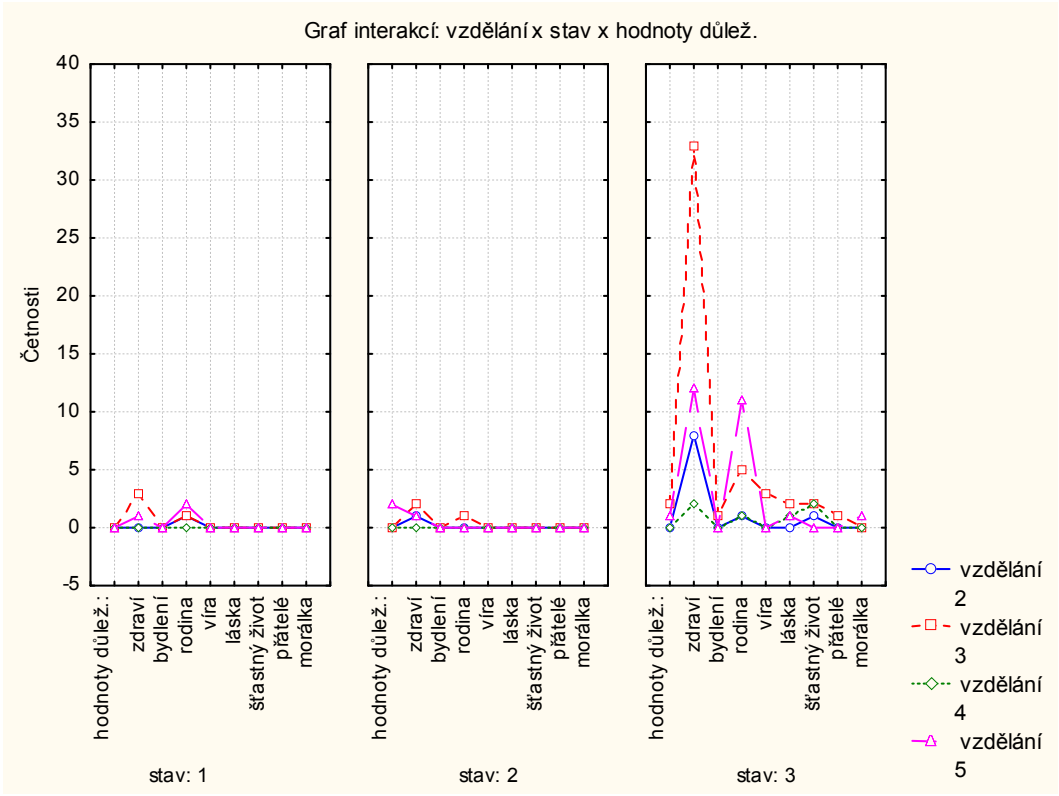

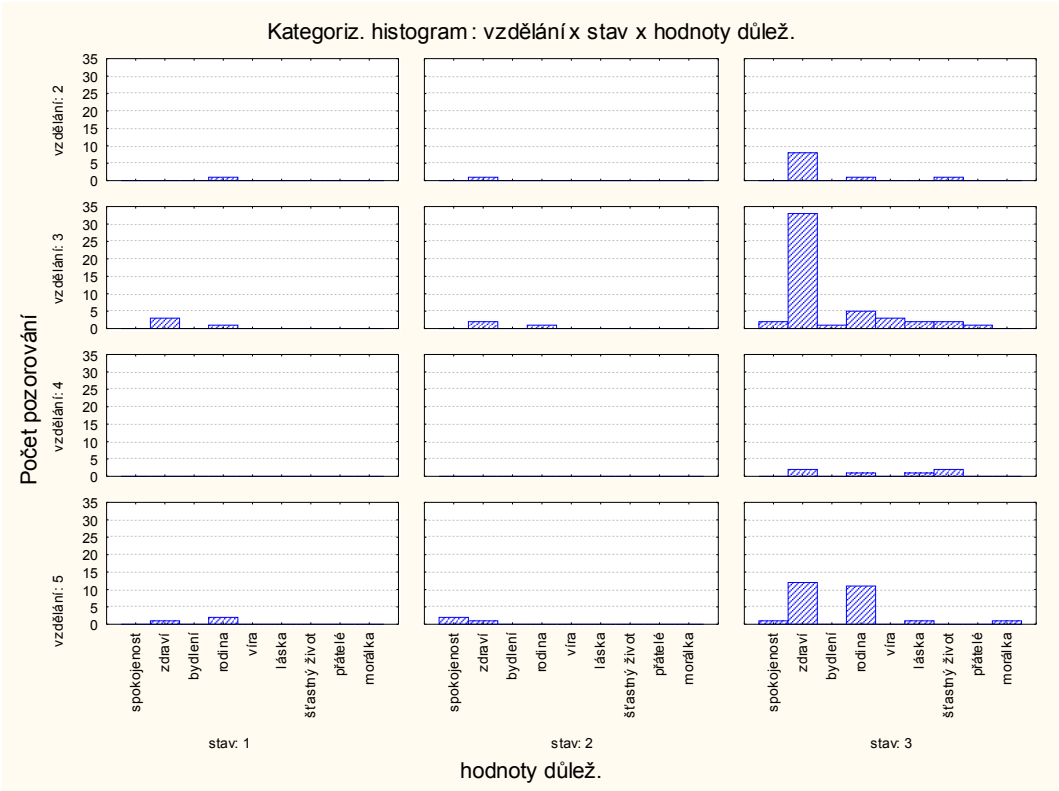

Graf č.31 interakce a histogram k tabulce č.20 – vtahy mezi 3 proměnnými

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka : vedete své děti ke stejným životním postojům? / vzdělání					
vzdělání	**ano 1**	**Spíše ano 2**	**spíše ne 3**	**Ne 4**	**součty**
2 SŠ bez m.	5	10	1	0	16
3 SŠ s mat.	24	35	0	1	60
4 VOŠ	2	5	0	0	7
5 VŠ	20	13	0	0	33
Vš.skup.	51	63	1	1	116

Tabulka č. 21 Rodiče a postoje jejich dětí

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

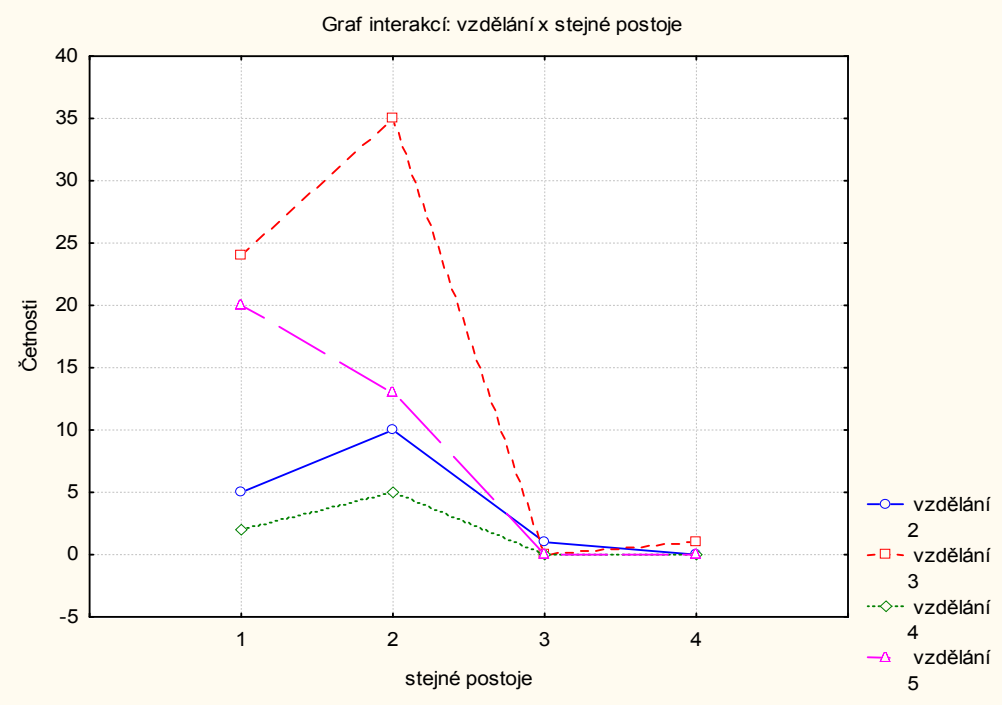

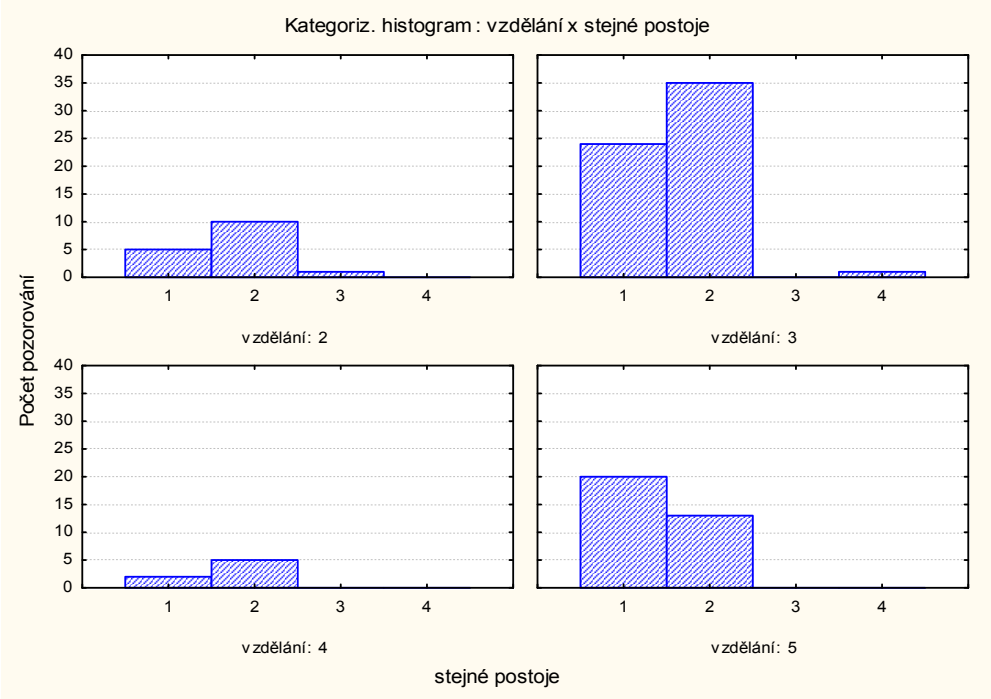

Graf č.32 Interakce a histogram k tabulce č.21

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka : Co znamená pojem prosociální jednání?/ vzdělání				
vzdělání	**neví, neuvedlo - 0**	**správná odpověď - 1**	**špatná odpověď - 2**	**Řádk. - souč-ty**
2 SŠ bez m.	7	5	4	16
3 SŠ s mat.	12	30	18	60
4 VOŠ	1	1	5	7
5 VŠ	4	19	10	33
Vš.skup.	24	55	37	116

Tabulka č. 22 Co je prosociální jednání?

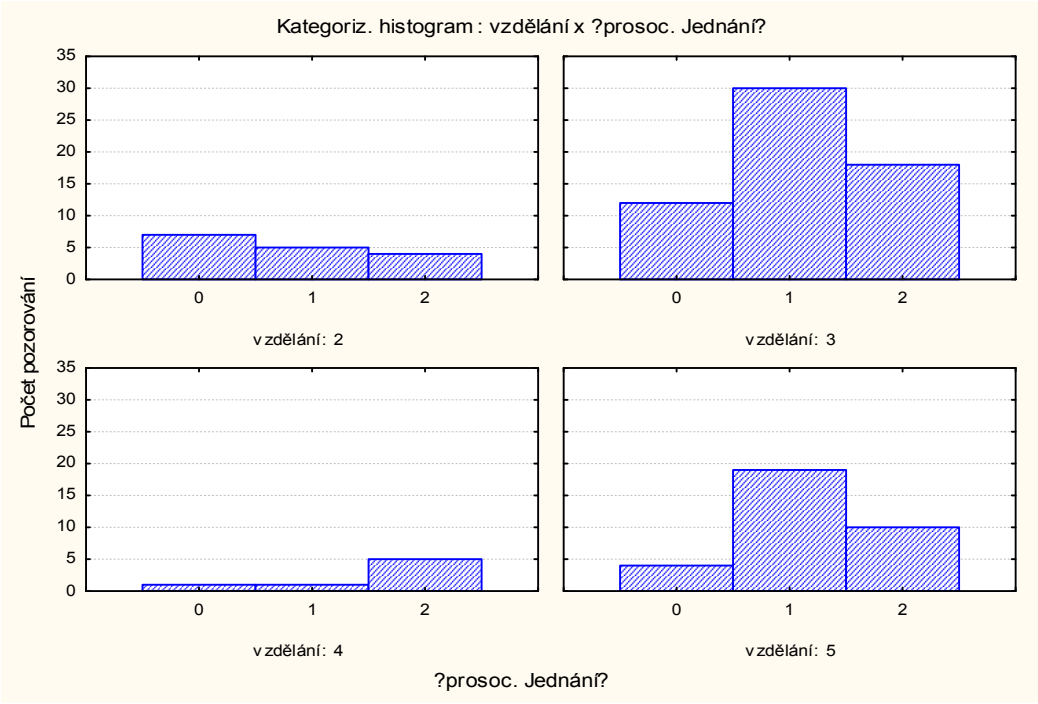

Graf č. 33 Histogram k tabulce č. 22 – vzdělání a odpověď prosociální jednání

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka je důležitá pomoc bližnímu?/ vzdělání				
vzdělání	**velmi důležitá - 1**	**spíše důležitá - 2**	**ani ano ani ne - 3**	**Řádk. - souč-ty**
2 SŠ bez m.	10	6	0	16
3 SŠ s mat.	36	21	3	60
4 VOŠ	6	1	0	7
5 VŠ	19	11	3	33
Vš.skup.	71	39	6	116

Tabulka č. 23 Vzdělání /důležitá pomoc bližnímu

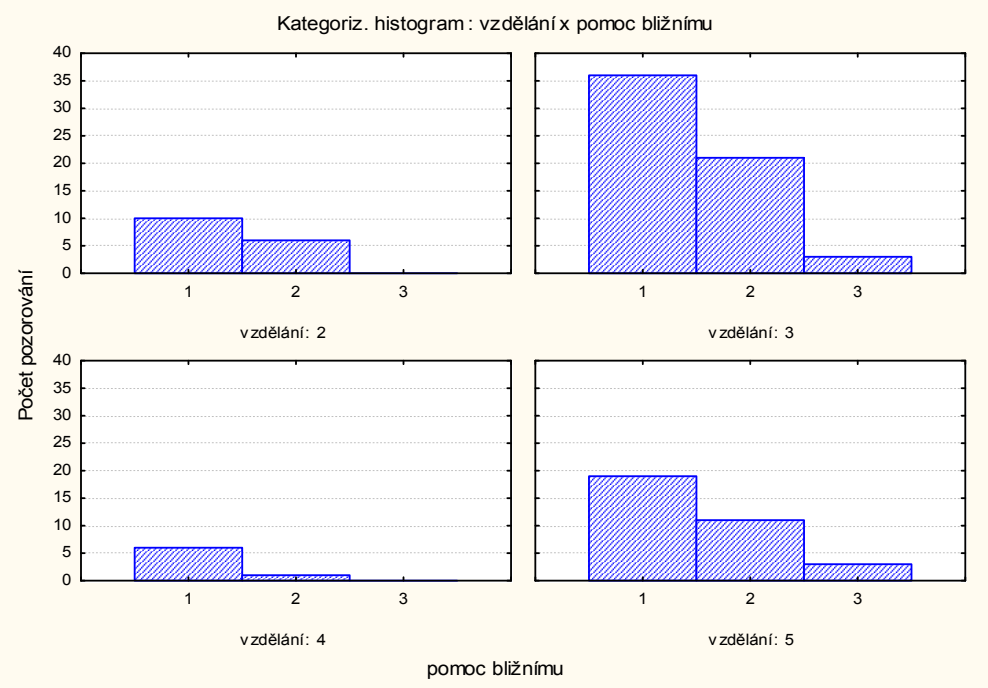

Graf č. 34 Histogram k tabulce č. 23

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka : pomohl(a) jste již někdy někomu?				
vzdělání	**ano - 1**	**ne - 2**	**nevzpomínám si - 3**	**Řádk. - souč-ty**
2 SŠ bez m.	16	0	0	16
3 SŠ s mat.	57	1	2	60
4 VOŠ	7	0	0	7
5 VŠ	33	0	0	33
Vš.skup.	113	1	2	116

Tabulka č. 24 Pomohl(a) někomu?

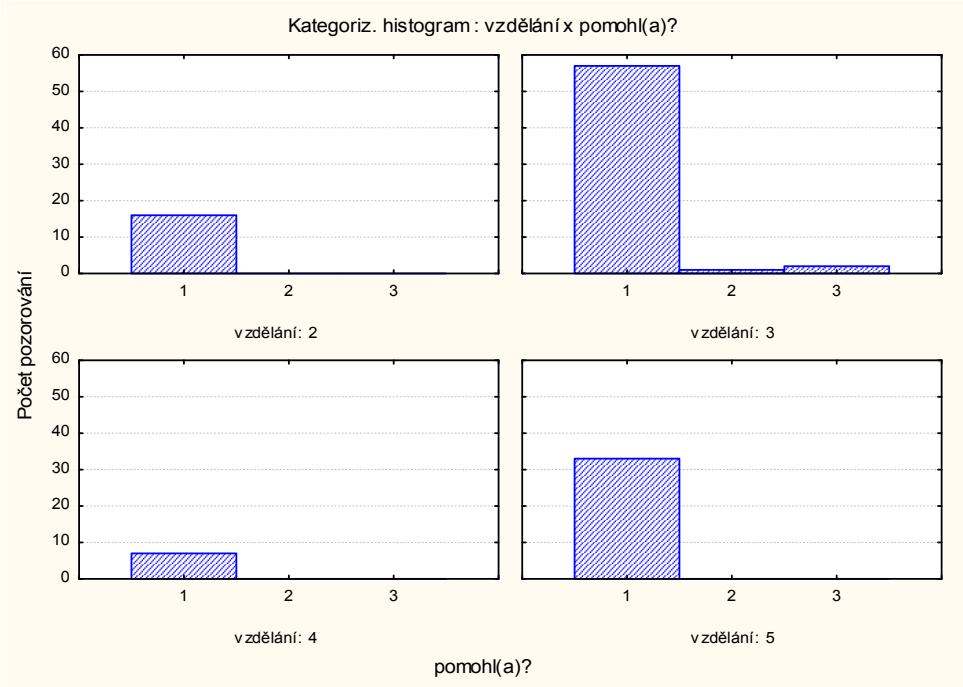

Graf č.35 Histogram k tabulce č.24

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Kontingenční tabulka : vzdělání/ pohlaví/ důležitost pomoci/ pomohl(a)?						
vzdělání	**že-na/muž**	**pomoc bližní-mu**	**pomohl(a)? - 1**	**nepomohl(a)? - 2**	**nevzpomíná - 3**	**souč-ty**
SŠ bez. m	Ž	1velmi důležitá	9	0	0	9
SŠ bez. m	Ž	2spíše důležitá	5	0	0	5
SŠ bez. m	Ž	3ani ano ani ne	0	0	0	0
Celk.			14	0	0	14
SŠ bez. m	M	1velmi důležitá	1	0	0	1
SŠ bez. m	M	2spíše důležitá	1	0	0	1
SŠ bez. m	M	3ani ano ani ne	0	0	0	0
Celk.			2	0	0	2
SŠ s mat.	Ž	1velmi důležitá	30	1	0	31
SŠ s mat.	Ž	2spíše důležitá	18	0	2	20
SŠ s mat.	Ž	3ani ano ani ne	3	0	0	3
Celk.			51	1	2	54
SŠ s mat.	M	1velmi důležitá	5	0	0	5
SŠ s mat.	M	2spíše důležitá	1	0	0	1
SŠ s mat.	M	3ani ano ani ne	0	0	0	0
Celk.			6	0	0	6
VOŠ	Ž	1velmi důležitá	6	0	0	6
VOŠ	Ž	2spíše důležitá	1	0	0	1
VOŠ	Ž	3ani ano ani ne	0	0	0	0
Celk.			7	0	0	7
VOŠ	M	1velmi důležitá	0	0	0	0
VOŠ	M	2spíše důležitá	0	0	0	0
VOŠ	M	3ani ano ani ne	0	0	0	0
Celk.			0	0	0	0
VŠ	Ž	1velmi důležitá	14	0	0	14
VŠ	Ž	2spíše důležitá	10	0	0	10
VŠ	Ž	3ani ano ani ne	3	0	0	3
Celk.			27	0	0	27
VŠ	M	1velmi důležitá	5	0	0	5
VŠ	M	2spíše důležitá	1	0	0	1
VŠ	M	3ani ano ani ne	0	0	0	0
Celk.			6	0	0	6
Sloupce celk			113	1	2	116

Tabulka č. 25 Vzdělání versus další dotazníkové položky

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

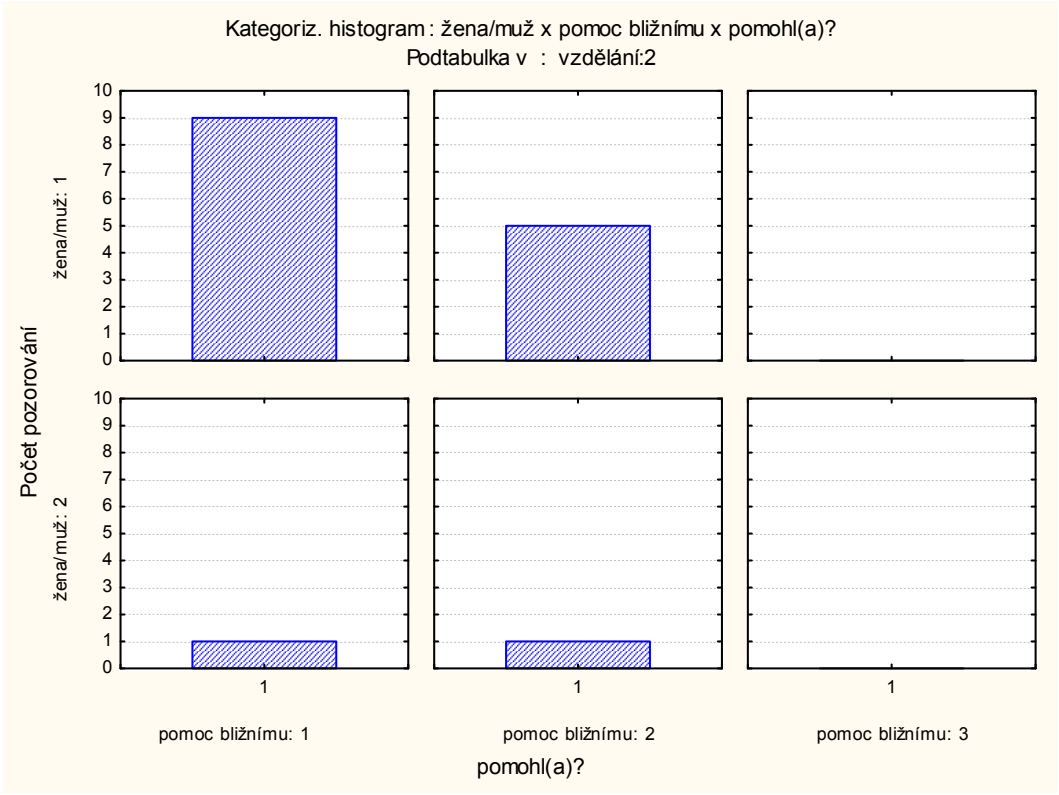

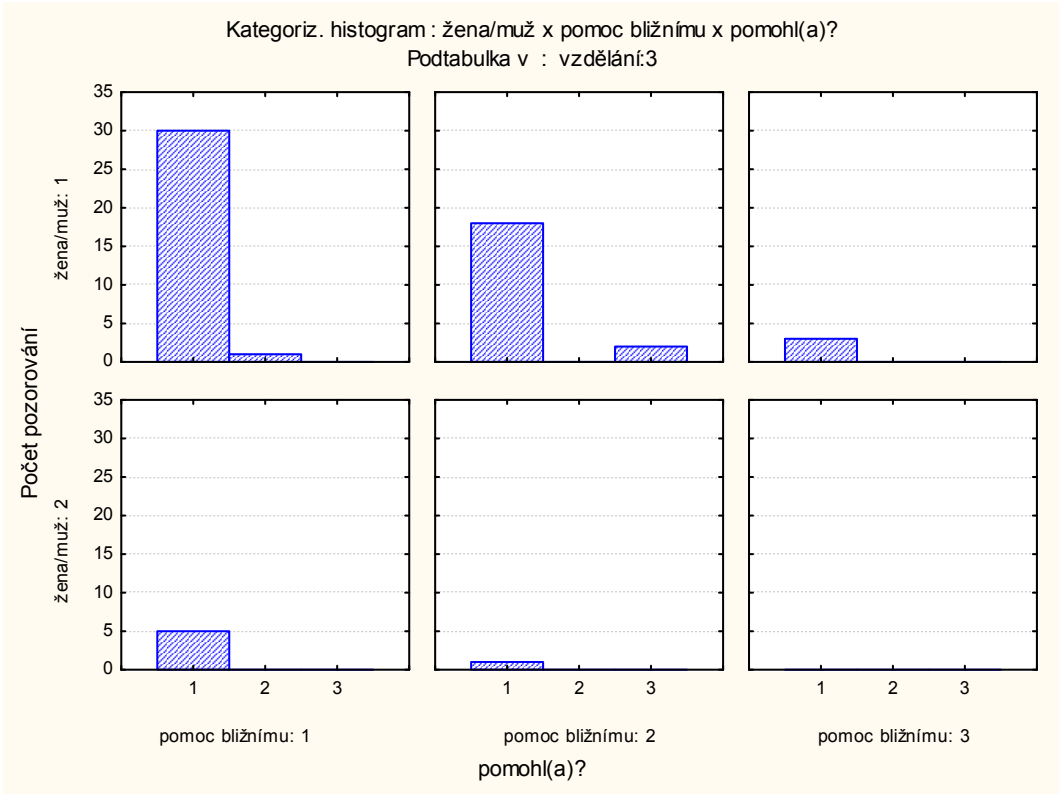

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

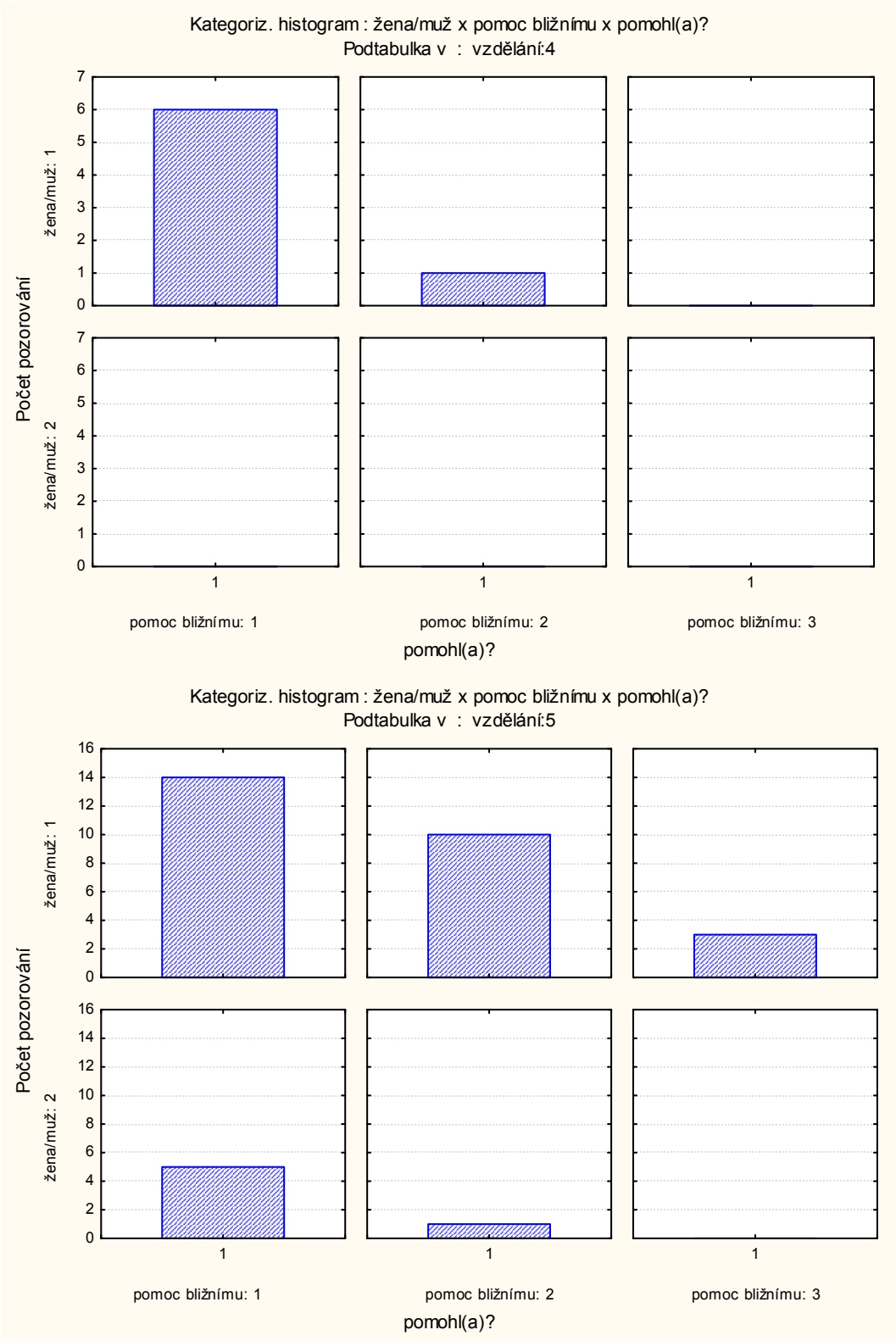

Graf č. 36 Histogramy k tabulce č.25

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

PŘÍLOHA P II : DOTAZNÍK

Milý respondente, milá respondentko,

do rukou se Vám dostal dotazník, který se zabývá problematikou výchovy k hodnotám v současné rodině. Prosím o jeho úplné a pravdivé vyplnění, protože bude sloužit jako podklad pro zpracování výzkumné diplomové práce.

Zdůrazňuji, že tento dotazník je zcela anonymní a informace z něj budou použity pouze pro již zmíněné výzkumné účely.

Prosím, abyste otázky označoval(a) křížkem (O ⊗) s vyznačením pouze jedné odpovědi, pokud není uvedeno jinak.

Za vyplnění dotazníku děkuji.

Demografické údaje:

Jste o žena o muž

věk: ○ 20 let a méně

○ 21 – 25

○ 26-30

○ 31-35

○ 36-40

○ 41- 45

○ 46-50

○ 51 a více let

Žijete: ○ ve městě

○ Mimo město, venkov

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

1.- Dosažené vzdělání (ukončené)

○ základní

○ střední bez maturity

○ Střední s maturitou

○ Vyšší odborné

○ Vysokoškolské (i bakalářský stupeň)

2.-Dosažené vzdělání partnera (pokud partnera nemáte, pokračujete další otázkou)

○Nižší než VŠ

○Vysokoškolské

3.- počet dětí (uveďte číslem)

……

4.- uveďte, prosím, věk dětí, pokud máte 3 a více, stačí uvést věk nejstaršího a nejmladšího dítě-
te……..

5.- Rodinný stav

○ Svobodný (á)

○ Rozvedený (á)

○ Ženatý/ vdaná

○ Jiné (uveďte)…….

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

6.- žijete v domácnosti (myšleno včetně dětí)

○S partnerem/manželem (partnerkou/manželkou)

○Sám (a)

○ S rodiči (bez partnera)

○Jiné……

7.- Jakou uplatňuje výchovu směrem k vašim dětem. Kde se nejvíce poznáváte?

○ dávám jim volnost, nejsem přísný(á), ale děti kontroluji.

○ jsem přísný(á) na své děti, vše dělají pouze s mým souhlasem. O povinnostech spolu nediskutujeme!

○ někdy jsem přísný(á), někdy mírný(á), záleží na situaci. Dávám prostor k diskuzi.

○ záleží pouze na dětech, co budou a jak to budou dělat. Věřím jim a nekontroluji je.

8.- Co má pro Vás v životě cenu (myšleno hodnotu - je předmětem lidských tužeb, potřeb, zájmů, toho, co uspokojuje lidská úsilí, naděje a snažení, zkrátka všeho toho, co život člověka naplňuje a dodává mu smysl, nemusí být jen konkrétní věc, může mít i abstraktní podobu) napište

……

……

……

…….

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

9.- Následující vlastnosti, které byste chtěli vypěstovat ve svých dětech, seřaďte na škále, kde 5=velmi důležité, 4=důležité, 3= ani důležitá, ani ne důležitá, 2= nedůležitá, 1= vůbec ne důležitá

Slušnost 1 2 3 4 5

Samostatnost 1 2 3 4 5

Pracovitost 1 2 3 4 5

Pocit odpovědnosti 1 2 3 4 5

Citlivost 1 2 3 4 5

Snášenlivost a ohleduplnost k jiným lidem 1 2 3 4 5

Spořivost, šetrné hospodaření s penězi a věcmi 1 2 3 4 5

Odhodlání, vytrvalost 1 2 3 4 5

Nesobeckost 1 2 3 4 5

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Poslušnost 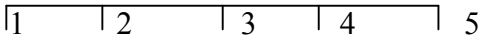

Vnímavost 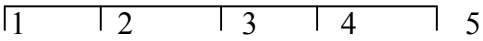

Asertivita 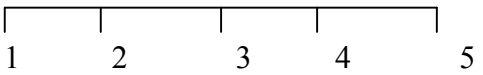

10.- Vyberte a seřaďte následující hodnoty podle důležitosti ve Vašem životě od 1 do 10, kdy 1 je nejvíce důležitá. (pokud chcete, můžete seřadit i zbývající hodnoty od 11-20)

Finanční zázemí,

Jistota,

Svoboda,

Nezávislost,

Spokojenost,

Zdraví,

Láska,

Práce,

Bydlení,

Kariéra,

Úspěch,

Rodina,

Štěstí(šťastný život),

Přátelé a známí,

Volný čas,

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

Vzdělání,

Víra,

Morálka,

Dobro,

Čest.

11.- Pokud nebyly v předchozí otázce zmíněny hodnoty, které uznáváte, doplňte nyní tak, jak jsou pro vás důležité (opět seřaďte)

……
……
……
……
……

12.- Napište, prosím, 5 nejdůležitějších hodnot, které chcete dětem prostřednictvím výchovy předat.

……
……
……
……
……...

13.- Vedete své děti ke stejným životním postojům a jednání, podle kterých se Vy osobně řídíte?

Ano

spíše ano

spíše ne

ne

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)

14.- Co si představujete pod pojmem prosociální jednání? (nehledejte ve slovníku!!!, napište vlastními slovy)

……

……

……

……

…….....

15.- Jak důležitá je pro vás pomoc bližnímu?

Velmi důležitá

Spíše důležitá

ani důležitá, ani ne důležitá

spíše nedůležitá

vůbec ne důležitá

nevím

16.- Pomohl(a) jste někdy někomu, kdo byl v nouzi? (př. Finanční výpomoc, poskytnutí zázemí, ale i poskytnutí rady, podpory v těžké životní situaci, atp.)

Ano

Ne

Nevzpomínám si

You created this PDF from an application that is not licensed to print to novaPDF printer (http://www.novapdf.com)